

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GENÇLERİN PARANORMAL İNANÇLARININ BAZI
DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: İSTANBUL
AYDIN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

HAZIRLAYAN

Kübra Nur GÜNGÖR

MALATYA - 2024

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

GENÇLERİN PARANORMAL İNANÇLARININ BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ: İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Kübra Nur GÜNGÖR

Danışman
Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

MALATYA-2024

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım GENÇLERİN PARANORMAL İNANÇLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Kübra Nur GÜNGÖR

ÖN SÖZ

İnsanın fiziksel anlamda sınırlı oluşu ve hayatının bir sonunun olduğunu bilmesi, tarih boyunca kendisinden aşkın ve kutsal olan bir varlığa inanma ihtiyacı hissetmesine sebep olmuştur. Bu varlığa inanma şekli kimi zaman dini bir nitelik taşıırken kimi zaman da profan yani dini olmayan bir surette gerçekleşmiştir. Bu bağlamda paranormal eğilimlerin insanlık tarihi kadar eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Nitekim tarih boyunca paranormal inanç sistemlerini bünyesinde barındırmayan bir insan topluluğu görülmemiştir. Sonuç itibarıyla insanoğlunun bir varlığa, dine veya büyüsel içerikler barındıran paranormal fenomenlere inanma eğilimlerinin köklü bir süreç olduğu açıkça görülmektedir.

Sosyologların büyük çoğunluğunun sekülerleşme tezi adıyla ileri sürdüğü görüşlere göre modernleşme ile birlikte dinsel, büyüsel ve paranormal inanç sistemlerinin, toplumsal yaşam alanlarından silineceği düşünülüyordu. Fakat ileri sürülen bu tezin aksine modernleşme sonrası insanlar hem geleneksel dini yapılara hem de paranormal fenomenlere yeniden eğilim göstermeye başlamışlardır. Bu durumun en belirgin tezahürlerine gençler arasında da rastlanmaktadır. Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle, eğitimin yaygınlaşmasıyla paranormal fenomenlere olan ilginin azalacağı düşünülürken, günümüzde bilim, din ve paranormal aynı potada eritilerek, gençlerin hem bireysel hem de toplumsal anlamda hayatlarının neredeyse tüm alanlarını kuşatmaktadır.

Bu çalışmayla İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencilerinin paranormal inanç eğilimleri ele alınıp, bu inançların çeşitli alt boyutlarının gençlerin özellikle demografik özellikleri, kaygı boyutları ve dini durumları ile olan ilişkisini incelemek hedeflenmiştir. Araştırmamız giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı ve önemi ile paranormal inançlarla ilgili daha önce yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Birinci bölümde kavramsal ve kuramsal çerçeve, ikinci bölümde araştırmanın yöntemi, üçüncü bölümde ise araştırmamızın alanı ile ilgili elde edilen bulgular yorumlanarak değerlendirilmiş ve sonuca ulaşılmıştır.

Çalışmanın hazırlanması sürecinde beni yönlendiren, bilgi ve deneyimleriyle destek olan hocam sayın Prof. Dr. Mustafa ARSLAN'a ve bana her koşulda destek olan aileme sonsuz teşekkür ediyorum.

Kübra Nur GÜNGÖR

Malatya/2024

ÖZET

GÜNGÖR, Kübra Nur, Gençlerin Paranormal İnançlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul Aydın Üniversitesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2024

Günümüz dünyasında modernleşme ve sekülerleşme sonucunda etkinliği azalacağı beklenen paranormal inanç ve uygulamaların tanımının ve boyutlarının ele alınacağı bu araştırmada, gençlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, aile ilişkileri, sosyal tabaka, dine verilen önem ve kaygı durumu gibi değişkenler açısından paranormal inançlara eğilimleri incelenmiştir. Konuyla ilgili literatür taraması yapılarak tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın birinci bölümünde paranormal inancın tanımı ve boyutları hakkında teorik ve kavramsal tanımlamalar, paranormal inanç konusunda yapılan daha önceki çalışmalar ve postmodern dönemde paranormal inancın sosyolojik işlevlerine yer verilmiştir. İkinci bölümümüzde araştırmanın yöntem ve teknikleri, veri toplama araçları ile analizleri ele alınmıştır. Araştırmamızın üçüncü bölümünde ise İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencilerinin paranormal inanç eğilimleri yaş, cinsiyet, maddi durum, dindarlık ve kaygı değişkenleri ile ilişkisi açısından elde edilen bulgular incelenmiş ve yorumlamaya tabi tutulmuştur. Araştırmada Prof. Dr. Mustafa Arslan'ın "Paranormal İnanç Ölçeği" kullanılmıştır. Gençlerin paranormal inançlarının çeşitli demografik özellikleri, dini durumları ve kaygı düzeyleri ile nasıl bir korelasyona sahip olduğuna dair veriler, evren ve örneklem olarak seçilen üniversite öğrencilerine uygulanan anket yoluyla elde edilmiştir. Bu çalışmayla, günümüz postmodern ve seküler dünyasında paranormal inançların, gençler arasında nasıl bir konuma sahip olduğunun anlaşılması hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Paranormal, Din, Gençlik, Kaygı, Sekülerleşme,

ABSTRACT

GÜNGÖR, Kübra, Examining the paranormal beliefs of young people in terms of some variables: The example of Istanbul Aydın University, A master thesis, Malatya, 2024.

In this research, the definition and dimensions of paranormal beliefs and practices, which are expected to decrease in effectiveness as a result of modernization and secularization in today's world, will be discussed. Young people's tendencies towards paranormal beliefs were examined in terms of variables such as age, gender, educational status, family relations, social stratum, importance given to religion and anxiety. A literature review was conducted on the subject and the scanning model was used. In the first part of the research, theoretical and conceptual definitions about the definition and dimensions of paranormal belief, previous studies on paranormal belief and the sociological functions of paranormal belief in the postmodern period are included. In our second chapter, the methods and techniques of the research, data collection tools and analysis are discussed. In the third part of our research, the findings obtained in terms of the relationship between the paranormal belief tendencies of Istanbul Aydın University Psychology Department students and the variables of age, gender, financial situation, religiosity and anxiety were examined and interpreted. Prof in the research. Dr. Mustafa Arslan's "Paranormal Belief Scale" was used. Data on how young people's paranormal beliefs are correlated with various demographic characteristics, religious status and anxiety levels were obtained through a survey administered to university students selected as a population and sample. This study aims to understand the position of paranormal beliefs among young people in today's postmodern and secular world.

Key Words: Paranormal, Religion, Youth, Anxiety, Secularization

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	1
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	v
TABLolar DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.Araştırmanın Konusu	1
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
3. Literatür Değerlendirmesi: Paranormal İnanca İlişkin Önceki Çalışmalar	2

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Paranormal İnanç Nedir?	12
1.1.1. Geleneksel/Dini Paranormal İnançlar	15
1.1.2. Klasik/Dini Olmayan Paranormal İnançlar	16
1.2. Mit.....	18
1.3. Büyü	20
1.4. Paranormal İnançların Sosyolojisi.....	22
1.4.1. Postmodern Dönemde Paranormal İnanç	22
1.4.2. Paranormal İnançlar ve Kitle İletişim.....	26
1.4.3. Eğlence Aracı Olarak Paranormal İnançlar	29
1.4.4. Paranormal İnançlar ve Sinema	32

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Yöntemi.....	36
2.1.1. Araştırmanın Sayıtları.....	36
2.1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	37
2.1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	37
2.1.4. Hipotezler.....	38
2.1.5. Araştırmanın Deseni.....	38
2.1.6. Evren ve Örneklem.....	38
2.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracı.....	40
2.3. Paranormal İnanç Ölçeği.....	40
2.3.1. Paranormal İnanç Ölçeğinin Güvenirliği.....	42
2.4. Araştırma Verilerinin Analizi.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Paranormal İnanç Ölçeğinin Boyutları.....	44
3.2. Gençlerin Paranormal İnanç Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	45
3.3. Demografik Değişkenlere Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	46
3.3.1 Cinsiyete Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri.....	46
3.3.2. Yaşa Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri.....	49

3.3.3. Yaşanılan Yere Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri.....	52
3.3.4. Sosyal Tabakaya Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri	56
3.3.5. Anne Öğrenim Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri.	61
3.3.6. Aile Üyelerine Yakınlık Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri	64
3.3.7. Aile Üyelerinin Yakınlık Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri	65
3.4. Gençlerin Paranormal Deneyimleri ile İlgili Bulgular	68
3.5. Gençlerin Analitik Bilgiye Olan Yönelimleri.....	69
3.6. Gençlerin Kendileri ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular	72
3.6.1. Kaygı ve Paranormal İnanç İlişkisi	74
3.6.2. Din ve Paranormal İnanç İlişkisi	77
3.7. Gençlerin Toplumsal Konularla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular	79
3.8. Gençlerin Kitle İletişim Araçlarına Olan İlgilerine Yönelik Bulgular	81
SONUÇ	85
KAYNAKÇA	92
EKLER	96

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Gençlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	39
Tablo 2. Güvenirlilik Analizi	42
Tablo 3. Normallik Analizi	43
Tablo 4. Geleneksel Dini Paranormal İnanç ve Klasik Dini Paranormal İnanç Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Analizi.....	44
Tablo 5. Paranormal İnanç Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi.....	44
Tablo 6. Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri.....	46
Tablo 7. Gençlerin Cinsiyetine Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi.....	47
Tablo 8. Gençlerin Yaşına Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi	49
Tablo 9. Gençlerin Hayatının Geçtiği Yere Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi	52
Tablo 10. Gençlerin Aile Tabakasına Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi	57
Tablo 11. Gençlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi	62
Tablo 12. Gençlerin Aile Üyelerine Yakınlık Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi	64
Tablo 13. Gençlerin Aile Üyelerinin Birbirine Yakınlık Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi.....	66
Tablo 14. Gençlerin Paranormal İnançlar Açısından Kişisel Deneyimlerine İlişkin Soruların Dağılımı.....	68
Tablo 15. Gençlerin Verilmiş İfadelerle İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı	70
Tablo 16. “Geleceğinizi düşündüğünüzde genel olarak nasıl hissediyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	73
Tablo 17. “Geleceğinizi düşündüğünüzde gelecekle ilgili korkular yaşıyor musunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	73
Tablo 18. “Her şeyi anlamsız bulduğunuz olur mu?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	73
Tablo 19. “Hiçbir konuda kendinize güvenmediğiniz anlar olur mu?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	74

Tablo 20. “Zaman zaman nedenini tanımlayamadığınız bir kaygı hissine kapılır mısınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	74
Tablo 21. Nedeni Tanımlanamayan Kaygı Hissi ile Paranormal inanç Arasındaki Korelasyon Analizi.....	75
Tablo 22. “Din sizin için ne kadar önemlidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	78
Tablo 23. Dine Verilen Önem ile Paranormal İnanç Arasındaki Korelasyon Analizi ...	78
Tablo 24. “Toplumumuzun modernleşmesi ancak sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda köklü bir değişmeyle olur” Görüşüne Katılma Durumlarının Dağılımı.....	79
Tablo 25. “Örf, adet, gelenek ve görenekler konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.....	79
Tablo 26. “Genel olarak ülke sorunlarına üzülmeğe herkes kendi mutluluğuyla ilgilenmelidir” Görüşüne Katılma Durumlarının Dağılımı	80
Tablo 27. “Yeryüzünde insan yaşamının kökenini hangisinin daha iyi açıkladığını düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Durumlarının Dağılımı	80
Tablo 28. “Sizce 21. yüzyılda Türkiye, geleceğini en çok hangi bütünleşme perspektifinde aramalıdır?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	80
Tablo 29. “Genelde camiye ya da dini merasimlere ne sıklıkla gidersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	81
Tablo 30. “Kur'an'ı Kerim'i ne sıklıkla okursunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	81
Tablo 31. “Sinema filmlerini sinemada ya da özel platformlarda ne sıklıkla izlersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	81
Tablo 32. “Fizikötesi ve olağanüstü konuların işlendiği sinema filmi ve dizileri izler misiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı.....	82
Tablo 33. “İnterneti ve sosyal medyayı hangi sıklıkla kullanırsınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	82
Tablo 34. “Genelde ne sıklıkla TV izlersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı	83

GİRİŞ

1.Araştırmanın Konusu

Günümüzde gençler, sosyal, kültürel ve teknolojik değişimlerin hızlı bir şekilde yaşandığı bir çağda büyümektedir. Bu dinamik ortam, gençlerin dünya görüşlerini şekillendirmelerine, ilgi alanlarını belirlemelerine ve farklı inanç sistemleriyle tanışmalarına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, gençler arasındaki paranormal inançlar önemli bir araştırma alanını oluşturmaktadır.

Paranormal inançlar, doğaüstü açıklayamadığımız olaylara dair ilgi çekici bir alandır ve gençler arasında çeşitli biçimlerde kendini gösterir. Bu inançlar, bazen geleneksel kültürel etkileşimlerden, bazen medya tüketim alışkanlıklarından, bazen de bireysel deneyimlerden kaynaklanabilir. Bu tez, gençlerin paranormal inançlarına etki eden faktörleri ve bu inançların gençlerin yaşamları üzerindeki muhtemel etkilerini anlama amacını taşımaktadır.

Paranormal temaların başta sinema ve televizyon dizileri olmak üzere kitle iletişim araçlarında ve sosyal medya uygulamalarında yoğunlukla işleniyor olması, dünyanın yeniden büyülendirilmesi konusunda paranormal içeriklerin önemli bir rolü olduğunu gözler önüne sermektedir. Gazete ve dergilerin ilk sayfalarında yer alan astroloji ve burç yorumları, televizyon programlarına medyum sıfatıyla konuk olan kişilerin izleyiciye sunduğu içerikler bu durumun en başat örneklerindendir. Günümüz teknolojik gelişmeleri sayesinde küresel çapta kitlelere ulaşabilen ve yazılı-görsel-sanal her türlü medya aracında sunulmaya elverişli olan paranormal fenomenler, insanların ve toplumların algılarını yönlendirme konusunda oldukça önemli bir güce sahiptir.

Bu çalışmada dünyanın yeniden büyülendirilmesi şeklinde ifade edilebilecek olan günümüz postmodern döneminde, paranormal inançların toplumsal temalardaki konumları ile gençlerin sahip olduğu paranormal inançların farklı boyutlardaki düzeyleri incelenmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada üzerinde durulan konu, genelde gençlerin paranormal inanç düzeyleri olmakla birlikte özelde gençlerin paranormal inançlarının dindarlık düzeyleri ve kaygı boyutları ile bir ilişkisi var mıdır? şeklinde temel problem olarak belirlenmiş olup yapılan literatür taraması ve uygulanan ölçekler çerçevesinde konu analiz edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak bu tez, gençlerin paranormal inançlarına dair kapsamlı bir perspektif

sunarak, bu alandaki araştırmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir. Gençlerin yaşamlarındaki bu önemli konunun daha iyi anlaşılması, gençlik döneminin karmaşıklığını ve toplumsal değişimin dinamiklerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz modern dünyasında eğitim yaygınlaşmış, bilim ilerlemiş ve doğru bilgiye ulaşma imkanlarının oldukça kolaylaşmış olmasına rağmen hiç bir bilimsel dayanağı olmayan paranormal eğilimler neden artış göstermiştir? Bilimin ilerlemesi ile Weber'in ‘‘dünyanın büyüden arındırılması’’ şeklinde tabir ettiği sürecin tam aksine büyü bozumunun bozumu geręekleřerek paranormal ve mistik eğilimlerin son zamanlarda adeta bir tırmanışa geğmesinin sebebi nedir? Bilhassa belli bir eğitim seviyesine ulaşmış olan üniversite gençlerinde paranormal inanę eğiliminin düzeyi nedir? Bu eğilimlerin gençlerin dindarlık boyutları ve kaygı durumları ile anlamlı bir ilişkisi var mıdır? Eğitim düzeyi düşük olan bireylerden, çağdaş eğitim alan bireylere kadar geniş bir kitlede var olan paranormal eğilimler ve bu eğilimlerin toplumsal etkileri ile sosyolojik işlevleri nasıl açıklanabilir? Paranormal eğilimlerdeki artışın bu şekilde farklı yönleri ve sebep olduğu sonuçların tespit edilmesi günümüz din sosyolojisi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple araştırmanın amacı eğitimdeki ve bilimdeki rasyonelleşmeye rağmen genelde günümüz modern toplumlarında özelde ise üniversite gençlerinde paranormal eğilimlerdeki artışı çeşitli değişkenlerle bağlantılı olarak ele almak ve bu eğilimlerin toplumsal temalardaki tezahürlerini paranormal inanę boyutları çerçevesinde analiz etmektir.

3. Literatür Değerlendirmesi: Paranormal İnanca İlişkin Önceki Çalışmalar

Konuyla ilgili yapılan literatür taraması sonucunda batıl inanę ve paranormal inanę gibi temel başlıklar altında teorik anlamda pek çok çalışmaya ulaşılmakla birlikte, bu bölümde daha önce geręekleřtirilen ölçekli çalışmaların sonucuna yer verilecektir. Çalışmaların sosyoloji ve psikoloji alanları başta olmak üzere sosyal psikoloji, din sosyolojisi ve din psikolojisi gibi geniş alanlarda ilgi gördüğü tespit edilmiştir.

Uluslararası alanda bakıldığı zaman, paranormal inanę üzerine geręekleřtirdięi çok sayıda çalışması ve paranormal inanę ölçeği ile tanınan Jerome Tobacyk'in 1984 yılında Psychological Reports dergisinin 55. Sayısında yayınlanan ‘‘Paranormal Beliefs of High

School Students'' başlıklı çalışmasında paranormal inanç ölçeği lise 11. Sınıf öğrencilerine uygulanmış olup bu sonuçlar üniversite öğrencilerinden oluşan diğer bir örneklemin sonuçlarıyla kıyaslanmıştır.

Tobacyk ölçekten elde edilen sonuçları üç bölümde değerlendirmiş, birinci bölümde lise öğrencilerinin paranormal inançlara olan eğilimini inceleyip bu sonucu üniversite öğrencilerinden elde edilen sonuçlarla kıyaslamıştır. İkinci bölümde lise öğrencilerinin fen ve matematik ders sayılarıyla birlikte akademik başarıları ile paranormal inançları arasındaki ilişkileri incelerken, üçüncü bölümde yüksek ve düşük akademik alanlardaki lise öğrencilerinin paranormal inançlarına çeşitli değişkenler açısından yer vermiştir.

Birinci bölümde lise öğrencilerinin sahip olduğu geleneksel dini inanç, büyüculük, spiritüalizm, olağanüstü yaşam formları, batıl inanç ve önsezi gibi çeşitli alt ölçeklerle birlikte toplam paranormal inanç puanlarını değerlendiren Tobacyk'in elde ettiği sonuçlara göre, kız öğrencilerde toplam paranormal inanç puanı erkek öğrencilerden daha fazla çıkmıştır. Bununla birlikte geleneksel dini inanç ve hurafe konusunda kız öğrenciler daha fazla eğilim gösterirken paranormal alt ölçek puanlarının tamamı karşılaştırıldığında anlamlı cinsiyet farklarına rastlanmamıştır. Verilerin iki yıllık bir aralıkta toplandığı, lise ve üniversite öğrencilerinin aynı coğrafi bölgeden seçildiği çalışmanın hipotezine göre, lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine nazaran paranormal inançlara daha eğilimli çıkacağı varsayılırken öngörülenin tam aksine lise öğrencileri geleneksel dini inanç boyutu hariç tüm paranormal alt ölçeklerde üniversite öğrencilerinden daha düşük puanlar kaydetmiştir. Sonuç itibarıyla beklenenin aksine paranormal inanç eğilimi, lise öğrencilerinde üniversite öğrencilerine göre daha az çıkmıştır. Ayrıca geleneksel dini inanç boyutu diğer paranormal alt boyutlardan farklı olarak lise öğrencilerinde daha fazla olmakla birlikte yükseköğrenime doğru bir düşüş görülmüştür. Bu bağlamda Tobacyk, üniversite deneyimini nesnel ve bilişsel becerilerin geliştirildiği, doğaüstü inançların nesnel değerlendirmelere maruz kalacağı bir dönem olarak niteleyip buradan hareketle üniversite öğrencilerinde paranormal inanç eğilimlerinin daha az görüleceğini düşünürken beklenmedik sonuçlarla karşılaşmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise lise öğrencilerinin fen ve matematik ders sayıları ile bu derslerdeki başarılarının paranormal inançlara olan eğilimlerine yer verilmiştir. Fen ve matematik ders sayıları ile paranormal inançların ters orantılı olduğu

varsayılmıştır. Varsayılan bu hipotezle uyumlu olarak alınan fen derslerinin sayısı, toplam paranormal ölçek puanları ve geleneksel dini inanç puanları ile anlamlı ve ters orantılı çıkmıştır. Yani fen derslerinde akademik başarısı yüksek olan öğrencilerde paranormal inanç puanı düşük çıkmıştır. Fakat bununla birlikte dikkat çeken bir durum daha söz konusudur. O da bazı paranormal inanç biçimlerinin akademik performansla ilişkilendirilebilen nitelikte olmasıdır. Örneğin parapsikoloji inançları söz konusu olduğunda bu inançlara yatkınlık gösteren lise öğrencilerinin, akranlarına göre fen derslerinde daha fazla akademik başarıya sahip olduğu görülmüştür.

Yüksek ve düşük akademik alanlardaki öğrencilerin paranormal inançlarının incelendiği üçüncü bölümde öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. Öğrencilerin zekâ ve bilişsel işlevsellik düzeyleri, sosyo-ekonomik durumları, kimlik kazanma başarıları gibi değişkenlerle paranormal inanca olan eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar yalnızca batıl inanç boyutunda anlamlı sonuçlar vermesine rağmen araştırma öncesi herhangi bir varsayımda bulunulmasa da geleneksel dini inanç ve olağanüstü yaşam formları konusunda, yüksek akademik alanlardaki öğrenciler, düşük akademik alanlardaki öğrencilere göre daha yüksek ortalama göstermiştir.

Tobacyk'in araştırma bulgularına göre değindiği önemli yorumlardan biri de paranormal inançlarla kimlik başarısı kavramı üzerine olmuştur. Üniversite ve lise öğrencilerinin paranormal inançları arasındaki farkların temelinde kimlik kazanma başarısının da olabileceğine değinen Tobacyk, kimlik kazanma krizinin üniversiteye giriş öğrencilerinde lise öğrencilerine nazaran daha belirgin olduğunu savunmaktadır. Buradan hareketle üniversiteye giriş öğrencilerinin kimlik krizleri yaşıyor olma ihtimali, onların paranormal inançları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmek için gerekli olan değerlere ve nesnellığe sahip olmalarının önünde bir engel teşkil etmektedir.

Harvey J. Irwin Amerika'da paranormal inanç üzerine yapılan daha önceki çalışmaları ampirik literatür üzerine bir inceleme şeklinde ele alırken, Charles F. Emmons, Jeff Sobal ve Jerome Tobacyk başta olmak üzere bir çok sosyoloğun paranormal inanç üzerine yaptıkları analizlerin sonuçlarını bazı değişkenler açısından değerlendirmiştir. Irwin bireylerin paranormal inançlarını demografik ilişkiler, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, etnisite ve kültür, eğitim, dindarlık, kişilik ilişkileri, zekâ ve akıl yürütme becerileri gibi birçok değişken açısından ele almıştır.

Irwin'in derlediği analizlerin sonuçlarına göre paranormal inancın demografik yapıyla olan ilişkisi ilk olarak marjinalite hipotezi ile göze çarpmaktadır. Nitekim paranormal inançlara en duyarlı insanlar, sosyal anlamda marjinal gruplar, yani baskın sosyal değerler arasında alt tabakalarda yer alan rollere sahip ve eğitim açısından yetersiz, aynı zamanda işsiz grupların üyeleridir (Wuthnow, 1976: 157-168). Bireyin zamanla içinde bulunduğu toplumla yabancılaşmasına sebep olan marjinal statü, bu insanları büyü ve dinsel inançlara başvurmaya teşvik etmektedir.

Paranormal inancın alt boyutlarından biri olan geleneksel dini inancın dışında diğer tüm paranormal inançlar genç yetişkinlerde yaşlı insanlara göre daha fazla görülmektedir (Irwin, 1993: 8). Bununla birlikte Emmons ve Sobal paranormal inancın demografik bağıntılar arasında en güçlü ilişkinin yaş olgusu ile olduğunu belirtmektedir. Öyle ki Amerikan (Emmons & Sobal, 1981; Randall, 1990; Tobacyk, Pritchett, & Mitchell, 1988), Yeni Zelanda (Clarke, 1991) ve İngiliz (Blackmore, 1984) örneklemelerinde paranormal inanç ile yaş arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Emmons ve Sobal (1981), Randall (1990) ve Tobacyk, Pritchett ve Mitchell (1988) büyücülüğe olan inancın yaş gruplarına göre düştüğünü ve aynı eğilimin spiritüalizme olan inanç için de geçerli olduğunu kaydetmişlerdir. Bununla birlikte geleneksel dini inancın artan yaş gruplarında görülme sıklığı, genel paranormal inançlardaki düşüşün tam aksi yönündedir. Yani yaşın ilerlemesiyle azalan paranormal inanç eğiliminin tek istisnası geleneksel dini inanç boyutu olmuştur. Bu noktada daha önce savunulan sosyal marjinalite hipotezi ile yaş hipotezi arasında önemli bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Nitekim batı toplumlarında gençliğe çok değer verilir ve bu sebeple sosyal anlamda yaşlılar toplumun marjinal grubunu oluşturmaktadır. Sosyal marjinalite hipotezine göre yaşlıların paranormal inanç eğiliminin, gençlere oranla nispeten daha fazla çıkması gerekirken söz konusu yaş değişkeninden elde edilen sonuçlar olduğunda bu durum tam tersine dönmektedir.

Paranormal inançlara ve alt boyutlarına olan eğilim kadınlar arasında erkeklerde olduğundan daha güçlüdür. Nitekim önceki çalışmaların sonuçları analiz edildiğinde evrensel paranormal inanç ölçümlerinde kadınların daha yüksek puanları topladığı Irwin (1985), Mc Garry ve Newberry (1981), Randall (1990), Randall ve Desrosiers (1980) ve Tobacyk ve Milford (1983) tarafından rapor edilmiştir. Bununla birlikte paranormal inancın küresel olan kısmının yanında belirli boyutlarına bakılacak olursa özellikle telepati ve önsezi olmak üzere kadınların ESP'ye (Extrasensory perception) yani ekstra

duyusal algı anlamına gelen ve beş duyu organını kullanmadan çevre hakkında bilgi alma ve çevre üzerinde kontrol sağlamayı ifade eden paranormal fenomene olan ilgisi, erkeklere nazaran daha fazla çıkmıştır (Clarke, 1991; Emmons & Sobal, 1981; Gray, 1990b; Haraldsson, 1981, 1985a; Irwin, 1985). Fakat bu genel eğilimler paranormalin diğer bazı boyutları için tam tersine dönmüştür. Örneğin erkekler UFO'lara ve Loch Ness Canavarı (İskoç dağlık bölgesindeki Loch Ness'te yaşadığı söylenen bir yaratık) gibi olağanüstü yaşam formlarına, kadınlara nispeten daha güçlü inanç eğilimi göstermektedirler (Tobacyk & Milford, 1983; 1029-1037; Tobacyk & Pirttila-Backman, 1992: 59-71).

Bireylerin paranormal inançlara olan eğilimi konusunda sosyo-ekonomik durumları söz konusu olduğunda bu hususta çok az araştırma yapılmış olmakla birlikte, Emmons ve Sobal tarafından yapılan analizde işsizlik kavramı, daha önce sözü edilen sosyal marjinalliğin bir göstergesi olarak ele alınmıştır. Fakat bu işsizlik değişkeni elbette sosyo-ekonomik durumun da önemli bir yönü olarak karşımıza çıkmaktadır. Emmons ve Sobal tarafından işsizlikle ilişkili olarak incelenen paranormal inançlar arasında olağanüstü yaşam formları, hayaletler ve melekler ile ilgili inançlar olmak üzere, bunların yalnızca sonuncusu için ilişki pozitif çıkmıştır (Irwin, 1993: 10). Yani çoğu paranormal boyutta, işsiz insanlar nispeten düşük paranormal inanç göstermiştir. Bu eğilim, tıpkı yaş değişkeninde olduğu gibi sosyal marjinallik hipotezine aykırı bir durum oluşturmaktadır. Nitekim sosyal marjinallik hipotezine göre toplumda alt kesimi oluşturan işsiz grubun paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermesi gerekirken sosyo-ekonomik analizlere göre tam tersi olduğu ortaya çıkmıştır.

Emmons ve Sobal'ın elde ettiği sonuçların aksine, diğer birkaç çalışmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan coğrafi bölgelerde, paranormal inancın özellikle batıl inanç ve astroloji boyutu diğer bölgelere nispeten daha yüksek çıkmıştır. Örneğin din sosyolojisi alanındaki çalışmalarıyla tanınan Amerikalı sosyolog Robert John Wuthnow, çalışamayacak durumda bulunan veya iş arayan insanlarda özellikle astrolojiye olan inancın daha güçlü olduğunu bildirmektedir (Wuthnow, 1976: 157-168).

Paranormal inanç konusunda daha önce gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, bir toplumda var olan bazı etnik grupların sosyal anlamda sahip olduğu marjinal statü sebebiyle, araştırmalara etnik köken değişkeni de dahil edilmiştir. Özellikle Amerika'da bu değişken, katılımcıların siyahi olup olmaması yönünde söz konusu olmuştur. Örneğin

Emmons ve Sobal ESP inancına ve tüm bireysel biçimlerine olan eğilimin genel nüfustaki diğer etnik gruplara nazaran siyahilerde daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Fakat Emmons ve Sobal'ın aksine Tobacyk, üniversite öğrencileri arasında siyahilerin önseziye beyazlardan daha fazla inandıklarını gözlemlemiştir (Irwin, 1993: 9-10). Bu durumda elde edilen birbiriyle çelişkili sonuçlardan hareketle etnisite faktörünün, paranormal inancın sosyal marjinalite boyutunun değerlendirilmesi için tek başına yeterli olmayacağı görülmektedir.

Paranormal inançla ilgili kültürler ve ulusal gruplar arasında daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında birçoğu Tobacyk'in çalışmasını kullanmıştır. Bu çalışmalarda ölçüt olarak Tobacyk'in paranormal inanç ölçeği, referans grubu olarak ise Louisiana Üniversitesinin öğrencileri alınmıştır. Louisiana grubuyla karşılaştırıldığında, Finlandiya'daki üniversite öğrencilerinin geleneksel dini inanç, büyücülük ve hurafeler için daha düşük inanç puanları verirken, olağanüstü yaşam formlarına inanç konusunda daha fazla eğilim gösterdikleri görülmüştür (Tobacyk & Pirttilä Backman, 1992: 59-71). Buradan hareketle bir bireydeki paranormal inanç seviyesinin, kısmen de olsa o kişinin bulunduğu kültürel ortamının bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki bir paranormal inancın, bireyin yaşamını sürdürdüğü yerdeki ana kültürel akımla bütünleşmiş olma ihtimali, bireyin bu inancı benimseme ihtimalini de artırmaktadır.

Sosyologlar tarafından daha önce gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve etnik köken gibi değişkenlerin, paranormal inançla olan ilişkisinin yanında, dini tutum ve uygulamaların da paranormal fenomenlerle olan ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Elde edilen sonuçların geneline göre dini inanç ve paranormal eğilimler arasında olumlu bir ilişki saptanmakla birlikte elbette tüm sonuçlar tek düze değildir. Örneğin Tobacyk ve Milford(1983) dindarlık ile önseziye olan inanç arasında pozitif bir ilişki olduğunu saptamıştır. Aynı şekilde parapsikoloji konusunda birçok makalesi bulunan psikoloji profesörü Erlendur Haraldsson, ESP inancının istatistiksel bağlamda dindarlığa bağlı olduğu sonucuna ulaşmıştır(1981). Fakat bunun aksine 1991 yılında Yeni Zelanda'da bir çalışma yapan Dave Clarke, dindarlık ile psişik şifa arasında pozitif ilişkiden söz ederken, UFO inancı ile dindarlık arasında negatif bir ilişkinin söz konusu olduğunu dile getirmiştir. Son olarak Tobacyk ve Milford, dindarlığın büyücülük inancıyla olumlu, ruhçuluk boyutuyla olumsuz, olağanüstü yaşam formlarına eğilimle ise önemsiz bir ilişki gösterdiğini saptamıştır. Sonuç itibarıyla

paranormal inanç konusunda daha önce yapılan çalışmalardan elde edilen verilere göre dini inanç ve tutumlarla paranormal inancın bazı boyutları arasında pozitif bir ilişki bulunmakla birlikte belirli birkaç boyutla arasında negatif ilişki saptanmıştır. Buradan hareketle bireylerin dini anlamda sahip olduğu dünya görüşlerinin, paranormal inançla olan ilişkisinin, evrensel bağlamda tam anlamıyla yorumlanabilir ve saptanabilir olduğunu söylemek pek de mümkün görünmemektedir.

Uluslararası bağlamda gerçekleştirilen çalışmalardan sonra ülkemizde yapılan çalışmalardan elde edilen verilere değinilecek olursa, paranormal inançların kontrol odağı ve psikopatoloji ile olan ilişkisini inceleyen İhsan Dağ, Tobacyk'in paranormal inanç ölçeğini 233 kadın ve 117 erkek üniversite öğrencisine uygulamıştır. "Personality and Individual Differences" dergisinin 26. sayısında yayımlanan makaleye göre, insanların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları çeşitli olay ve durumların üzerinde, dış güçlerin değil de bizzat kendilerinin kontrol sahibi olduklarına inanma derecelerini ifade eden kontrol odağının, kişiler arası kontrol dışındaki tüm alt ölçekleri, genel paranormal inançla anlamlı ve pozitif korelasyona sahiptir (Dağ, 1999: 723-737). Bununla birlikte tüm paranormal inanç alt ölçeklerinin küresel kontrol odağı ile anlamlı bir ilişkisinin olduğu kaydedilmiştir. Bireylerde gözlenen duygu ve davranış bozukluğu, uyumsuz davranışlar ve ruhsal bunalım gibi anormal psikolojik durumları ifade eden psikopatoloji ile paranormal inancın ruhçuluk, olağanüstü yaşam formları ve batıl inanç boyutları arasında pozitif korelasyon gözlenmiştir. Sonuç itibariyle bireylerin paranormal inanç eğilimleri, sahip oldukları anormal psikolojik özellikleri ile paralel olarak artış göstermektedir.

Paranormal inanç ile ilgili bir diğer çalışma ise paranormalin alt boyutlarından biri olan batıl inanç ile kişilerin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla Mustafa Arslan tarafından Çorum ili örneklem alınarak gerçekleştirilmiştir. 2001 yılında random örnekleme yöntemi ile seçilen 327 kişilik örneklem grubunun, batıl inanç kaygı düzeyleri ve dindarlık düzeyleri arasındaki ilişkiler saptanmaya çalışılmıştır. Dini Tutum Ölçeği ve Batıl İnanç Kaygı Ölçeği kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada, kişilerin batıl inanç kaygı düzeyleri cinsiyet, yaş, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum ve meslek değişkenleri ile ele alınmış olup sonrasında dini tutum düzeyleri ile ilişkilendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilere göre kadınların batıl inanç kaygı düzeyi erkeklere oranla daha yüksek düzeydedir. Sosyo-ekonomik açıdan ise alt tabakada

bulunan bireylerin batıl inanç kaygı düzeylerinin, üst tabakaya mensup kişilere göre daha yüksek olduğu kaydedilmiştir (Arslan, 2004: 22). Araştırmada eğitim durumlarına göre örneklemden elde edilen puanlar analiz edildiğinde okuma yazması olmayan bireylerin batıl inanç kaygı düzeyleri, diğer eğitim düzeyine sahip olan bireylere oranla daha yüksek bulunmuştur. Özellikle üniversite düzeyinde eğitim alan bireylerin batıl inanç kaygı düzeylerinin, diğerlerine oranla en düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Meslek durumlarına göre ise memurların, tüccarların ve avukat, doktor, mühendis gibi serbest meslek sahibi kişilerin batıl inanç kaygı düzeylerine oranla işçilerinki en yüksek seviyededir (Arslan, 2004: 23). Söz konusu yaş değişkeni olduğunda ise araştırmacı tarafından bireyler arasında anlamlı bir farkın bulunamadığı kaydedilmiştir.

Araştırmanın devamında kişilerin batıl inanç kaygı düzeyleri ile dindarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiş ve ikisi arasında anlamlı, pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda ‘‘Bilim geliştikçe dinin önemi azalır’’ önermesine ilişkin anlamlı ve negatif sonuçlar elde edildiği kaydedilmiştir (Arslan, 2004: 25). Sonuç itibarıyla kişilerin dindarlık düzeyi arttıkça batıl inanç kaygı düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Bu bağlamda kişilerin sahip olduğu dini bilgi ve deneyimlerin, batıl inanca olan yönelimlerini yeterli ölçüde engelleyemediğini söylemek mümkündür.

Konumuzla alakalı bir diğer çalışma ise Zeynep Ceran ve Cahit Aslan tarafından 2020 yılında Adana ili örneklem alınarak yapılmış ‘‘Paranormal İnanışlar Davranışlar ve Eğitim ‘’ adlı araştırmadır. Farklı eğitim düzeylerindeki bireylerin incelendiği araştırmada aynı zamanda yaş, cinsiyet ve medeni durum gibi değişkenlerin de paranormal inanç eğilimi ile olan ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmada Tobacyk’in paranormal inanç ölçeğinin Mustafa Arslan(2004) tarafından Türk kültürüne uyarlanmış versiyonu kullanılmıştır. Veri analizlerinden elde edilen sonuçlara göre paranormal inanca eğilim konusunda cinsiyet, yaş ve medeni durum değişkenlerine göre önemli farklar görülmemiştir. Bununla birlikte genel paranormal inancın yanı sıra geleceği tahmin etme, geleneksel dini inanç, büyü ve psişik güçler gibi alt boyutlarda da kadın ve erkeklerin birbirine çok yakın puanlara sahip olduğu kaydedilmiştir. Araştırmanın birincil amacı, eğitim seviyesi ile paranormal inanç eğilimi arasındaki ilişkiyi saptamak olarak ifade edilmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçlara göre okuryazar olmayanların paranormal inançlara daha eğilimli oldukları tespit edilmiştir. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim alan bireylerin paranormal ölçek maddelerine daha çok ‘‘doğru

bulmuyorum” şeklinde yanıt verdikleri kaydedilmiş olup, eğitim seviyesi yükseldikçe paranormal inançlara olan eğilimin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nurhan Babür Tosun ve Damla Karşu Cesur tarafından 2018 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi örneklem alınarak yapılan “ Tüketicinin Paranormali: Gösterişçi Tüketim ve Paranormal İnanç İlişkisi” adlı araştırmada ise bireylerin kendilerini ait oldukları alt sınıftan ayırmak ve ait olmak istedikleri üst sınıf tabakasına yaklaşabilmek adına, sahip oldukları gösterişçi tüketim özellikleri ile paranormal inanç eğilimleri arasında bir ilişkinin bulunup bulunmadığı tespit edilmek istenmiştir. Öyle ki araştırmacılara göre bireylerin kısa bir sürede varlıklı, başarılı ve seçkin insanlara dönüşebilmesinin ardında bazı gizsel ve mistik güçlerin, tüketim objelerine atfedilmiş olması yatmaktadır(Karsu Cesur, 2018: 167). Çalışmadan elde edilen verilere göre kadınların erkeklerden daha fazla paranormal inanç eğilimi gösterdikleri ve aynı zamanda 22-25 yaş arası katılımcıların diğer katılımcılardan anlamlı bir şekilde farklılaştıkları kaydedilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın ana amacı olan gösterişçi tüketim eğilimi ile paranormal inanç eğilimi arasında pozitif yönlü, karşılıklı fakat zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Gösterişçi tüketim nesnelerinin bir nevi büyüsel objelere benzeyerek paranormal bir boyut kazandığını dile getiren araştırmacılar, buradan hareketle gerçekleştirdikleri çalışmanın sonucunda, gösterişçi tüketim oranı fazla olan bireylerin paranormal inanç eğilimlerinin de fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

“Sağlık Çalışanlarının Paranormal İnançları ile İş-Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki” başlıklı çalışmalarıyla Ramazan Erdem, Kevser Sezer Korucu ve Selin Eroymak ise paranormal fenomenlerin, insan yaşamına anlam katma ve yaşamdan tatmin olma konusunda önemli bir işleve sahip oldukları düşüncesiyle, yoğun iş pozisyonuna sahip olan sağlık personellerinin paranormal inanç eğilimlerinin hem iş hayatı hem de yaşam tatminleri ile olan ilişkisini ölçmeyi hedeflemişlerdir. Devlet ve üniversite hastanesinin örneklem olarak alındığı çalışmada Tobacyk tarafından geliştirilen ve Mustafa Arslan tarafından kültürümüze uyarlanan Paranormal İnanç Ölçeği ile Minnesota tarafından geliştirilen İş Tatmini Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre sağlık çalışanlarının paranormal inanç eğilimleri ile iş-yaşam tatminleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle batıl inanç alt boyutu ile iş ve yaşam tatmini arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde paranormal inancın geleneksel dini inanç boyutu ile iş-yaşam tatmini ölçeklerinin

alt boyutlarından olan içsel ve dışsal tatmin arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğuna değinilmiştir. Sonuç itibariyle yoğun iş temposuna sahip olan sağlık çalışanlarının, başta geleneksel dini inanç ve batıl inanç boyutları olmak üzere, paranormal inanç eğilimleri, hem iş hem de günlük yaşamlarında tatmin sağlama konusunda önemli bir işleve sahiptir.

Konumuzla ilgili yapılmış bir diğer araştırma ise ‘‘Gençlerde Normatif Popüler ve Paranormal İnançlar Üzerine Bir Araştırma’’ başlığı ile İlhan Topuz’a aittir. 2012 yılında Süleyman Demirel üniversitesi örneklem alınarak gerçekleştirilen çalışmada, Mustafa Arslan tarafından kültürümüze uyarlanan paranormal inanç ölçeği ve Yakup Coştu tarafından hazırlanan dini yönelim ölçeği kullanılmıştır. Gençlerin sahip olduğu paranormal inanç eğilim düzeyi cinsiyet, yaş, fakülte, gelir düzeyi ve sınıf seviyeleri gibi değişkenler açısından ele alınmıştır. Çalışmadan elde edilen verilere göre gençlerin paranormal inancın alt boyutu olan geleneksel dini inançları konusunda cinsiyet açısından önemli bir farka rastlanmadığı belirtilmiştir. Dini olmayan paranormal inançlar konusunda da cinsiyetler arasında benzerlik olmasıyla birlikte klasik paranormal inançlardan büyü boyutuna, kız öğrencilerin erkeklere oranla daha fazla inandıkları görülmüştür. Geleneksel dini inanç konusunda yaş değişkeni açısından gençlerin paranormal inanç düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Fakat klasik paranormal inancın alt boyutlarından olan astrolojiye özellikle 17-21 yaş grubunun daha fazla inandığı tespit edilmiştir (Topuz, 2012: 34)

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Paranormal İnanç Nedir?

İnsanlar, kendileri için verili olarak tasarlanmış dünyaya geldikleri ilk andan itibaren bu dünyayı anlamlandırma ihtiyacı hissederler. Bu anlamlandırma çabasının temelinde, başta bireysel yaşantısını daha sonra ise toplumsal yaşantısını şekillendirme isteği yatmaktadır. İnsanlık tarihinde bilimin, teknolojinin ve eğitimin ilerlemesiyle görünen alanı kapsayan fiziki soru ve sorunlara cevaplar ve çözümler üretilebilmiştir. Fakat ruhsal alanı kapsayan, bilimsel dayanağı olmayan ve görünenin dışında kalan metafizik alan için aynı durum söz konusu değildir. İnsanlık tarihinin neredeyse tüm toplumlarında metafizik alanla ilgili temalar, mistik ve gizemli nitelik taşıyan inançlar, insanları görünen fiziki alandan daha çok etkilemiş ve merak uyandırmıştır.

Tarihte büyü ve dinin olmadığı hiç bir toplumun yaşamadığını (Malinowski, 2000: 7) savunan Malinowski, geçmişten bugüne var olan toplumların içerisinde bir dine ya da olağanüstü bir fenomene bağlı olmayan bir toplumun varlığından söz etmenin mümkün olmadığını savunmaktadır. Bu durumun sebebi olarak ise insanın içinde bulunduğu dünyayı ve kendisini anlama ihtiyacı, ölüm ya da benzeri travmatik yaşantılardan ötürü hissedilen korku ve acizlik duygusu, kontrol altına alınamayan doğa olayları karşısında hissedilen güçsüzlük ve tüm bunların beraberinde gelen boyun eğme, teslim olma, itaat etme ihtiyaçları sayılabilir. Bunların neticesinde insanlar, tarih boyunca gerek doğa üzerinde tasarrufta bulunmak gerekse içerisinde bulunduğu anomiden kurtulmak ve yaşadığı dünyayı anlamlandırmak için aşkın olarak nitelendirdikleri canlı ya da cansız varlıklara inanmaya meyillenmişlerdir.

İnsanların aşkın kabul ettikleri bir varlığa ya da inanç sistemine inanma eğilimlerinin bir diğer sebebi ise onları hayvanlardan ayıran biyolojik eksikliklerdir. Peter Berger 1993 yılında kaleme aldığı “Dinin Sosyal Gerçekliği” adlı eserinde bu durumu biyolojik bir süreci ifade eden “Dışsallaşma” kavramı ile ifade etmektedir. Berger’e göre hayvanlar en başından tamamen gelişmiş bir organizma ile dünyaya gelirken bunun aksine insanlar “eksik olarak” doğmaktadır. Hayvanlar için henüz fetüs evresinde iken gerçekleşen tamamlanma, insanların gelişiminde ancak doğumdan sonraki yıllarda vuku bulmaya başlamaktadır. Ve insan biyolojik anlamda var olan bu yetersizliğinin bilincinde

olan bir varlıktır. Yaşamının bir sonu olduğunu ve biyolojik yetersizliğini idrak eden insan bu sebeplerle inanma eğiliminde bulunmaktadır. Toplumdan topluma hatta bireyden bireye farklı tezahürleri bulunan bu inanma eğilimleri, genel manada din şeklinde kurumsallaşarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle dinin kurumsallaşması ile sosyolojinin araştırma alanına girmesi arasında bir paralellik oluşmuştur. Nitekim din kurumu, insanlık tarihi boyunca inanırlarını toplumsal bağlamda örgütleme gücüne sahip olmuştur. Fakat bununla birlikte inanma eğilimleri her zaman kutsala ve dini olana yönelik olmamıştır. Bu bağlamda dinden ve kutsaldan ayrıışan inanma eğilimleri de mevcut olmakla birlikte bu inançlar büyü, safsata, boş inanç, batıl inanç gibi kavramlarla ifade edilmektedir (Parladır-Özkan, 2015: 174).

Tarih boyunca insanlar sahip oldukları geleneksel inanç anlayışları ile örtüşmese dahi olağanüstü kabul ettikleri bir konuda kendilerine bilgi ve haber veren şahsiyetleri kutsallaştırmışlardır. Kutsal alanın içerisine dâhil olan dinlerin haricindeki inanç sistemleri, büyü ve bilim alanı şeklinde ifade edilmektedir (Malinowski, 2000: 7). Büyü kavramını barındıran tüm fenomenler ise paranormal inançlar başlığında incelenmektedir. Bir olgu veya inancın paranormal kabul edilmesinde temel kriter, onun doğa kanunlarına ve bilimin temellerine aykırı bir nitelik taşımasıdır (Arslan, 2011: 19). Paranormal sözcüğünü oluşturan ‘para’ eki eski Yunancadan gelme bir terim olup paranormal kavramında ‘bir şeyin ötesinde’ anlamını taşımaktadır (Arslan, 2011: 30). Bu sebeple fizik kanunları ile açıklanması mümkün olmayan olay, olgu ve fenomenleri anlamlandırma ve tanımlama noktasında paranormal terimi argümana dâhil olmaktadır.

Paranormal nitelik taşıyan fenomenlerin oldukça geniş bir kapsama sahip olması ve bu fenomenlerin bilimsel açıdan tanımlanmasına duyulan ihtiyaç neticesinde, teorik ve operasyonel olmak üzere iki farklı yaklaşımla tanımlamalar yapılmıştır. Paranormalin bilimsel yöntemlerle analiz edilmesi ve birtakım ölçeklerle değerlendirilmesini sağlayan yaklaşım operasyonel tanımdır. Paranormalin operasyonelleşmesi ve tanımlanması konusunda önemli çalışmalarla karşımıza çıkan Tobacyk, paranormali bilimin sınırları dışında kalan fenomenler şeklinde nitelemiştir. Daha sonraları paranormal kavramının kapsamından ötürü bu tanım onu tatmin etmemiş ve tanımlamalar konusunda çalışmalarını sürdürmüştür. Tobacyk’in değindiği bir diğer yaklaşım olan Irwin’in iki esaslı tanımına göre ise paranormal “fiziksel yönden mümkün olmayan” ve “klasik bilimin ifade ettiği insan algısının sınırlarının dışında olan” fenomenlerdir (Arslan, 2011:

31). Buradan hareketle paranormal teriminin hem metafizik alanı ifade ettiğini hem de insan algısının sınırlarını aşan fenomenlere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Paranormal nitelik taşıyan fenomenlerin nasıl ifade edileceği ve yorumlanacağı konusunu açığa kavuşturmaya çalışan yaklaşım ise teorik tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yaklaşımda bilim, merkezi bir konuma sahiptir. Teorik yaklaşımda paranormalin tanımı “konvensiyonel bilimin açıklayıcı gücünü aşan ve bilinmeyen sebeplerden vuku bulan şeyler” şeklinde yapılmaktadır (Arslan, 2011: 32).

Toplumsal yapıda var olan her olgu gibi paranormal inançlar da insanlık tarihi boyunca başta kültür olmak üzere toplumun diğer kurumsal yapılarını da etkileyerek varlıklarını sürdürmüştür. İnanç kavramının kendisi de başlı başına metafizik bir olgu olmasıyla birlikte aşkın varlıklara yahut Tanrıya tapınma davranışlarını da beraberinde getirmektedir. İster monoteist isterse politeist olsun her inanç biçimi, zamanla nesnelleşip kurumsallaşarak içerisinde bulundukları toplumun işleyişine yön verme gücüne sahip olmuştur. Fakat bu etkileşim tek yönlü olmayıp kurumsallaşan dinlerin inanç sistemleri ve ritüelleri, zamanla toplumda var olan kültürel yapıdan etkilenecek adeta inancın başkalaşmış bir formu olan paranormal inanç şeklinde karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Paranormal inanç şekilleri, özleri itibarıyla dayandıkları kaynak açısından iki grupta tasnif edilmektedir. Bu bağlamda paranormal inançlar “geleneksel dini inançlara dayanan paranormal inançlar” ve “dini nitelik taşımayan paranormal inançlar” şeklinde iki farklı boyutta incelenmektedir. Melek, şeytan, cin, ahiret, cennet ve cehennem gibi temaları konu edinen kısım geleneksel ve dini paranormal inancı ifade ederken; astroloji, büyü, fal, burçlar ve çeşitli psişik konular dini olmayan, yani klasik paranormal inanç kapsamına girmektedir (Arslan, 2011: 69-70).

Paranormal inançların boyutları açısından yapılan ikili tasnifin ardından değinilmesi gereken bir diğer önemli konu ise bu inançlar üzerine gerçekleştirilen birtakım uygulamalı çalışmaların sonucunda oluşturulan uyum ve vekâlet teorileridir.

Uyum teorisine göre manevi tecrübe sonucunda güçlü dini tezahürlere sahip kimlikler ortaya çıkmaktadır. Yani manevi tecrübe ile dini inanış arasında karşılıklı bir ilişkinin olmasının yanı sıra aynı zamanda güçlü dini kimliklere sahip olan bireylerin, metafizik alanı kapsayan inançlara olan bağlılıkları da daha fazla olmaktadır. Sonuç itibarıyla paranormal inanç ile dini inanç arasında pozitif yönlü bir korelasyondan bahsetmek mümkündür ve buna uyum teorisi denmektedir.

Vekâlet teorisi ise herhangi bir dini inanca sahip olmayan, bir dini inanca sahip olsa bile inancının gerektirdiklerini yerine getirmeyen ve dini inancı zayıf olan insanların, içerisinde bulundukları anlam boşluğunu telafi edebilmek için paranormal inançlara eğilim gösterdiklerini savunmaktadır. Bu noktada paranormal eğilimler ile dini inanç arasında negatif yönlü bir korelasyondan söz etmek mümkündür. Bir nevi paranormal inanç, dini inancın bir alternatifi gibi ona vekâlet etmiş olmaktadır (Arslan, 2011: 236).

1.1.1. Geleneksel/Dini Paranormal İnançlar

Tarihsel bağlamda incelendiği zaman geçmişten bugüne bütün dini inanç sistemlerinin temelinde yer alan bazı ilkeler, bu dünyanın fizik kurallarına aykırı nitelik taşımaktadır. Bu durum, kurumsal dinlerin sahip oldukları ilke ve prensiplerin aslında kendi özü itibarıyla paranormal bir nitelik taşıdığını açıkça göstermektedir. Ahiret inancı, mucizeler, melek ve şeytan kavramları bu duruma örnek teşkil etmektedir. Dolayısıyla metafiziksel bir nitelik taşıdıklarından ötürü dini inanç ilkelerinin paranormal alana dâhil olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Hem paranormal inanç sistemi hem de dini inanç sistemleri doğa kanunlarının üzerinde işleyen bir alana dâhil olduklarından dolayı bu iki inanç sistemi arasındaki etkileşim kaçınılmaz olmaktadır.

Dini inanç sisteminin metafiziksel formda olan ilkelerini konu edinen fakat aynı zamanda bu ilkelerin karşısında bir varlık alanı ile ortaya çıkan inançlar geleneksel dini paranormal inançlardır. Bunlar:

- Ahiret inancı: Cennet, cehennem, berzah, mahşer
- Melek, şeytan, cin
- İlham, vahiy, rüya
- Mucize ve keramet
- Mesih ve mehdi inancı
- Deccal ve dabbetül arz
- Nazar
- Dua ritüelleri
- Eskatoloji (Eliade, 2017: 76) : Kıyamet inancı.
- Kutsal kitabın şifreleri (Arslan, 2011: 29)
- Dini kaynak göstererek büyü ve muska yapma
- Mit (Eliade, 2017: 32): Kutsal olduğu kabul edilen mitolojik fenomenler.

- Hiyerofani (Eliade, 2017: 139): Kutsallık atfedilen imajların paranormal görünüşü.

- Gnostisizm: Bilginin kaynağının ilham olduğunu kabul eden mistik akım.

- Soteriyoloji: Olağanüstü özellikler atfedilen bir kurtarıcı tarafından kurtuluşun gerçekleşeceğini ifade eden öğretisi.

1.1.2. Klasik/Dini Olmayan Paranormal İnançlar

Bu grupta yer alan paranormal inançlar, paranormal bir nitelik taşımakla birlikte fenomenleri dini bir temele dayanmamaktadır. Günümüz modern dünyasında toplumsal yaşamın neredeyse hemen her alanında rastlanılabilen bu fenomenler, seküler bir tarzda kendilerine yer edinmekle birlikte parapsikoloji çalışmalarına konu edilebilmektedirler. Kaynağının büyük çoğunluğunu toplumdan ve kültürden alan paranormal olgu ve fenomenlerin, yaşanan toplum ve o toplumun sahip olduğu dini inanç sistemi ile olan doğrudan ilişkisinden ötürü, din sosyolojisinin inceleme alanına girmesi kaçınılmaz bir durum olmuştur.

Dini nitelik taşımayan klasik paranormal inanç fenomenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Astroloji: Yıldızların insanlar ve evren üzerindeki etkilerini inceleyerek geleceği tahmin etmeye çalışma, burçlar vb.

- Falcılık

- Büyü

- Medyumluk

- Önsezi

- Spiritüalizm: Ruhlarla iletişime geçme.

- Extra Sensory Perception: Duyu ötesinde beceriler ve algılar.

- Astral Seyahat: Hipnoz ile ruhun bedenden ayrılarak bağımsız hareket edebilmesi.

- Animizm (Freud, 2002: 126): Nesnelerin ruhlarının olduğuna inanma.

- Yoga ve Meditasyon

- Telepati: Beş duyu organına ihtiyaç duymaksızın iletişime geçebilme, zihin okuma.

- Telekinezi: Zihin ve düşünce gücü ile nesneleri hareket ettirebilme.

- Psikometri: Cansız objelerden bilgi edinme.

- Reenkarnasyon: Ruh göçü.

• Zihin gücü ile iyileşme (Arslan, 2011: 29): Hastalıkların düşünce gücü ile tedavi edilmesi.

• Batıl İnanç: Dini bir temeli bulunmayan inanış ve davranış biçimleri.

• UFO: Uzaylı olduğu düşünülen, tanımlanamayan uçan cisim.

• Dejavu: Bir anı daha önceden de yaşamış olma hissi.

• Prekognisyon: Geleceği görme.

• Levitasyon: Bedenin herhangi bir fiziksel güç kullanılmadan havada asılı kalabilmesi.

• Materilizasyon: Bedene bürünme.

• Okültist fenomen: Gizli bilgilere bilimsel bir yöntem kullanmadan ulaşma.

• Simya

• Mit (Eliade, 2017: 32): Kutsalın dışında kalanı ifade eden ‘’profanı’’ kapsayan mitolojik fenomenler.

Mitolojik, ezoterik ve içerisinde gizem barındıran inançlar, eğilimler ve uygulamalar, antik çağın geç dönemlerinde oldukça revaçta idi. Özellikle ruhlar ile iletişime geçme, astroloji, fal ve büyü uygulamaları günümüzden neredeyse iki bin yıl kadar önce Mezopotamya’da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarz paranormal uygulamalar her ne kadar Ortaçağ’da azalmış olsa da Rönesans ile birlikte yeniden kayda değer bir saygınlık kazanarak toplumsal yaşamda bir nevi moda haline gelmiştir (Eliade, 2016: 68).

Paranormal inancın sosyolojisi konusunda dikkat çeken önemli bir konu daha vardır ki o da dini olan ve olmayan paranormal inançlardan hangisinin bir diğerini etkilediğini analiz etme konusundaki güçlülüdür. Normalde kaynağını dinden almamasına rağmen dini referans göstererek yapılan büyü ve ebced adı verilen çeşitli hesaplamalarla gelecekte haber verme uygulamaları, dini olan ve olmayan klasik paranormal inanç fenomenlerinin birbirleriyle olan iç içe geçmiş etkileşimini kanıtlar niteliktedir. Aynı durum mitler için de söz konusudur. Nitekim tarih boyunca kahramanlıkları ve kutsallıkları ile vuku bulan mitolojik fenomenler, dini olan veya olmayan şeklindeki tezahürleri ile karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Mit

Kaynağı eski Yunancaya dayanan bir kelime olan mit, içerik olarak doğaüstü fenomenler ve kültürel kökenleri barındıran, aynı zamanda dinsel ve kutsal kabul edilen hikâyeler (Marshall, 2005: 506) olarak açıklanabilir. Bununla birlikte dünyanın yaratılışı, Tanrıların görevleri, doğa ve doğaüstü olaylar ile insanların ruhlara dair en eski düşünceleri şeklinde de ifade edilebilir (Bayat, 2017: 31). Yapılan tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere mitler, metafizik alana dâhil olduklarından ötürü paranormal inanç kapsamına girmektedir.

Mitler, içerisinde karmaşık kültürel temalar barındırdıkları için tarih boyunca pek çok farklı bakış açısı ile ele alınıp yorumlanmışlardır. Kutsal bir öyküyü veya eski zamanlardaki masalları anlatan mitler, daha çok doğaüstü özellikler atfedilen varlıkların başarılarını, birtakım gerçekliklerden hareket ederek yaratılış öyküsü nezdinde dile getirirler. Heyecan uyandırıcı bir üslupla ifade edilen mitler, insanların içerisinde bulundukları dünyayı anlamlandırma ve yaşanılabilir hale getirme noktasında kutsal fenomenlere başvurmuşlardır. Bununla birlikte insanlar, hayatlarının ölümlü olduğunu ve bir kültüre sahip olma yetisini, doğaüstü varlık fenomenlerine sahip olan mitler ile kazanmışlardır (Eliade, 2017: 16).

Mitlerin genel amacı, olağanüstü modeller kullanarak insanlığın ve dünyanın varlığını anlamlandırma şeklinde ifade edilebilir. Bu sebeple tarih boyunca insanların yaşadıkları dünyaya ve içinde bulundukları toplumsal ilişkilere dair anlam arayışları açısından mitler son derece önem arz etmektedir. Hareket noktasını daima gerçekliklerden alan kutsal nitelikli öyküler olduklarından ötürü mitlerin aslında gerçek birer öykü olduklarını söylemek mümkündür. Nitekim evrenin nasıl oluştuğunu inceleyen bir bilim olan kozmogoniye dair mitler, bu düşünceyi destekler niteliktedir. Buna benzer olarak ölümün kökenine dair mitler de gerçektir. Bu gerçekliği kanıtlayan ise bizzat insanın ölümlülüğüdür (Eliade, 2017: 18-195).

Mitin bir ahlak güvencesi olmayıp yaşanan dünyayı anlamlandırma açısından önemli bir yere sahip olduğunu ileri süren Eliade'nin aksine Malinowski bazı görüşleriyle ondan ayrılmıştır. Malinowski'ye göre toplumsal kültür bağlamında mitin en önemli işlevi, inancı ve ahlaki koruyup bu sistemlere güç vererek birtakım pratik kuralları içermesidir. Bu sebeptendir ki mitler insan medeniyetinin ayrılmaz bir parçası haline gelmişlerdir. Mitler "entelektüel bir ifade yahut sanatsal bir canlandırma değil, inancın

ve ahlaki anlamda bilgeliğin beyannamesidir’’ (Malinowski, 2000: 99). Sonuç itibariyle Malinowski ve Eliade’nin yaklaşımları birlikte değerlendirilecek olursa, paranormal fenomenlerle yakın ilişki içerisinde olan mitler, hem insanın dünyayı ve kendisini anlamlandırma hem de ahlak, kültür ve inancı koruma işlevlerinden ötürü insanlıktan ayrı düşünülmesi mümkün olmayan şeylerdir.

Mitler kendilerini tanımlarken kendi varoluş biçimlerini kullanarak insanların temel gereksinimlerinden olan barınma, beslenme, yuva kurma ve daha birçok alanla ilgili faaliyetlerini düzenlerler. Hatta öyle ki mitler, toplumda hali hazırda var olan bütün örf ve adetlerin de kökenlerine ilişkin örnekler sunabilmektedir. İnsanlar ise mitlerin sağladığı modellerden hareketle toplumsal yaşamda var olan nesnelerin özleriyle ilgili birtakım bilgilere sahip olurlar. Mitlerin sağladığı bu bilgiler sayesinde insan nesneye egemen olup onu istediği gibi yönlendirme ve kullanma gücüne kavuşabilir (Eliade, 2017: 13-33).

Eskatolojik anlatılar incelendiği zaman dini nitelik taşıyan anlatılarla mitlerin arasında bir bağlantı olduğu kolayca görülebilmektedir. Kıyametin yaklaştığı, dünyanın sonunun geldiği bir dönemde evrende kötülüğün yayıcısı olarak Deccal isimli bir varlığın ortaya çıkacağı şeklindeki söylem ve inançlar bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bu söylemlere göre Deccal kendisini beklenen Mesih olarak tanıtır toplumda var olan ahlak kurallarını altüst etmek suretiyle toplumsal işleyişte bir kaosa sebep olacaktır. Deccalin tasvirinin bir ejder ya da şeytan şeklinde yapılması, ejder ve tanrı arasındaki kavgayı betimleyen miti akıllara getirmektedir (Eliade, 2017: 96).

Mitler buraya kadar bahsi edilen özelliklerinden ötürü en eski insanlık tarihinden bugüne dek varlıklarını korumuşlardır. Ancak modernleşme ve beraberinde getirdiği sekülerleşme süreci, bazı mitsel temaların, modern toplumlarda fark edilmesinin önüne geçmiştir. Bu duruma rağmen mitsel temalar günümüzde hâlâ varlıklarını aşikâr bir şekilde devam ettirmektedir. Nitekim toplumsal bağlamda dünyevileşme ve sekülerleşmeden dolayı mitsel temaların fark edilmesi her ne kadar güç olsa da bireysel deneyimler açısından mit hiçbir zaman insanlığın hayatından tamamen çekilmemiştir. Öyle ki modern insan rüya görmeye ve hayaller kurmaya devam etmiş, bu noktada mit argümana yeniden dâhil olmuştur. Bu bağlamda bireylerin yarı bilinçli ya da bilinçdışı etkinliklerinde de mitlerin etkisinin varlığından söz edilebilir (Eliade, 2017: 27).

1.3. Büyü

Din, bilim ve büyü fenomenleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalarda en çok üzerinde durulan konu, bunlar arasındaki etkileşimin nasıllığı olmuştur. Hangisinin diğerlerini etkilediği ya da hangisinin bir diğerine kaynak teşkil ettiği hususunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu sebeple özellikle büyüün, paranormal inançlar içerisinde önemli bir fenomen olmasından dolayı büyü hakkında ileri sürülen tezlere değinilecektir. Büyü bir ritüel olarak paranormalin konusu olduğu gibi büyüün fenomenlerini kullanan farklı ürünler de paranormalin konusu olmaktadır.

Doğaüstü güçler vasıtasıyla doğayı etki altına alarak olağanüstü sonuçlara ulaşmayı sağlayan uygulamalara büyü denmektedir (Tanyu, 1992: 501). Genel manada büyüün kendisi de yapılan ayinleri de geleneksel nitelik taşıyan ve belli bir grup insanı etkisi altına alabilen pratik bir fenomendir.

Din ile büyüün ilişkisine değinilecek olursa, bu konuda birbirinden farklı pek çok teori görmek mümkündür. Büyünün ve dinin kaynağını mitolojiye dayandıran Malinowski, bu fenomenlerin mucizevi oluşumlar sergileyen güçlere sahip olduklarını ve aynı zamanda fiillerinin dünyevi fiillerden farklı sistem ve kurallarla çevrili olduğunu ileri sürmüştür (Malinowski, 2000: 88). Bergson ise bu iki fenomen arasında bir ayırım yapma yoluna giderek din ile büyüün farklı şeyler olduğunu, büyü uygulamasının yarı ruhsal yani yarı fiziksel bir ortamda vuku bulduğunu savunmaktadır. Ona göre bu iki fenomenden birini diğerine sebep veya sonuç saymak mümkün değildir (Bergson, 2017: 147).

Din ile büyüün birbirinden ayrılmasının zorluğundan yola çıkan Durkheim ise bunun sebebinin her iki fenomenin de benzer inanç, ritüel ve ayinlerden oluşmasından kaynakladığını ileri sürmüştür. Tıpkı din kurumunda olduğu gibi büyüün de kendisine has ritüelleri, uygulamaları hatta mitleri ve duaları vardır. Ancak bu benzerliklerden yola çıkarak din büyüdür ya da büyü dindir şeklinde bir sonuca varılamaz. Nitekim büyü dine karşı açık bir düşmanlık, din de büyüye karşı nefret barındırmaktadır (Durkheim, 2011: 63-64).

Frazer ise büyüün yanlış bir ritüel olduğunun fark edilmesi sonucu zamanla dine doğru evrildiğini ileri sürmüştür. Ona göre büyücüler doğayı denetleme çabasını bir kenara bırakıp, kendi başlarına yapamayacakları şeyleri Tanrıya yaptırmak adına dua

etmeye başlamış ve aynı sürece ulaşmak isteyen rahiplere yol göstermiştir (Frazer, 2004: 100).

İnsanlığın tarih boyunca üç tür düşünce sistemi geliştirdiğini savunan Freud, bu düşünce sistemlerini sırasıyla animistik, dini, bilimsel şeklinde isimlendirmiştir. Freud'a göre bu süreçlerin ilki animizm olmakla birlikte animistik düşünce sistemi dünyanın doğasını eksiksiz açıklayan tek sistemdir. Bununla beraber animizm bir din olmamakla birlikte tüm dinler onun üzerine inşa edilmiştir (Freud, 2012: 128).

Mauss insan düşüncesinin ilk şeklinin büyü olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte din ise büyüden başarı elde edilememesi ve yanlışlardan doğmuştur. Ona göre büyü, geçmiş zamanlarda tamamen saf hali ile keşfedilmiş ve bu sebeple insanlar başlangıçta salt bir şekilde büyüsel tarzda düşünmüşlerdir.

Din ile büyü arasında bir takım benzerlikler ve etkileşimler olduğu gibi elbette farklılıklardan da bahsetmek gerekmektedir. Dini inanç sistemi, evrendeki her şeye gücü yetebilen aşkın bir varlığa ihtiyaç duyarken büyüün yöneldiği ve esas aldığı güç, tabiatın bizzat kendisidir. Dinin kendisine inanan insan grupları varken büyücülükte saf çıkar ilişkisi ve müşteri anlayışı mevcuttur. Dinde ahlak anlayışı ve davranışların bir sonucu niteliği taşıyan günah ile sevap kavramları varken büyüde böyle bir durum söz konusu değildir. Sonuç itibariyle din ile büyü arasında benzerlikler ve etkileşimler olduğu gibi bu iki fenomeni birbirinden ayıran önemli hususlar da mevcuttur.

Din ile büyü arasındaki ilişkiye dair olduğu gibi büyü ile bilim arasındaki ilişkiyi konu edinen tezler de ileri sürülmüştür. Bilimin ve büyüün aynı ölçüde doğal olduklarını ve birlikte var olduklarını savunan Bergson, büyüün bilime hizmet ettiği şeklinde bir görüşe sahiptir. Frazer'ın hareket noktası ise batıl inanç ile din arasında ayırım yapmak olmuştur. Nitekim ona göre bilge ve dindar kişilerin bulunduğu toplum kesimi, kaynağını dini ritüel ve dualardan alırken, büyü ve büyü içerikli ritüeller cahil ve aynı zamanda batıl inanca meyilli kimselerin sığındığı liman olmuştur. Bununla birlikte Frazer'a göre büyüde sebep-sonuç ilişkisi vardır ve böylelikle büyü fenomeni doğada bulunan nedenselliklerden hareket ederek bilime açılan yolun temelini atmıştır. Büyünün temellerini attığı yolun sonunda ise simya ile kimya bilimleri ortaya çıkmıştır (Frazer, 2004: 106).

Büyü ve bilim arasındaki ilişkiyi tıpkı Frazer gibi nedensellik ilkesini temel alarak yorumlayan bir diğer isim Mauss'tur. Fakat onu diğer düşünürlerden ayıran temel nokta

nedensellik üzerinden saptama yaparken dini de argümana dâhil etmedisir. Mauss’a göre din içerisinde birtakım çelişkiler barındırır. Ve insan zihni bu çelişkileri fark edebilecek düzeye geldiği zaman nedensellik yöntemine başvurarak dinden kopmaya başlayacaktır. Fakat asıl önemli nokta şudur: Bu kopuş sürecinden sonra ortaya çıkan yeni durum, büyüsel nitelikte bir nedensellik değil, deneysel bağlamda bir nedenselliktir. Bu ise tam anlamıyla bilimin kendisidir (Mauss, 2013: 63-64).

Büyü kaynağını hangi fenomenden almıştır? Bilimsel, dinsel ya da paranormal içerikli hangi fenomenlerin çıkışına kaynaklık etmiştir? Bu sorulara kesin bir yargı ile cevap verilememesinin altında, büyüün insanlık tarihiyle aynı uzunlukta bir geçmişe sahip olması yatmaktadır. Bu çalışmanın asıl amacı, büyüün kaynağını ve kaynak oluşturduğu fenomenleri belirlemek olmadığından ötürü, büyüün paranormal inançlar arasındaki önemli yerinden sonra çalışmanın devamında büyü ile birlikte diğer paranormal fenomenlerin, postmodern dönemde toplum üzerindeki etkileri ve sosyolojik işlevleri ele alınacaktır.

1.4. Paranormal İnançların Sosyolojisi

1.4.1. Postmodern Dönemde Paranormal İnanç

Modernleşme sonrası geç modern dönemi ifade eden postmodernizm başlarda sanat, edebiyat ve mimari dallarında yeniliklerin yaşandığı dönem için kullanılan bir kavram iken zamanla felsefe, sosyoloji ve epistemolojiye karşılık gelen olgu ve durumları ifade etmek amacıyla da kullanılmıştır (Arslan, 2017: 88). Bununla beraber postmodern dönemin tam olarak neye karşılık geldiği ve bir kavram olarak neyi ifade ettiği konusunda bütün disiplinler için ortak kabul edilebilecek genel geçer bir tanıma ulaşmak pek de mümkün değildir.

Geleneksel olandan uzaklaşmayı ve farklılaşmayı ifade eden modernleşme, beraberinde sekülerleşme ve rasyonelleşmeyi de getirerek pozitivist düşüncelerin yaygınlaştığı yirminci yüzyıla kadar varlığını devam ettirmiştir. Rasyonalitenin ön planda olduğu ve bilimin ilerlediği bu dönemi Max Weber’in ifadesiyle ‘büyü bozumu’ şeklinde tarif etmek mümkündür. Sosyologların büyük bir çoğunluğunun sekülerleşme tezi adı altında ileri sürdükleri görüşe göre, bu dönemde teknoloji ve bilimin ilerlemesi ile insanlar, dinî kurumların etkisinden sıyrılacak ve dinî temalar toplumun görünen tüm alanlarından neredeyse tamamen çekilecekti. Fakat beklenenin aksine, modernleşme ile

gerçekleşen hızlı değişimler, insanlarda anlam krizine ve anlam arayışına sebep olmuştur. Bu noktada ise din ve yarı dinsel eğilimler argümana yeniden dâhil olmuştur. Bu sebeple modern ve postmodern dönem için dinî ve mistik eğilimlerin tamamen azaldığı ve refah seviyesinin standart bir boyuta ulaştığı dönem demek yeterli ve doğru bir tanım olmayacaktır. Postmodern dönem bir nevi hem eski geleneğin hem de modernleşme ile birlikte gelen yeniliklerin harmanlandığı, yani eski ile yeninin buluştuğu dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Clarke’a göre modernleşme geleneklerin ve dini inançların etkisiyle pasif kalan insanın artık daha bilinçli ve hür bir tavırla kendisini anlamlandırıp ifade edebilecek bir zihniyete gelmesi için toplumlara dayatılan bir projedir (Clarke, 2012: 283). Modernleşme başlangıçta sırf olumlu bir süreç olarak görülse de toplumsal yaşamda birtakım krizlere ve boşluklara sebebiyet vererek eskisinden çok daha farklı ve yeni bir toplumsal işleyiş düzenine geçilmesi zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Giddens ise postmodern dönemi tanımlarken hareket noktası olarak modernizmin getirdiği anlam krizini seçmiştir. Nitekim ona göre insanlar modernleşmenin beraberinde getirdiği krizi postmodernizm ile aşmaya çalışacaklardır (Giddens, 2018: 50).

Postmodernizmin etkileri, küreselleşmenin de sonuçları ile birlikte dünya toplumlarında başlangıçta ekonomi, siyaset, sanat, edebiyat, mimari gibi kurumlarda kendisini gösterse de ilerleyen süreçte din kurumunu da etkileyen bir hâl almıştır. Öyle ki din, yaşanan toplum içerisinde doğup kültür ile harmanlanarak toplumsal işleyişin neredeyse hemen her alanında kendisine yer edinmekle birlikte, ortaya çıktığı toplumu değiştirdiği gibi kültür ve toplum tarafından da değişikliklere uğramıştır. Sekülerleşme ile birlikte geleneksel dini formların etkilerinin toplumsal hayattaki işlevinin azalacağı ileri sürülürken, günümüz postmodern döneminde gelenek ile din geçirdikleri değişim ve dönüşümlerle yeniden toplumsal yaşamdaki etkisini kazanmaya başlamıştır.

Sosyologların büyük çoğunluğunun görüşlerine göre insanın aklını özgürce kullanabilmesi, bilimin ilerlemesi, rasyonalitenin önem kazanması, teknolojinin gelişmesi ve özellikle modernleşmenin beraberinde getirdiği bireyselleşme gibi durumlardan ötürü yirminci yüzyılda din toplumsal yaşamın neredeyse tüm alanlarından tamamıyla silinecekti. Sekülerleşme tezi altında bu görüşü savunan sosyologlara göre din sadece insanların acziyet ve birtakım korkularından ötürü sığındıkları, gerçekliği ve kanıtı olmayan safsatalardan ibaretti. Din, insanlığın sadece çocukluk dönemine has bir

vakiydi (Bell, 2006: 57). Özetle insanların modern çağda dinin değil aklın gücü ile ilerleme katedeceği ve bununla birlikte akıl ile bilime aykırı düşen inanç eğilimlerini terk edecekleri düşünülüyordu. Fakat Weber'in de "dünyanın büyüden arındırılması" şeklinde tarif ettiği bu durumun tam aksi yaşanmış ve modernleşme sonrasındaki dönemde dinsel, yarı dinsel ve paranormal inanç eğilimlerinde yeniden bir artış yaşanmıştır. Dünyanın sahip olduğu büyüü bozmak adına gösterilen çabalar ile ileri sürülen tezlerin olumsuz sonuçlandığını ileri süren Bauman, postmodern dönemle beraber evrenin yeniden büyüü bir nitelik kazandığını ileri sürmüştür (Bauman, 2011: 46).

Dini alanda görülen ikilikler, postmodern dönemde, hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle tutarsız ve çelişkili bir görünüşle karşımıza çıkmaktadır. Nitekim postmodern dönemde din kurumu, kendi inanırlarının inanç özelliklerini ve eylemlerini yönlendirdiği gibi, dinin referans gösterildiği farklı boyut ve inanç sistemleri de açığa çıkmaya başlamıştır. Daha açık ifade edilecek olursa, postmodernizm bir yandan geleneksel dinî inanç sistemlerini diğer yandan ise yeni dinî inanç biçimlerini aynı potada eritmeye çalışmıştır.

İnsanlığın başlangıcından bu yana inanırlarını bir araya toplama ve yaşamlarını yönlendirme gücüne sahip olan din, her ne kadar kurumsal bazda işlevler görse de aslında özünde toplumu tamamıyla bütünleştiren ve her alanını düzenleyebilen bir niteliğe sahip değildir. Dinin asıl sahip olduğu özellik, insanlığın kendi varoluşunu anlama, anlamlandırma ve bu süreçte girdiği çıkmazlara karşı güven ve teslimiyet sağlamasıdır. Bu noktada din, vazgeçilmez bir tecrübe olarak argümana dâhil olmaktadır. Fakat burada asıl önemli olan nokta dinin insanlık için vazgeçilmez oluşu değildir. Postmodern dönemin toplumsal yaşamında din, kurumsal inanç şekilleri ve dogmaları çerçevesinde değil, insanların daha çok bireysel mahiyette ve yaradılışla ilgili soru ve sorunlarına cevaplar aradıkları yeni inanç yönelimlerinde farklı suretlerde ortaya çıkmaya başlamıştır.

Modernleşme ile birlikte gerçekleşen hızlı değişimler, toplumsal yaşamda görülen ölçüsüz ve aşırı yaşantılar bir süre sonra insanlarda anlam boşluğuna ve krize sebep olmuştur. Bunun sonucunda manevi boşluğa düşen insanlar, çözümünü geleneksel olana yeniden dönmekle olduğu gibi aynı zamanda yeni dinî hareketlere yönelmekte de aramışlardır. Aynı zamanda modern dönemde hâkim olan rasyonalite, yaşamı soğuk ve maneviyatsız bir hale getirdiği için insanlar, içerisinde mistik özellikler barındıran

efsanevi temaları ve inanç yapılarını sığınacak bir liman olarak görmeye başlamışlardır. Öyle ki postmodern döneme denk gelen fertler, içerisinde mucizevi özellikler barındıran duygu yapılarına ihtiyaç hissetmiştir (Bell, 2006: 68).

Modernleşme sonrası dünyada varlık bulan ideolojik yapılanmalar konusunda önemli bir diğer nokta ise “köken” kavramıdır. Toplum içerisinde asil nitelikte bir köken ile varlık bulabilmenin yolu toplumsal bellekte yer edinmiş bir kökene sahip olmaktan geçmektedir. Mitsel bir niteliğe sahip olan komünizm ve nazizm ideolojileri bu duruma örnek olarak verilebilir. Bu ideolojiler ilk bakışta seküler bir görünüş sergilemesine rağmen evrenin sonuna ve bolluk dönemine dair haberler vermeye çalıştıklarından ötürü özlerinde eskatolojiye dair unsurlar barındırmaktadır. Örneğin Marx, eskatolojik mitler içerisinde Altın Çağı kendi ideolojik çalışmasında birtakım bağlantılar kurarak ele almaktadır. Marx’ın ideolojisine göre toplumsal yaşamda var olan iyi ile kötünün çatışması sonucunda ortaya çıkan İsa-Mesih figürü, proletaryanın kurtarıcı kabul ettiği karakterlerle özdeş kabul etmiştir. Sonuç itibarıyla Marx’ın da başvurduğu eskatolojik bağlantı aslında komünizm anlayışının mitsel bir referans taşıdığını göstermektedir (Eliade, 2017: 240-242)

Postmodern dönemle birlikte başlayan kutsala dönüş sürecinde paranormal inançlara eğilim konusunda da bir artış söz konusudur. İnsanlık tarihi kadar eskiye dayanan paranormal inançlar, toplumsal yaşamın birçok alanında dinî olsun ya da olmasın önemli bir konuma sahip olmuştur. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde değinildiği gibi her ne kadar birbirine zıt fenomenler olsalar da bilim, din ve büyü arasındaki etkileşimler ile benzerlikler konusunda birçok tez ileri sürülmüştür. Genelde sosyologlar özelde ise din sosyologları tarafından bu fenomenler, toplumsal yaşamı ve işleyişi doğrudan ilgilendirdikleri için bir arada ele alınmışlardır.

İnsanlık tarihinin eski toplumlarında, o toplumun sahip olduğu gerek dinî gerekse dinî olmayan dünya görüşünü belirleyen kişiler, kabile içerisinde gerçekleştirilen dinî ritüelleri düzenleyen büyücü ve kâhinler olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz postmodern döneminde ise falcılık, gelecekte haber verme, büyü, muska, sihir gibi metafizik alanı ilgilendiren paranormal aktiviteler, medyum ve falcı olduğunu iddia eden kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu aktiviteler toplumdaki bireylerin duygu, düşünce ve inanç eğilimlerine yönelik olduğu gibi birtakım ticari menfaatler amacıyla da yürütülebilmektedir.

Modernleşme ile beraber gelen rasyonalite ve maddi içerikli düzenlerden tatmin olmayan bireyler, manevi doyum sağlamak adına çözümü paranormal yollarda aramaktadır. Tıpkı tedavisi gerçekleştirilemeyen bazı hastalıklar için sağlık bilimlerinin yanında alternatif tıbbı yönelimlerin yaşandığı gibi psikolojik bağlamdaki rahatsızlıklar sonucu da insanlar alternatif olarak paranormal inanç sistemlerine yönelebilmektedir.

Günümüz postmodern döneminde insanların algı ve dikkatlerini çekme ve toplumsal yaşamı yönlendirme amacıyla birtakım yeni içerikler üretilmektedir. Bu noktada kapitalizm anlayışının özellikle kitle iletişim ve sosyal medya araçlarını aktif bir şekilde kullanarak üretilen yeni içerik ve materyallere insanları bağlı kılma ve algıyı yönlendirme konusunda büyük bir güce sahip olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin sanat, günümüzde artık bir tüketim ve ticaret alanına dönüşmüş, üretilen yeni teknolojik aletler cazibeli reklam ve pazarlama teknikleri ile tüketici kesimi bir hayli etkisi altına almıştır. Kapitalist anlayış insanlara ihtiyacı olandan çok daha fazlasını satabilmek için “yeniden büyüleme” yöntemlerine başvurmak suretiyle toplumu adeta hipnoz etmektedir. Kapitalizmin sahip olduğu bu tüketim anlayışı paranormal inanç eğilimleri ile iç içe geçmiş bulunmaktadır. Öyle ki paranormal içerikler de tıpkı kapitalizme benzer bir anlayışla günümüzün küresel ve kitlesel iletişim araçlarını kullanma konusunda oldukça aktiftir.

1.4.2. Paranormal İnançlar ve Kitle İletişim

İnsanlar arasında iletişimi gerçekleştirmenin yazılı, sözlü, davranış ile jest ve mimikler yolu ile olmak üzere pek çok yolu vardır. Bununla beraber insanların iletişime geçmek için yüz yüze gelme gerekliliğinin olmadığı ve iletinin kitlesel bir düzeyde iletilmesinin sağlandığı iletişim şeklinde kullanılan araçlara kitle iletişim araçları denmektedir. Köken itibariyle araçlar ve vasıtalar gibi anlamlara gelen “media” sözcüğü, günümüzde kitle iletişim araçlarının yerine kullanılan medya kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya genel itibariyle kamusal bazdaki tüm iletişim araçlarına verilen ortak isimdir (Yayla, 2015: 135). Özellikle sanayileşme sonrasında yaygınlık kazanmaya başlayan sinema ve radyoya zamanla televizyon ve internet de eklenerek kitle iletişim araçlarının kullanımı hızla yayılmaya başlamıştır. Günümüz dünyasında ise cep telefonu ve tablet başta olmak üzere daha birçok akıllı ve teknolojik cihaz sayesinde, tüm kitlesel

aygıtların özelliklerini içerisinde barındıran kitle iletişim araçlarıyla teknolojik anlamda gelişmenin hat safhası yaşanmaktadır.

Gerek toplumsal gerekse bireysel anlamda insanların günlük yaşantılarını sürdürmeleri açısından televizyon, internet ve cep telefonu gibi kitle iletişim araçları günümüzde vazgeçilmez bir konuma sahiptir. Bununla birlikte bu araçların bireysel ve toplumsal yaşamın neredeyse her alanında ve kesintisiz her anında etki alanını bir hayli genişleterek devam ettirdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının bu gücü göz önüne alındığında insan kitlelerini etkilemenin, birtakım algılarını yönlendirmenin ve istenilen şeylere inandırmanın aracı olarak günümüzde kitle iletişim araçları başrolde dir. (Topçuoğlu, 1996: 67).

Modern dönemdeki kitle iletişim araçları, iletişim esnasındaki zaman ve mekân kavramını kaldırması ve istenilen bilgiye anında ulaşmayı sağlaması açısından oldukça olumlu işlevlere sahiptir. Fakat kitle iletişim araçlarının kullanımı her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabilmektedir. Nitekim bu araçlar sahip oldukları işlevlerden ötürü aynı zamanda toplumdaki bireylerin büyük bir çoğunluğunu etkisi altına alıp kamuoyu meydana getirme becerisine de sahiptir (Arslan, 2016: 10). Bu durum kitle iletişim araçlarının, din, ekonomi, siyaset kurumları, yeni dini hareketler ve eğlence başta olmak üzere daha birçok endüstrinin ilgi odağı haline gelmesine sebep olmuştur.

Yeni medya şeklinde isimlendirilen internet, günümüzde toplumsal işleyişin hemen her alanında aktif bir şekilde kullanılmaktadır. Yeni medya olgusunun kapsama alanına giren sosyal medya ise bilgisayar, cep telefonu ve tablet gibi akıllı cihazlar üzerinden dünya çapında insanların birbirleriyle iletişim sağlayabildikleri sanal bir iletişim ağı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternetin ve sosyal medyanın toplum hayatına bu şekilde girmesiyle birlikte eski medya şeklinde isimlendirilen televizyon ve radyo gibi kitle iletişim araçlarının tek başlarına sahip oldukları kamuoyu oluşturma gücü sarsılmıştır. Nitekim internetin ve sosyal medya araçlarının kullanım alanlarının yaygınlaşmasıyla ve toplumun büyük çoğunluğunun erişiminin kolaylaşmasıyla birlikte toplumda eskiden alıcı statüsünde olan kitle, artık alıcı konumundan sıyrılarak içerikler üretmeye ve iletişimde daha aktif rol oynamaya başlamıştır.

Gün geçtikçe daha da çok yaygınlaşan internet ve sosyal medya kullanımı ile birlikte insanlar eski medyanın kapsamına giren kitle iletişim araçlarından farklı olarak yeni medya araçları sayesinde sadece kendilerine sunulan değil istedikleri her türlü bilgi

ve eğlenceye ulaşma imkânı bulmuşlardır. Bu durum bireysel ve toplumsal yaşamın her alanını etkilediği gibi kaçınılmaz olarak dinî alanda da etki sahibi olmuştur. Örneğin dinî bir konuda bilgi almak isteyen bir birey, eskiden işin uzmanına başvururken günümüzde çoğunlukla bu bilgilere internetteki arama motorlarından, üstelik kaynağın sağlam olup olmadığını pek de önemsenmemek suretiyle ulaşmaktadır. Bunun sonucunda ise eski ve geleneksel bilgi edinme yollarının değişmesiyle kurumsal dinlerin sahip oldukları eski kaynakların yanında yeni, farklı ve sanal bir bilgi kaynağı ortaya çıkmıştır. Tüm bunların sonucunda ise geleneksel din kurumu insanların soru ve sorunlarına kaynaklık etme açısından sahip olduğu eski tekeli gücünü kaybetmiş, dinin kendi dışında kalan alıcı hedef kitlenin ürettiği içerikler ve sosyal medya üzerinden çıkan dinsel formlar görünür bir şekilde tezahür etmeye başlamıştır.

Sosyal medya araçları iletişimde önemli roller oynadığı gibi din ve bilimin dışında kalan doğüstü fenomenler için sanal nitelikte bir pazar ortamı da sağlamaya başlamıştır. Gerek bireyin gerekse toplumun paranormal içerikli fenomenlerle karşı karşıya kalmasının yolunu, yeni medya ile kullanım alanı genişleyen sanal platformlardaki falcılık ve büyücülük gibi uygulamaların kolayca pazarlanabiliyor olması açmıştır. Bununla birlikte dijital platformları aktif kullanan ve paranormal içeriklere eğilim gösteren bireyler, zamanla kullandıkları telefonu ve hatta içecek seçimlerini bile falcılık uygulamalarının gerektirdiği şekilde değiştirmişlerdir.

Medyanın ve kitle iletişim araçlarının paranormal içerikleri satış mantığına örnek olarak sosyal medyada ve birçok dergi ile gazetelerde yer alan günlük burç yorumları, astrolojiye dair yazılar, medyumların köşe yazıları gösterilebilir. Yazılı medyada olduğu gibi görsel ve işitsel medyada da paranormal içerikler oldukça sık göze çarpmaktadır. Medyumların, doğüstü güçleri olduğunu ve gelecekte bilgi aldığını iddia eden kişilerin, astrolojiye dair bilgiler paylaşarak günlük, haftalık ve hatta yıllık burç yorumları yapan kişilerin konuk oldukları radyo ve televizyon programları bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bununla birlikte kalp gözü, sırlar dünyası gibi dini merkeze alan paranormal içeriklerin seyirci ile buluşturulması ve kurgu değişse dahi paranormal içerik mantığının sürekli yenilenerek medyaya sürülmesi, paranormalin kitle iletişim araçları vasıtasıyla bir kazanç kapısı haline geldiğini gözler önüne sermektedir. Nitekim içerik üreticileri hedef kitleden iyi bir kazanç sağlayabilmek adına toplumun yani hedef kitlenin paranormal eğilimlere olan ilgi ve merakını kullanarak ürettikleri içeriklere fantastik ve efsanevi

özellikler yüklemiştir. Hatta öyle ki üretilen içeriklerin kaynakları, eski zaman mitlerine kadar dayandırılmaktan da geri durulmamıştır.

Sosyal medyada mit ve büyü başta olmak üzere paranormal fenomenler, kutsallık formuyla şekillendirilerek yeniden yorumlanmaktadır (Arslan, 2017: 171). Bu sayede medya, yeniden kurguladığı paranormal formlar ile kutsala dönüş ifadesini göstermektedir. Fakat burada asıl önemli olan husus medyanın kutsala dönüş söylemi değil, bunu daha çok ticari çıkarlar amacıyla yaparak adeta kutsalı pazarlıyor oluşudur.

Paranormal içeriklerin medyadaki tezahürlerine örnek olarak ilham kaynağı mitler olan süper kahraman dizileri ve çizgi romanları verilebilir. Bununla birlikte dinî olsun ya da olmasın paranormal içeriklerin yoğun olarak kullanıldığı kurgular medyada sürekli boy göstermektedir. Örneğin ülkemizde senelerce televizyon kanallarında yayınlanan beşinci boyut, kalp gözü, selen, sihirli annem gibi paranormal içeriklere sahip olan yapıtlar, geniş bir izleyici kitlesine ulaşmış olup hâlâ televizyonlarda yayınlanmaya devam etmektedir.

Günümüzde medyada büyücü, medyum, falcı gibi şahıslar ve cin, peri, hayalet gibi sayısı çoğaltılabilecek paranormal temalar sıklıkla yer edinir olmuştur. Bu noktada önemli olan bir diğer husus ise medyanın popüler kültür ile kesintisiz ve karşılıklı bir etkileşim halinde olmasıdır. Öyle ki popüler kültür, kazanç sağlanmak istenen hedef kitleyi temsil ediyor olduğu için, medya içerik üretirken kaçınılmaz olarak popüler kültürü dikkate almak durumunda kalmış ve toplumun beğeni ve eğilimlerine yönelik içerikler üretmeye çalışmıştır.

1.4.3. Eğlence Aracı Olarak Paranormal İnançlar

Günümüz modern dünyasında insanlar içerisinde bulundukları kompleks ve bir o kadar da yorucu iş dünyalarının sebep olduğu stresten uzaklaşmak için hayata karşı yeniden motivasyon kazanmaya ihtiyaç hissetmektedir. Bunaltıcı ve stresli ruh hallerine sebep olan modern dünya aynı zamanda bireylere eğlenme alanları da sağlamaktadır. Modernleşme ve beraberinde getirdiği küreselleşme süreci ile teknolojik alanda gerçekleşen ilerlemeler, icatlar, kitle iletişim araçları ve sosyal medya uygulamaları, modern dönem bireylerinin eğlence algısında da değişikliğe sebep olmuştur. Günümüzde eğlence, kendi alt kollarından olan müzik, sinema, spor, sanal oyunlar, sosyal medya

uygulamaları gibi türleri bir nevi bu alanlarda üretilen içeriklerin pazarlamasının yapıldığı yeni bir ticari dünya olarak algılanmaya başlanmıştır (Kale, 2016: 157).

Ekonomik alanda birtakım kaygı ve kazanç sağlama isteklerinin daha çok ön plana çıkmasıyla birlikte toplumdaki fertlere sunulan eğlence alanları da zamanla bir endüstriye dönüşmeye başlamış, üretilen içerikler daha çok kitleye ulaştırılarak eğlence endüstrisi şeklinde bir kavramın ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Şener, 2016: 53).

Günümüzde eğlence endüstrisi ve medya arasında kurumsal mahiyette bir bütünleşmeden söz etmek mümkündür. İki alan arasındaki bu bütünleşmenin sonucunda, medya ile toplumda egemen olan popüler eğlence algısı arasındaki etkileşimler yeniden şekillenerek hem medyanın hem de eğlence endüstrisinin günümüz ekonomik pazarındaki yerlerini daha da genişletmiştir. Bununla beraber gerek medya gerekse eğlence endüstrisi, eğlenceyi daha geniş kitlelere ulaştırmak ve pazarlamak adına uluslararası yatırımlar ve yeni pazarlama stratejileri geliştirmeye başlamıştır. Bu durumun en başat örneğini spor alanında gerçekleştirilen müsabakalarda görmek mümkündür. Nitekim oldukça fazla izleyici kitlesine ulaşabilen ve taraftar toplama niteliğine sahip olan bu müsabakaların eğlenmek amaçlı takip edildiği göz önünde bulundurulduğunda, eğlence sektörü açısından bu hedef kitlenin azımsanamayacak bir konumu bulunmaktadır. Bununla birlikte bu spor karşılaşmalarının yayınlandığı kitle iletişim araçları, medyanın eğlence sektörüne karşı takındığı tutumu göstermekle birlikte aynı zamanda zaten eğlence alanı olan spor karşılaşmalarının medyaya girmesiyle yeniden bir eğlence formu olarak pazarlanması suretiyle karşımıza çıkmıştır.

Paranormal inançların toplumda daha çok ilgi görmesinin sebebi bilimsel nitelikteki konulardan ve rasyonalizmden daha eğlenceli ve ilginç özellikler barındırmasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki insanların sahip oldukları fiziksel anlamdaki sınırlılıklar, tarih boyunca doğaüstü ve fantastik temalara daha çok eğilim göstermelerine sebep olmuştur. Modernleşmenin bir sonucu olan anlam krizleri ile paralel seyreden bu eğilimler, paranormal inançlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Rasyonel olgular ile bilimsel bulgular insanlara gerçek veriler sunmakla birlikte, insanlar geçmişten günümüze asıl duymak istedikleri ve merak ettikleri ilginç şeyleri fal veya benzeri paranormal ritüellerle elde etmeye çalışmışlardır. Ve günümüzde insanlar bunu bir “eğlence kültürü” kapsamında gerçekleştirmektedir.

Günümüzde medyada işlenen ve dinî nitelik taşıyan içerikler, popüler kültürün sağladığı veriler üzerinden üretilerek bu anlatılar adeta bir eğlence aracına evrilmiştir. İçerik açısından bir hayli yoksun olan bu anlatılar, eğlenceye yönelik sergilenmekle birlikte aynı zamanda günlük tüketim ihtiyacı halini de almıştır. Medyada eğlence amacıyla işlenen dinî konular, daha fazla kitleye ulaşmak ve hedef kitle üzerinden daha fazla kazanç sağlamak adına paranormal inanç temalarından da faydalanılarak şekillendirilmiştir.

Eğlence sektörünün daha fazla kitleye ulaşmak amacıyla kullandığı paranormal fenomenler arasında mitler de göze çarpmaktadır. Günümüz modern dünyasında kutlanan bazı festivaller her ne kadar seküler bir nitelik taşıyor gibi görünse de aslında kaynağını geçmiş zaman mitlerinden almaktadır. Yeni yıl veya doğum günlerine atfedilen özel gün kutlamaları üzerinden değinilecek olursa, bu günlerde yapılan kutlamaların ve ritüellerin “yeniden doğuş” yani “incipit vita nova” mitine karşılık geldiğini görmek mümkündür. Bu kutlamalar her ne kadar kutsaldan ve mitsel içeriklerden uzak, profan bir nitelik taşıyor gibi görünse de aslında kutlamalarda gerçekleştirilen ritüeller mitolojik bir kökene dayanabilmektedir. Öyle ki modern dönemde insanların bu şekilde yeniden doğmuş hissini alabilecekleri ritüellere duydukları ihtiyaç da bu gerçeği destekler konumdadır (Eliade, 2017:27).

Alacakaranlık, Teen Wolf, Star Wars gibi sinema filmlerinin kurgusunda yer alan doğaüstü güçlere sahip karakterlerin, oldukça fazla hayran toplamalarının ve dünya çapında büyük bir izleyici kitlesine ulaşabilmesinin altında, eğlence sektörünün paranormal içerikleri hem inanç malzemesi hem de ticari amaçlı bir tüketim metası olarak kullanması yatmaktadır. Bununla birlikte Star Wars filminde yer alan Jedi Şovalyesi karakterinden bir hayli etkilenen bazı ABD’li vatandaşların, “jediizm” şeklinde isimlendirdikleri dinî grubu ortaya çıkarmaları, paranormal-eğlence-din arasındaki etkileşimin en başat örneklerinden biridir.

Modern dünyanın yorucu ve sıkıcı meşguliyetlerinden bir süreliğine kaçmanın bir yolu olarak görülen eğlence sektöründe, eğlenmek amaçlı üretilen film içeriklerinin sıklıkla kutsal ve büyüün de yer aldığı paranormal temalarla örüntülendiği görülmektedir. Hedef izleyici kitlesine hem eğlence hem de kutsal hissetme vaadi veren filmlerde yer alan hayaletler, doğaüstü güçler, metafizik olgular, ruhsal durumlar ve

gizemli olaylar, eğlence endüstrisinin sahip olduğu paranormal içerikleri gözler önüne sermektedir.

1.4.4. Paranormal İnançlar ve Sinema

Günümüz modern dünyasında kutsala yeniden dönüş geleneksel ve kurumsal dinlere yönelik olduğu gibi aynı zamanda büyüsel, mitsel, esoterik ve doğaüstü özellikler taşıyan paranormal inanç sistemlerine doğru da olabilmektedir. Nitekim modern dönem insanı, içerisinde bulunduğu durumla, bulunmak istediği durum arasında sürekli bir çelişki halindedir (Berger, 2017: 148). Bu noktada insanların içerisinde bulundukları çelişkili ruh halleri söz konusu olduğunda, geleneksel dinlere alternatif olarak paranormal fenomenler argümana dâhil olmaktadır. Weber'in sekülerleşme kuramı adı altında ifade ettiği, dine olan ilgi ve bağlılığın modern dönemde tamamen kaybedileceğine dair görüşlerini ifade eden "büyü bozumu" (Arslan, 2010: 196) tezinin aksine, modern dönemde paranormal inançlara eğlence endüstrisinde ve popüler kültürü baz alarak üretilen yapıtlarda, "yeniden büyüleme" sağlamak amacıyla sıkça rastlanmaktadır.

Günümüzde teknolojik gelişmeler ile birlikte kitle iletişim araçlarında da görülen ilerlemeler sayesinde paranormal inançlar, kazanç sağlanmak istenen hedef kitleye artık daha etkili ve kolay yollarla sunulabilmektedir. Bununla beraber internetin başrolde olduğu yeni medyada, arketip dönemlerde görülen efsanevi kahramanlar ve mitsel karakterlere de sıkça rastlamak mümkündür. Tıpkı Peter L. Berger'in de dile getirdiği gibi din ile büyü, canlı birer varlık ve güç olmadıklarından ötürü, bir sanat nesnesini ve yapay nitelikte bir dinselliği ifade eden yeni formlara dönüştürülmektedir (Berger, 2017: 21).

Başta popüler kültür ve eğlence endüstrisi olmak üzere sinema da, büyü bozumu beklenirken tam aksi yönde evrenin yeniden büyülendirilmesi hususunda önemli roller oynamaktadır. Sinemanın yeniden büyülendirme konusunda izlediği yol, fantastik ve bilim kurgu filmlerinde yer alan olay örüntülerinden geçmektedir. Sinemanın yerine getirdiği bu işlev tıpkı modernleşme öncesi arketip dönemlerde büyü ve dinsel işlev gören mitsel fenomenlere benzerlik göstermektedir.

Sinemanın, tarihsel bağlamda bakıldığı zaman dramının devamı özelliğinde bir sanat olduğu görülmektedir. Fakat drama özünde yazılı bir anlatım şekli olduğundan ötürü içerisinde yer alan mitsel yapı, dramının görselleştirilmiş hali olan filmlerde

kendisini göstermektedir. Buradan hareketle sinemayı mitolojinin modern hali olarak tarif etmek ve sinemanın kökenlerini mitolojide bulduğunu ifade etmek mümkündür (Tecimer, 2006: 11). Bunun içindir ki olağanüstü güçler, efsaneler, mitler ve paranormal inançların sıklıkla işlendiği alanların başında sinema sektörü gelmektedir. Ayrıca sinema sanatının anlatı imkânlarındaki çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda paranormal temaların işlenmesi açısından diğer sanat kolları arasında daha farklı ve öncelikli bir konuma sahip olduğu görülmektedir.

Modernleşmenin sebep olduğu kompleks ve bunalımlardan kaçan insanlar, sığınacak liman olarak görsel eğlence şeklinde nitelendirilen sinemaya yoğun ilgi göstermişlerdir. Burada insanlar adeta yaşadıkları zamandan farklı bir zamana geçermişçesine esoterik bir dünyanın büyüüne kapılmakla beraber kurguda yer alan mitsel kahramanlarla da içsel bir bağ oluşturmuşlardır. Bu tarz filmlerdeki izlenme ve takip oranlarının oldukça fazla olmasındaki tek sebep başarılı görsel teknik ve prodüksiyonlar değildir. Örneğin Star Wars filmi göz önünde bulundurulduğunda izleyici burada iyi ile kötünün savaşını görme ihtiyacını sağlayabildiği için ve eski zaman mitolojilerine duyulan özlemi giderebildiği için bu tarz filmler yoğun ilgiyle takip edilmektedir.

Günümüzde sinema sektörü sadece bir eğlence alanı olarak görülse de aslında insanların algı ve anlam dünyalarını yönlendirme konusunda önemli bir role sahiptir. Anlam arayışı ve yeni anlamlar yaratma ihtiyacı, insanlık tarihi kadar eski ve sürekli bir durumdur. Öyle ki inanç, din, gelenek ve göreneklere kadar birçok alanın özünde ve hareket noktasında anlam sorunu yer almaktadır (Adanır, 2003: 44). İnsana anlam kazandırmanın önemli yollarından biri olan sinema filmleri aslında seyirci ile buluşmadan önce de sırf kendi yapısında bile büyüsel niteliklere sahip bir sanat dalıdır. Nitekim geniş zaman dilimlerini kısaltabilmesi ve çekildiği zamanı ölümsüzleştirerek defalarca kez kullanılabilmesi sinemanın sahip olduğu büyüsel çekiciliğe örnek olarak verilebilir.

Filmlerin izleyiciyle buluştuğu konum olan sinema salonları, adeta tapınağı andıran büyüsel bir atmosferle dizayn edilmiştir. İzleyicinin dışarıdaki dünya ile bağlarının bir süreliğine koparıldığı karanlık ve büyük salonlar, film henüz başlamadan yani izleyici filmin büyüü cazibesine kapılmadan önce mekânsal anlamda bir büyülenme sağlamaktadır. Devamında ise izleyici filmin başlamasıyla birlikte sadece dev bir perdede sunulan filme odaklanmak suretiyle filmin büyüü dünyasına giriş yapar. Filmde

kurgulanan karakterleri içselleştiren izleyici adeta içinde bulunduğu gerçek ve şu anki dünyadan sıyrılmaya yani bir nevi arınma yaşamaya başlar. Arkaik toplumlarda kabile ateşinin çevresinde toplanarak bir anlatıcıyı pür dikkat dinleyen insanların yaşadıkları ayinsel deneyim, günümüzde sinema salonlarında film izleyen insanların yaşadıkları deneyimle benzerlik göstermektedir (Tecimer, 2006: 12).

Sinema sanatı, günümüz modern dünyasında gerek sanatsal gerekse inançsal bağlamda insanları etki altına alma ve algılarını yönlendirme hususunda, arkaik dönemlerde yapıldığı söylenen büyülerden daha teknik ve güçlüdür. Örneğin insanlık tarihinin eski dönemlerinde yapılan büyüler göz önüne alındığında, bu büyü ritüellerini uygulamak için sadece içerisinde bulunulan kabilenin ya da dinin büyü biçimlerini bilmeyi gerektiriyordu. Fakat günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle farklı dine sahip bir birey başka bir din veya kültüre ait olan paranormal içeriklere kolayca ulaşabilmektedir. Aynı şekilde eski zamanlarda gizlilik içerisinde, yazmak suretiyle ve dua etme şeklinde gerçekleştirilen büyü ritüelleri, günümüzde modern salonlarda, gizlilik endişesi gütmenden ve halka açık bir anlayışla işlenmektedir. Bununla birlikte arkaik dönemlerde bir büyücünün ya da din adamının yaptığı büyüün ardından başvurduğu ücretlendirme girişimi bireysel çıkar mahiyetindeyken, günümüzde paranormal ritüellerin gerçekleştirildiği alanlarda pazar mantığı ve ticaret zihniyetinin hâkim olduğu, geniş çaplı ve büyük maliyetlerin döndüğü aşikârdır.

Paranormalin pazarlandığı alanlar içerisinde sinema sanatı da bulunmaktadır. Bu endüstri içerisinde yer alan film şirketleri hedef kitlenin ilgi ve merakını uyandıracak konuları tespit ettikten sonra paranormal temaların da sıklıkla işlendiği film çekimlerini gerçekleştirirler. Sonrasında ise film henüz vizyona girmemişken, kazanç sağlanmak istenen hedef kitlede yani izleyicide merak uyandırmak amacıyla fragman adı altında kısa ve dikkat çekici reklamlarla pazarlanmaktadır.

Dinî olsun ya da olmasın, paranormal inançları içeren filmlerin hedef kitle üzerinde bıraktığı etki diğer konulu filmlerden daha fazladır. İzleyici üzerinde büyüsel bir etki bırakan ve yeniden büyülemeyi sağlayan sinema filmleri sayesinde bir din ya da kültüre ait paranormal inançların, başka dinlere mensup olan insanlar tarafından da ilgiyle izlenmesi ve takip edilmesi de paranormale olan ilginin küresel çapta yaygınlaşması hususunda önemli bir noktadır. Bu bağlamda sinemanın, başlangıçta lokal nitelikte olan bir mesajı evrensel bir boyuta taşıma gücünü bünyesinde barındırdığı söylenebilir.

Sinemanın kendi içerisinde sahip olduğu teknik donanımlar sayesinde başlı başına büyüsel bir sanat olmasının yanında paranormal içerikleri de anlatım merkezine almasıyla birlikte, teknik donanım ile büyüsel anlatının gücünü birleştirmiş olmaktadır. Bu sayede medyanın ve kitle iletişim araçlarının hemen her formunda yer alan paranormal fenomenlerin, bilhassa sinema yoluyla küresel çapta geniş kitlelere daha etkili tarzda ulaştırılması mümkün olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Yöntemi

Araştırmamızda gençlerin paranormal inançlara olan eğilimlerini tespit etmek amacıyla tarama (survey) yönteminden faydalanılmıştır. Gençlerin paranormal inançları, Prof. Dr. Mustafa Arslan'ın ''Paranormal İnanç Ölçeği'' kullanılarak çeşitli değişkenler açısından ele alınmış olup bu inançların dindarlık ve kaygı düzeyleri ile olan ilişkisi incelenmiştir. Gençlerin paranormal inançları hakkında yapılmış olan değerlendirmeler, İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğrencilerine uygulanan anket ve likert ölçek yoluyla elde edilmiştir. Anket uygulanırken gençlerin soruları daha iyi anlaması ve sağlıklı cevaplar verebilmeleri için yardımcı olunmuş, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Elde edilen sonuçların analizinde ise çeşitli istatistiksel verilerden yararlanılmıştır. İstatistiksel işlemler SPSS 24.0 istatistiksel programı ile yapılmış olup verilerin analizinde T testi, Tukey Testi, Varyans Analizi (F testi) ve Factor Analizi kullanılmıştır. Böylece gençlerin sahip olduğu dindarlık ve kaygı düzeyleri ile çeşitli demografik değişkenler açısından paranormal inançlar arasındaki korelasyonun ortaya çıkarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ölçek uygulamasının sonucunda elde edilen veriler araştırmamızın üçüncü bölümü olan bulgular kısmında ele alınıp yorumlanmıştır.

2.1.1. Araştırmanın Sayıltıları

Toplumsal yapıda var olan her olgu gibi paranormal inançlar da insanlık tarihi boyunca başta kültür olmak üzere toplumun diğer kurumsal yapılarını etkileyerek varlıklarını sürdürmüştür. İnanç kavramının kendisi başlı başına metafizik bir olgu olmasıyla birlikte aşkın varlıklara yahut Tanrıya tapınma davranışlarını da beraberinde getirmektedir. İster monoteist isterse politeist olsun her inanç biçimi zamanla nesnelleşip kurumsallaşarak içerisinde bulundukları toplumun işleyişine yön verme gücüne sahip olmuştur. Fakat bu etkileşim tek yönlü olmayıp kurumsallaşan dinlerin inanç sistemleri ve ritüelleri zamanla toplumda var olan kültürel yapıdan etkilenecek adeta inancın başkalaşmış bir formu olan paranormal inanç şeklinde karşımıza çıkmaya başlamıştır.

Geçmiş insanlık tarihi kadar eskiye uzanan paranormal inanç ve uygulamalar günümüzde popüler kültür içerisinde, kitle iletişim araçlarında, sinema sektöründe ve

yeni dini hareketlerin bünyesinde önemli bir konuma sahiptir. Bununla birlikte belli bir eğitim düzeyine ulaşmış üniversite gençlerinde, bilimsel hiçbir dayanağı olmamasına rağmen paranormal inanç sistemlerine karşı bir ilgi ve merak söz konusudur. Bu ilgi, paranormal inancın din ile uyum ve vekâlet teorisindeki şekliyle açıklanabildiği gibi gençlerin kaygı düzeyleri ile ilgili de olabilmektedir.

2.1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Literatür taraması doğrultusunda teorik çerçevesi oluşturulan bu çalışma, gençlerin paranormal inançlarının aile, sosyal tabaka, yaş, cinsiyet, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, kaygı ve dindarlıkla olan ilişkisi şeklinde temel faktörler çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Bu faktörlerin gençlerin sahip olduğu paranormal inanç eğilim düzeyleri ile anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Yanı sıra araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nde kullanılacak olan ölçeklerle sınırlıdır.

2.1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmamızın problemi gençlerin paranormal inançları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır? Şeklinde belirlenmiş olup bu konu paranormal inanç ölçeği ile analiz edilmeye çalışılmıştır.

Alt Problemler: Bu araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Cinsiyete göre gençlerin paranormal inanç eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?
2. Yaşa göre gençlerin paranormal inanç eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?
3. Bulunulan sosyal tabakaya göre gençlerin paranormal inanç eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?
4. Hayatın çoğunluğunun geçirildiği yere göre gençlerin paranormal inanç eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?
5. Anne eğitim durumuna göre gençlerin paranormal inanç eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?
6. Anne ve baba ile olan yakınlığa bağlı olarak gençlerin paranormal inanç

eğilimleri arasında bir farklılık var mıdır?

7. Kaygı düzeyinin, gençlerin paranormal inanç ve algıları üzerinde etkisi var mıdır?

8. Gençlerin paranormal inançları ile dine verdikleri önem arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.1.4. Hipotezler

1. Erkeklerle oranla kızların paranormal inanç düzeyleri daha yüksektir.
2. Gençlerin yaşı ilerledikçe paranormal inanca olan eğilimleri de artmaktadır.
3. Alt sosyal tabakada bulunan gençler, diğer tabakadakilere göre geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilimlidir.
4. Hayatının çoğunluğunu metropol ve büyük şehirde geçirenlere oranla, kasaba-ilçede geçirenlerin paranormal inanç düzeyleri daha yüksektir.
5. Anne ile ilişkileri daha yakın olan gençler, babayla daha yakın olanlara nazaran paranormal inançlara daha eğilimlidir.
6. Gençlerin paranormal inançları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.
7. Gençlerin paranormal inançları ile dine verdikleri önem arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır.

2.1.5. Araştırmanın Deseni

Gençlerin paranormal inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

2.1.6. Evren ve Örneklem

Gençlerin sahip olduğu paranormal inanç ve eğilimler açısından yapılmış olan çeşitli değerlendirmelerde araştırmanın evrenini İstanbul Aydın Üniversitesi Psikoloji bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde ise tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Toplam 250 kişi üzerinde anket uygulanmış olup araştırmaya katılan öğrencilerden 168'i (%67,2) kız, geriye kalan 82'si (%32,8) ise erkektir.

Tablo 1. Gençlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Kız	168	67,2
	Erkek	82	32,8
Yaş	20 yaş ve altı	52	20,8
	21-24	83	33,2
	25 ve üstü	115	46,0
Hayatın Çoğunluğunun Geçtiği Yer	Köy	8	3,2
	Kasaba-İlçe	15	6,0
	Şehir	176	70,4
	Metropol	51	20,4
Ailenin Tabakası	Üst tabaka (Zengin)	65	26,0
	Orta tabakanın üstünde	90	36,0
	Orta tabakada	83	33,2
	Orta tabakanın altında	8	3,2
	Alt tabaka (Fakir)	4	1,6
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar	7	2,8
	İlkokul	37	14,8
	Ortaokul	38	15,2
	Lise ve dengi	97	38,8
	Üniversite	60	24,0
	Lisansüstü	11	4,4
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar	7	2,8
	İlkokul	34	13,6
	Ortaokul	47	18,8
	Lise ve dengi	80	32,0
	Üniversite	71	28,4
	Lisansüstü	11	4,4
Aile üyelerine yakınlık	Anneye	177	70,8
	Babaya	73	29,2
Aile üyelerinin birbirlerine yakınlığı	Annem ve babam birbirine yakındı	184	73,6
	Annem ve babam birbirine yakın değildi	66	26,4
Toplam		250	100,0

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre araştırmaya katılan gençlerden %67,2’si kız, %32,8’i erkektir. Araştırmaya katılan gençlerden %46’sı 25 ve üstü yaşta iken, %33,2’si 21-24 yaşları arasındadır.

Gençlerin %70,4’ünün hayatının çoğunluğu şehirde geçmişken, %20,4’ünün metropolde, %6’sının kasaba-ilçede, %3,2’sinin ise köyde geçmiştir.

Araştırmaya katılan gençlerden %36'sı yaşam tarzı ve gelirleri bakımından ailesini orta tabakanın üstünde olarak nitelendirirken, %33,2'sinin ailesi orta tabakada, %26'sının ailesi üst tabakada, %3,2'sinin orta tabakanın altında, %1,6'sının ise alt tabakadadır.

Gençlerden %38,8'inin annesi lise ve dengi okul mezunuyken, %24'ünün annesi üniversite, %15,2'sinin ortaokul, %14,8'inin ilkokul mezunudur.

Gençlerden %32'sinin babası lise ve dengi okul mezunuyken, %28,4'ünün babası üniversite, %18,8'inin ortaokul, %13,6'sının ilkokul mezunudur.

Gençlerden %70,8'i annesiyle daha yakinken, %29,2'i babasıyla daha yakındır. Gençlerden %73,6'sının anne ve babası birbirine yakinken, %26,4'ünün anne ve babası birbirine yakın değildir.

2.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracı

Araştırmamızda veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunda deneklere demografik özellikler, Paranormal İnanç Ölçeği, ayrıca paranormal deneyimlere ve dine yönelik tutumlara ilişkin ifadeler yöneltilmiştir.

2.3. Paranormal İnanç Ölçeği

Çalışmanın teorik bölümünde belirtildiği gibi, paranormal inançların tanımı, önemi ve ölçülebilir değişkenler şeklinde işlevselleştirilebilmesi konusunda son zamanlarda pek çok çalışma yapılmaktadır. Paranormal inanç üzerine yapılan çalışmalar içerisinde en çok dikkat çekip uluslararası alanda kabul gören ölçek Tobacyk'in ölçeğidir (Tobacyk ve Milford, 1983). Bu ölçek her ne kadar uluslararası alanda kabul görüp kullanılsa da Batı kültürüne ait temaları içermektedir. Bu sebeple çalışmamızda Tobacyk'in ölçeğinin, Mustafa Arslan tarafından Türk kültürüne uyarlanmış hali kullanılmıştır.

Paranormal inanç ölçeğimiz iki temel boyuttan oluşmaktadır. İlk boyutta geleneksel İslami paranormal inançlara ilişkin ifadelere yer verilmiştir. Ölçekte yer alan diğer maddeler ise klasik paranormal inançları ifade etmektedir. Bu iki boyuta ait maddeler anket formunda karışık olarak düzenlenmiştir.

Paranormal inanç ölçeğinin cevaplanmasında “dörtlü likert ölçek” kullanılmıştır. Bütün maddeler için deneklere “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Katılmıyorum”, “Hiç Katılmıyorum” şeklinde dört seçenek sunulmuştur.

Paranormal inanç ölçeğimizle ilgili ayrıntılı bilgi şu şekildedir:

1. Faktör (Geleneksel Dini Paranormal İnanç): Ölçeğimizin bu boyutu 10 maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 1, 8, 13, 15, 16, 18, 22, 27, 28, 29. maddelerdir. Bu maddeler Allah, şeytan, melek, cin, cennet ve cehennem, ölümden sonra ruhun varlığını devam ettirmesi, nazar, hıızır, keramet, evliya gibi dini inanç konularını içermektedir. Diğer maddeler ise klasik (dini olmayan) paranormal inançları ifade etmektedir.

2. Faktör (Büyü): Ölçeğimizin bu boyutu dört maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 3, 10, 17, 24. maddelerdir. 10. ve 24. madde, büyü'nün ve büyücülüğün günümüzdeki varlığını ifade etmekte olup 17. Madde bir insana büyü yapmanın imkânını, 3. Madde ise kara büyü'nün gerçekliğini ifade etmektedir.

3. Faktör (Geleceği Bilme): Ölçeğimizin bu boyutu dört maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 7, 14, 21, 26. maddelerdir. Bu maddeler astroloji, burçlar ve medyumlar vasıtasıyla kehanetin bilinmesi gibi konuları içermektedir.

4. Faktör (Psişik Güçlere İnanç): Ölçeğimizin bu boyutu üç maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 2, 9, 23. maddelerdir. Bu maddeler manevi bir güçle veya düşünce gücüyle, fiziki bir nesneyi etki altına alma anlamına gelen ifadeleri içermektedir. Telepati, telekinezi ve levitasyon bunlara örnek verilebilir.

5. Faktör (Ruhçuluk): Ölçeğimizin bu boyutu iki maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 5 ve 12. maddelerdir. 5. madde ruhun ve zihnin bedeni terk ederek seyahat edebilirliğini ifade ederken 12. madde ruhun trans veya uyku durumunda bedenden ayrılışını ifade etmektedir.

6. Faktör (Olağandışı Yaşam Formları): Ölçeğimizin bu boyutu iki maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 6. ve 20. maddelerdir. 6. madde yabancı varlıkların, bilinen adıyla UFO'ların dünyayı ziyaretini, 20. madde ise farklı gezegenlerde yaşam olduğunu ifade etmektedir.

7. Faktör (Batıl İnanç): Ölçeğimizin bu boyutu iki maddeden oluşmaktadır. Bunlar anketimizdeki 4. ve 11. maddelerdir. Paranormal inancın alt boyutlarından olan batıl inanca sahip olan bireyler, bazı olayların başımıza gelecek uğursuzluklara sebep olabileceğine inanmaktadırlar. Bu bağlamda 4. Madde kara kedinin, 11. Madde merdiven altından geçmenin uğursuzluk getirdiğini ifade etmektedir.

2.3.1. Paranormal İnanç Ölçeğinin Güvenirliği

Paranormal İnanç Ölçeği ile elde edilen verilerin güvenirlilik düzenin belirlenmesi amacıyla ‘‘Cronbach Alpha’’ katsayısı hesaplanmış ve sonuçlara Tabla 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Güvenirlilik Analizi

Boyut / Alt Boyut	Cronbach alpha
Geleneksel dini paranormal inanç	0,722
Büyü	0,694
Geleceği Bilme	0,738
Psişik Güçlere İnanç	0,666
Ruhçuluk	0,713
Olağandışı Yaşam Formları	0,594
Batıl İnanç	0,647
Ölçek Toplamı	0,644

Tablo 2’ye göre Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından Geleneksel Dini Paranormal İnanç alt boyutunun Cronbach alpha katsayısı 0,722 olurken, dini olmayan paranormal inançlar maddesini oluşturan alt boyutlardan Büyü alt boyutunun 0,694, Geleceği Bilme alt boyutunun 0,738, Psişik Güçlere İnanç alt boyutunun 0,666, Ruhçuluk alt boyutunun 0,713, Olağandışı Yaşam Formları alt boyutunun 0,594, Batıl İnanç alt boyutunun 0,647 ve Ölçek Toplamının 0,644 olduğu belirlenmiştir.

Cronbach Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği şu şekilde yorumlanmaktadır (Şimşek, 2007).

- $.00 \leq \alpha < .40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $.40 \leq \alpha < .60$ ise ölçeğin güvenirliliği düşüktür.
- $.60 \leq \alpha < .80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.
- $.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir

Buna göre araştırmamızda kullanılan Mustafa Arslan’ın Paranormal İnanç Ölçeği güvenilirirdir.

2.4. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 24.0 istatistiksel veri analiz programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan gençlerin demografik özelliklerinin ve gençlerin paranormal inançlar ile ilgili görüşlerinin elde edilmesi ve sorulan sorulara verilen

cevapların dağılımının belirlenmesi amacıyla yüzde ve frekans analizi yapılmıştır. Gençlerin paranormal inançlar ile ilgili görüşlerinin düzeyinin belirlenmesi amacıyla aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Araştırma verilerinin güvenirlik düzeyinin belirlenmesi amacıyla ölçek alt boyutları ve ölçek toplamının Cronbach alpha katsayısı hesaplanmıştır. Paranormal İnanç Ölçeği maddeleri olan Dini Paranormal İnançlar ile Dini Olmayan Paranormal İnançlar (Klasik Paranormal İnanç Boyutu) arasındaki ilişki ile ölçek alt boyutları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amacıyla korelasyon katsayıları belirlenmiştir. Gençlerin demografik özelliklerine göre Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutları arasındaki anlamlılık analizleri yapılmadan önce araştırma verilerinin normal dağılımda olma durumunun belirlenmesi amacıyla çarpıklık (Skewnes) ve basıklık (Kurtosis) analizi yapılmıştır.

Tablo 3. Normallik Analizi

Boyut / Alt Boyut	N	$\bar{x}$	Ss.	Çarpıklık	Basıklık
Geleneksel dini paranormal inanç	250	2,472	0,568	-0,251	-0,286
Büyü	250	2,616	0,751	-0,732	-0,105
Geleceği Bilme	250	2,075	0,771	0,805	-0,140
Psişik Güçlere İnanç	250	2,207	0,836	0,299	-0,570
Ruhçuluk	250	1,972	0,734	0,607	-0,331
Olağandışı Yaşam Formları	250	2,558	0,875	-0,215	-0,664
Batıl İnanç	250	3,548	0,515	-0,617	-0,868
Ölçek Toplamı	250	2,454	0,323	-0,362	0,496

Tablo 3'e göre Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutları ve ölçek toplamında çarpıklık katsayılarının -0,732 ile 0,805, basıklık katsayılarının -0,868 ile 0,496 arasında değişmektedir. Tabachnick ve Fidell'in belirttiğine göre çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,500 ile +1,500 arasında olması araştırma verilerinin normal dağılımda olduğunu göstermektedir. Bu sonuçtan hareketle gençlerin demografik özelliklerine göre paranormal inanışları arasındaki anlamlılık düzeyinin belirlenmesinde parametrik analizler (t Testi ve ANOVA Testi) kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi $p=0,005$ olarak alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Paranormal İnanç Ölçeğinin Boyutları

Teorik çerçevede belirttiğimiz gibi Paranormal İnanç Ölçeği geleneksel (dini) ve klasik olmak üzere iki temel boyuttan oluşmaktadır. Tablo 4'te geleneksel dini paranormal inanç ile klasik (dini olmayan) paranormal inanç ölçeği arasındaki korelasyona yer verilmiştir.

Tablo 4. Geleneksel Dini Paranormal İnanç ve Klasik Dini Paranormal İnanç Ölçekleri Arasındaki Korelasyon Analizi

Geleneksel dini paranormal inanç	n	r	p
Klasik paranormal inanç	250	0,298	0,022

Tablo 4'e göre klasik paranormal inanç ölçeği ile geleneksel dini paranormal inanç arasındaki ilişkiye bakıldığında, bu iki boyut arasında yüksek düzeyde, anlamlı, pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0,05$; $r = 0,298$). Sonuç olarak Klasik paranormal inançlarla Geleneksel dini paranormal inanç arasında bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Başka bir ifadeyle bu iki boyut birbirleriyle ilişkilidir.

Bu genel ilişkinin ardından paranormal inancın alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarına bakılmış ve sonuçlara tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5. Paranormal İnanç Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6
Geleneksel dini paranormal inanç	,325**	-,295**	,122	-,086	,214**	-,007
Büyü (1)		-,131*	,309**	,151*	,116	-,083
Geleceği Bilme (2)			-,148*	-,033	-,080	,087
Psişik Güçlere İnanç (3)				,291**	,229**	-,104
Ruhçuluk (4)					,067	-,163**
Olağandışı Yaşam Formları (5)						,038

** $p < 0,05$; * $p < 0,01$

Tablo 5'e göre geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile büyü alt boyutu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,325$; $p<0,01$). Bir başka ifadeyle gençlerin büyüye olan inanç eğilimleri, geleneksel dini paranormal inançlarına paralel olarak artış göstermektedir.

Geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile geleceği bilme alt boyutu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,295$; $p<0,01$). Bu bağlamda gençlerin dini paranormal inançları arttıkça geleceği bilmeye yönelik inançları zayıflamaktadır.

Geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile psişik güçlere inanç alt boyutu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,122$; $p<0,05$). Başka bir ifadeyle gençlerin dini paranormal inançları arttıkça psişik güçlere olan inanç eğilimleri de artmaktadır.

Geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile ruhçuluk alt boyutu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,086$; $p<0,05$). Buradan hareketle gençlerin dini paranormal inançları arttıkça, ruhun ve zihnin bedenden ayrılıp seyahat edebilmesi şeklinde ifade edebileceğimiz inançları zayıflamaktadır.

Geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile olağan dışı yaşam formları alt boyutu arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,214$; $p<0,01$). Bir başka ifadeyle gençlerin dini paranormal inançları arttıkça, UFO gibi varlıkların dünyayı ziyareti ve başka gezegenlerde de yaşamın mümkün olduğu şeklindeki inançları da artmaktadır.

Geleneksel dini paranormal inanç boyutu ile batıl inanç alt boyutu arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmaktadır ($r=-0,007$; $p<0,05$). Bu bağlamda gençlerin dini paranormal inançları arttıkça batıl inançlara olan eğilimleri zayıflamaktadır.

Sonuç itibarıyla Geleneksel dini inancı güçlü olan gençlerin büyü, psişik ve olağandışı yaşam formlarına olan inançları da güçlü, buna karşın ruhçuluk, geleceği bilme ve batıl inanç eğilimleri zayıftır.

3.2. Gençlerin Paranormal İnanç Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 6'da gençlerin paranormal inanç düzeylerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Gençlerin paranormal inanç düzeyinin belirlenmesi amacıyla öncelikle her bir alt boyuttan elde edilen puanların ortalamaları bulunmuştur. Ölçekte bulunan alt boyutların madde sayılarının birbirinden farklı olması sebebiyle her alt boyuttan elde edilen ortalama puanlar madde sayısına orantılanarak 1-5 ranjına dönüştürülmüştür.

Tablo 6. Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Boyut / Alt Boyut	N	Madde Sayısı	Ort	Ort/Madde Sayısı	Düzey
Geleneksel dini paranormal inanç	250	10	24,724	2,472	Orta
Büyü	250	4	10,464	2,616	Orta
Geleceği Bilme	250	4	8,300	2,075	Düşük
Psişik Güçlere İnanç	250	3	6,620	2,207	Orta
Ruhçuluk	250	2	3,944	1,972	Düşük
Olağandışı Yaşam Formları	250	2	5,116	2,558	Orta
Batıl İnanç	250	2	7,096	3,548	Orta
Ölçek Toplamı	250	27	66,264	2,454	Orta

Ranj/kategori sayısı eşitliğine göre (Tekin, 2002);

- Ölçekten alınan 1-2,3 arasındaki puanların düşük;
- Ölçekten alınan 2,3-3,7 arasındaki puanların orta;
- Ölçekten alınan 3,7-5,00 arasındaki puanların yüksek olarak ifade edilebilmektedir.

Tablo 6’da yer alan verilere göre geleneksel dini paranormal inanç düzeyi orta düzeydeyken, Klasik paranormal inanç maddesini oluşturan alt boyutlardan geleceği bilme ve ruhçuluk alt boyut düzeyleri düşük, büyü, olağan dışı yaşam formları, batıl inanç ve paranormal inanç genel seviyesinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

3.3. Demografik Değişkenlere Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeylerine İlişkin Bulgular

3.3.1 Cinsiyete Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Gençlerin cinsiyet değişkenine göre paranormal inanç boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla elde edilen verilere *t* testi uygulanmıştır. Toplam ölçekten ve alt ölçeklerden alınan puanların aritmetik ortalamaları ve *t* testi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Gençlerin Cinsiyetine Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	t	p
Geleneksel dini paranormal inanç	Kız	168	2,505	0,539	1,292	0,198
	Erkek	82	2,406	0,621		
Büyü	Kız	168	2,717	0,688	3,105	0,002
	Erkek	82	2,409	0,833		
Geleceği Bilme	Kız	168	2,064	0,732	-0,323	0,747
	Erkek	82	2,098	0,849		
Psişik Güçlere İnanç	Kız	168	2,292	0,783	2,322	0,021
	Erkek	82	2,033	0,916		
Ruhçuluk	Kız	168	2,054	0,870	2,230	0,027
	Erkek	82	1,805	0,732		
Olağandışı Yaşam Formları	Kız	168	2,631	0,855	1,898	0,059
	Erkek	82	2,409	0,900		
Batıl İnanç	Kız	168	3,539	0,525	-0,409	0,683
	Erkek	82	3,567	0,495		
Ölçek Toplamı	Kız	168	2,500	0,286	3,252	0,001
	Erkek	82	2,361	0,373		

Tablo 7’ye göre araştırmaya katılan gençlerin cinsiyeti ile paranormal inanç ölçeği alt boyutlarından büyü, psişik güçlere inanç ve ölçek genel toplamı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken ($p<0,05$), diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Paranormal inanç alt ölçek puanlarının aritmetik ortalamalarına göre kız ve erkek grupları arasındaki farklılaşmaya bakıldığında, geleneksel paranormal inanç alt boyutunda kızların ölçek puanları erkeklerden daha yüksektir. Başka bir ifadeyle, kızlar, erkeklere nazaran geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermektedirler.

Büyü alt boyutuna göre grupların aldığı ortalamaya bakıldığında kızların lehine istatistiksel bir farklılık görülmektedir. Kızların büyü alt ölçek puanları erkeklerden daha yüksektir. Sonuç olarak kızlar erkeklere oranla büyüye daha fazla eğilim göstermektedirler.

Psişik boyutuyla ilgili gruplar arası farklılaşmaya bakıldığında yine kızların erkeklere göre yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Daha açık ifade edilecek olursa kızlar, telepati (akıl okuma), telekinezi (ruhsal ya da zihinsel güçlerle

maddeye etki etme), levitasyon (nesneleri zihinsel güçle havaya kaldırma) konularına erkeklere oranla daha meraklıdırlar.

Paranormal inançların ruhçuluk ve olağandışı yaşam formları boyutlarıyla ilgili gruplar arası farklılaşmaya bakıldığında aynı şekilde kızların erkeklere oranla daha yüksek puana sahip oldukları görülmektedir.

Paranormal inançların geleceği bilme ve batıl inanç alt boyutlarında ise diğer boyutların tersine erkeklerin kızlardan daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Son olarak gençlerin “Toplam paranormal inanç” tutumlarına bakıldığında kızların erkeklere oranla daha yüksek puana sahip olduğu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Sonuç itibariyle kızlar erkeklere göre paranormal inançlara daha eğilimlidirler. Elde ettiğimiz bu bulgu araştırmamızın birinci hipotezi olan “Erkeklere oranla kızların paranormal inanç düzeyleri daha yüksektir.” hipotezini doğrulamaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında Jerome Tobacyk 1984 yılında “Psychological Reports” isimli derginin 55. sayısında yayınlanan çalışmasında, kızların toplam paranormal inanç ölçek puanlarının erkeklerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tobacyk bununla birlikte tıpkı araştırmamızdaki gibi kızların büyüculük, olağandışı yaşam formları, ruhçuluk ve psişik güçlere inanç alt ölçek puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğunu kaydetmiştir.

Araştırmamıza referans gösterebileceğimiz bir diğer çalışma ise Mustafa Arslan’ın, 2005-2006 öğretim yılında İnönü Üniversitesi’ne bağlı fakültelerde gerçekleştirdiği çalışmadır. Arslan’ın elde ettiği sonuçlara göre tıpkı çalışmamızdaki gibi kızların “Toplam Paranormal İnanç” puanları ile büyü alt ölçek puanları, erkeklerin puanlarından daha fazladır. Araştırmamızdan farklı olarak Arslan, psişik boyutunda erkeklerin kızlardan daha yüksek puan kaydettiğini bildirmiştir.

Türkiye’de üniversite öğrencilerine Atbaşoğlu, Kalaycıoğlu, ve Nalçacı (2003) tarafından uygulanan büyüsel düşünce konulu bir araştırmada, bizim ulaştığımız sonuçlara benzer olarak kızların büyüsel düşünce ölçeğinden aldıkları puan ortalaması, erkeklerin puan ortalamasından yüksek bulunmuştur.

Batıda yapılan paranormal inanç konulu çalışmalarda, araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara benzer olarak; Emmons ve Sobal (1981), Mc Garry ve Newberry

(1981), Tobacyk ve Milford(1983), Randall (1990), Irwin (1993) tarafından paranormal inançlara olan eğilimin, kadınlar arasında, erkeklerde olduğundan daha güçlü olduğu kaydedilmiştir.

Amerika ve Avrupa kıtasında Höllinger ve Smith (2002) tarafından yapılan uluslararası bir araştırmada, kadınların paranormal inanç eğilimlerinin erkeklere göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Bizim araştırmamızda da büyü, psişik, olağandışı yaşam formları (UFO), ruhçuluk ve dini paranormal inanç boyutlarına kadınların daha fazla inandığı bulunmuştur. Geleceği bilme ve batıl inanç boyutunda ise erkekler daha eğilimli çıkmışlardır.

Araştırmamızdan ve daha önceki araştırmalardan çıkan sonuç, kız öğrencilerin paranormal inançlara genelde daha eğilimli olduklarıdır.

3.3.2. Yaş Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Gençlerin yaş gruplarına göre paranormal inanç boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları ve varyans analizi sonuçları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Gençlerin Yaşına Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	F	p
Geleneksel dini paranormal inanç	20 yaş ve altı	52	2,125	0,490	17,150	0,000
	21-24	83	2,449	0,699		
	25 ve üstü	115	2,646	0,399		
Büyü	20 yaş ve altı	52	2,789	0,536	3,793	0,024
	21-24	83	2,446	0,970		
	25 ve üstü	115	2,661	0,624		
Geleceği Bilme	20 yaş ve altı	52	2,043	0,539	6,894	0,001
	21-24	83	2,316	0,971		
	25 ve üstü	115	1,915	0,649		
Psişik Güçlere İnanç	20 yaş ve altı	52	2,442	0,875	8,896	0,000
	21-24	83	1,908	0,899		
	25 ve üstü	115	2,316	0,706		
Ruhçuluk	20 yaş ve altı	52	2,346	0,910	9,142	0,000
	21-24	83	1,735	0,860		
	25 ve üstü	115	1,974	0,716		
Olağandışı Yaşam Formları	20 yaş ve altı	52	2,500	0,767	1,671	0,190
	21-24	83	2,446	0,947		
	25 ve üstü	115	2,665	0,860		
Batıl İnanç	20 yaş ve altı	52	3,452	0,507	4,379	0,014
	21-24	83	3,681	0,510		
	25 ve üstü	115	3,496	0,507		
Ölçek Toplamı	20 yaş ve altı	52	2,389	0,255	4,294	0,015
	21-24	83	2,407	0,419		
	25 ve üstü	115	2,518	0,255		

Tablo 8'e göre gençlerin yaşı ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından geleneksel dini paranormal inanç, büyü, geleceği bilme, psişik güçlere inanma, ruhçuluk, batıl inanç ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken ($p<0,05$), olağan dışı yaşam formları (UFO) alt boyutunda anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Varyans analizinin anlamlı farklılık gösterdiği geleneksel dini paranormal inanç boyutunun puan ortalamalarına baktığımızda, puanı en yüksek olanlar 25 ve üstü ($\bar{x}=2,646$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=2,125$) yaşlarda olanlardır. Bu bağlamda 25 yaş ve üzeri gençler, diğer yaş grubundaki gençlere oranla geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilimlidirler.

Büyü boyutuna göre öğrenci yaş gruplarının aldığı puan ortalamalarına bakıldığında, puan ortalaması en yüksek olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=2,789$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 21-24 ($\bar{x}=2,446$) arası yaşlarda olanlardır. Bir başka ifadeyle 20 yaş ve altındaki gençler, diğer yaş grubundaki gençlere nazaran büyüye daha fazla eğilim göstermektedir.

Geleceği bilme boyutuna göre öğrenci yaş gruplarının aldığı puan ortalamalarına bakıldığında, puanı en yüksek olanlar 21-24 ($\bar{x}=2,316$) arası yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 25 ve üstü ($\bar{x}=1,915$) yaşlarda olanlardır. Sonuç itibariyle öğrencilerin yaşı ilerledikçe, yani üniversitede kalma süreleri arttıkça, geleceği bilme boyutuna olan inançları zayıflamaktadır.

Psişik güçlere inanç alt boyut puan ortalama sonuçlarına göre puan ortalaması en yüksek olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=2,442$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 21-24 ($\bar{x}=1,908$) arası yaşlarda olanlardır.

Ruhçuluk alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=2,346$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 21-24 ($\bar{x}=1,735$) arası yaşlarda olanlardır.

Olağan dışı yaşam formları (UFO) boyutuna göre öğrenci yaş gruplarının aldığı puan ortalamalarına bakıldığında, puan ortalaması en yüksek olanlar 25 ve üstü ($\bar{x}=2,665$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 21-24 ($\bar{x}=2,446$) arası yaşlarda olanlardır. Yani öğrencilerin yaşı ilerledikçe olağandışı yaşam formlarına inanma eğilimleri güçlenmektedir.

Batıl inanç boyutunda öğrencilerin aldıkları puanların yaş gruplarına göre farklılıklarına bakıldığında, puan ortalaması en yüksek olanlar 21-24 ($\bar{x}=3,681$) arası yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=3,452$) yaşlarda olanlardır.

Elde edilen verilere göre paranormal inancın alt boyutlarından olağandışı yaşam formları boyutunda, öğrencilerin yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu durum öğrencilerin üniversitede geçirdikleri vakit ve bu süreçte edindikleri bilgi ve birikimlerin, olağandışı yaşam (UFO) inancına ilişkin tutumlarında bir farklılaşmaya sebep olmamaktadır.

Son olarak ölçek toplam puan ortalaması sonuçlarına göre paranormal inanç eğilimi en yüksek olanlar 25 ve üstü ($\bar{x}=2,518$) yaşlarda olanlarken, en düşük olanlar 20 ve altı ($\bar{x}=2,389$) yaşlarda olanlardır. Başka bir ifadeyle yaş değişkeni ile paranormal inanç eğilimi arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Elde ettiğimiz bu sonuç araştırmamızın ikinci hipotezi olan “ Gençlerin yaşı ilerledikçe paranormal inanca olan eğilimleri de artmaktadır.” hipotezini doğrulamaktadır.

Mustafa Arslan’ın 2005-2006 eğitim yılında İnönü Üniversitesine bağlı fakültelerde gerçekleştirdiği çalışmanın sonucunda ise öğrencilerin geleneksel dini paranormal inanç puanlarının yaş yükseldikçe orantılı biçimde azaldığı saptanmıştır. Araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuçlardan farklı olarak Arslan, öğrencilerin üniversitede geçirdiği zamana göre, geleneksel dini tutumlarında azalma olduğu sonucuna ulaşmıştır. Geleceği bilme ve ruhçuluk boyutlarında da benzer şekilde öğrencilerin yaşları arttıkça bu boyutlardaki puanların ters biçimde azaldığı kaydedilmiştir.

Tobacyk (1984) tarafından aynı coğrafi bölgeden seçilen lise ve üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen paranormal inanç konulu çalışmanın hipotezine göre lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine nazaran paranormal inançlara daha eğilimli çıkacağı beklenmiştir. Fakat öngörülenin aksine lise öğrencileri geleneksel dini inanç boyutu hariç tüm paranormal inanç alt ölçeklerinde, üniversite öğrencilerinden daha düşük puanlar kaydetmiştir. Sonuç itibariyle bizim araştırmamızdaki verilere benzer olarak gençlerin yaşı ilerledikçe paranormal inanç eğilimlerinin de arttığı görülmüştür.

Elde ettiğimiz sonuçlardan farklı olarak, Amerikan (Emmons & Sobal, 1981; Tobacyk, Pritchett, & Mitchell, 1988; Randall, 1990;), Yeni Zelanda (Clarke, 1991) ve İngiliz (Blackmore, 1984) örneklemelerinde, paranormal inanç ile yaş arasında negatif bir

ilişki bulunmuştur. Fakat Emmons ve Sobal (1981), Tobacyk, Pritchett ve Mitchell (1988) ve Randall (1990) bizim ulaştığımız sonuçlardaki gibi büyücülüğe olan inancın yaş gruplarına göre düştüğünü ve aynı eğilimin spiritüalizme olan inanç için de geçerli olduğunu kaydetmişlerdir. Bununla birlikte geleneksel dini inancın, artan yaş gruplarında görülme sıklığı da çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara benzerlik göstermektedir.

3.3.3. Yaşanılan Yere Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre gençlerin paranormal inanç boyutlarından aldıkları puan ortalamalarına Tablo 9’da yer verilmiştir.

Tablo 9. Gençlerin Hayatının Geçtiği Yere Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	F	p
Geleneksel dini paranormal inanç	Köy	8	2,463	0,457	0,594	0,620
	Kasaba-İlçe	15	2,660	0,389		
	Şehir	176	2,465	0,519		
	Metropol	51	2,445	0,761		
Büyü	Köy	8	2,719	0,687	2,681	0,047
	Kasaba-İlçe	15	2,683	0,651		
	Şehir	176	2,682	0,652		
	Metropol	51	2,353	1,024		
Geleceği Bilme	Köy	8	1,938	0,458	1,044	0,374
	Kasaba-İlçe	15	2,083	0,686		
	Şehir	176	2,033	0,724		
	Metropol	51	2,240	0,962		
Psişik Güçlere İnanç	Köy	8	2,583	0,904	5,374	0,001
	Kasaba-İlçe	15	2,533	0,652		
	Şehir	176	2,271	0,789		
	Metropol	51	1,830	0,922		
Ruhçuluk	Köy	8	2,000	1,102	6,757	0,000
	Kasaba-İlçe	15	1,900	0,660		
	Şehir	176	2,105	0,827		
	Metropol	51	1,529	0,717		
Olağandışı Yaşam Formları	Köy	8	2,500	1,195	1,429	0,235
	Kasaba-İlçe	15	2,933	0,704		
	Şehir	176	2,571	0,845		
	Metropol	51	2,412	0,952		
Batıl İnanç	Köy	8	3,438	0,496	3,688	0,013
	Kasaba-İlçe	15	3,433	0,417		
	Şehir	176	3,503	0,531		
	Metropol	51	3,755	0,440		
Ölçek Toplamı	Köy	8	2,477	0,271	2,471	0,062
	Kasaba-İlçe	15	2,585	0,321		
	Şehir	176	2,470	0,284		
	Metropol	51	2,360	0,429		

Tablo 9'a göre gençlerin yaşadıkları yer ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından büyü, psişik güçlere inanç, ruhçuluk, batıl inanç alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken ($p<0,05$), geleneksel dini paranormal inanç, geleceği bilme, olağan dışı yaşam formları alt boyutları ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Gençlerin yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yer ile geleneksel dini paranormal inançları arasındaki ilişkiye bakıldığında, puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu kasaba-ilçede ($\bar{x}=2,660$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=2,445$) geçmiş olanlardır. Başka bir ifadeyle yaşamının büyük çoğunluğunu kasaba ve ilçe gibi küçük yerlerde geçiren gençler, metropolde yaşayanlara göre geleneksel dini paranormal inançlara daha eğilimlidir. Bu durumun sebepleri arasında kırsal bölgelerin metropole göre genellikle daha geleneksel ve topluluk odaklı yaşam tarzlarına sahip olması gösterilebilir. Bu bölgelerde genellikle aile bağları güçlüdür ve topluluk, geleneksel değerlere daha sıkı bağlıdır. Ayrıca metropoller genellikle kültürel ve sosyal çeşitliliğe daha açık olduğu için bu durum metropolde yaşayan insanların, geleneksel dini inançtan ziyade daha farklı inançlara yönelmelerine neden olabilmektedir.

Büyü alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu köyde ($\bar{x}=2,719$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=2,353$) geçmiş olanlardır. Hayatının büyük çoğunluğunu köyde geçiren gençlerin metropolde yaşayanlara oranla büyüye inanma eğilimlerinin daha fazla olması çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Örneğin metropolde yaşayanlar genellikle daha fazla bilimsel bilgiye ve rasyonel düşünceye maruz kalabilirler. Bu durum doğaüstü açıklamalara olan inançları etkileyebilir ve bilimsel açıklamalara daha fazla güvenme eğiliminde olabilirler. Bununla birlikte geleneksel kültür ve değerler de bu konuda etkili olabilmektedir. Öyle ki köyler genellikle daha geleneksel ve toplumsal bağları daha güçlü olan yerlerdir. Bu ortamlarda yetişenler, ataların inançlarına ve geleneklere daha fazla bağlılık göstermelerine paralel olarak büyü inancına daha eğilimli olabilirler. Bunlara ek olarak toplumsal ve ekonomik faktörlerden söz etmek de mümkündür. Nitekim hayatının büyük çoğunluğunu metropolde geçiren bireyler genellikle daha karmaşık sosyal ve ekonomik yapılar içinde yer alırlar. Bu durum bireylerin daha pragmatik olmalarına ve günlük

yaşam sorunlarına daha fazla odaklanmalarına neden olabilir. Bu da doğaüstü inançlara daha az vurgu yapmalarına ve büyüye yönelimlerinin daha az olmasına sebep olabilir.

Yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre gençlerin, büyü ve geleneksel dini paranormal inançlarından farklı olarak, geleceği bilme alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=2,240$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu köyde ($\bar{x}=1,938$) geçmiş olanlardır. Bu durumun sebebi olarak çeşitli sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerden söz etmek mümkündür. Örneğin hayatının büyük çoğunluğunu metropolde geçiren insanlar daha rekabetçi ve yoğun bir yaşam temposuna maruz kalmaktadır. Bu durum, belirsizlikle başa çıkmak için bireyleri geleceği önceden gördüğüne inanan inançlara yönlendirebilmektedir. Bunun bir sonucu olarak da insanlar, geleceğin kontrol edilebilir olduğuna dair bir hissiyat arayabilmektedir. Bununla birlikte günümüzde özellikle metropollerde falcılığın bir geçim kaynağı haline geldiği görülmektedir. Geçimini falcılık üzerinden sağlayan bireylerin ve metropolün getirdiği kompleks yaşamlar sonucunda anlam arayışına giren insanların aynı potada bulunuyor olması, metropolde geleceği bilme inanç eğiliminin daha fazla olmasına sebep olmaktadır.

Gençlerin yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre psişik güçlere inanç alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu köyde ($\bar{x}=2,583$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=1,830$) geçmiş olanlardır. Köyde yaşayanların psişik güçlere daha fazla inanmasının birçok potansiyel nedeni olabilir, ancak bu nedenlerin genellikle kültürel, sosyal ve psikolojik etmenlerden kaynaklandığını ifade etmek mümkündür. Köyler genellikle daha geleneksel topluluklardır ve köylüler genellikle atalarından gelen eski inançlara daha bağlı olabilirler. Bu gelenekler arasında, doğaüstü veya psişik güçlere dair hikâyeler, efsaneler ve uygulamalar bulunabilir. Bununla birlikte köyler genellikle doğa ile daha yakın bir ilişki içinde olan yerlerdir. Bu doğa ile bağlantı, insanların doğaüstü güçlere daha fazla inanmalarına neden olabilmektedir. Örneğin, doğa olaylarına veya tabiatın işleyişine dair anlayışlar, psişik güçlere dair inançları güçlendirebilir. Ayrıca köy toplulukları genellikle birbirine daha yakın ve dayanışmalıdır. Bu toplumsal bağlar, insanların birbirlerine duydukları güveni artırabilir ve psişik yeteneklere dair hikâyeler veya deneyimlerin paylaşılmasını kolaylaştırabilir.

Gençlerin yaşamlarının büyük çoğunluklarını geçirdikleri yere göre olağan dışı yaşam formları alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu kasaba-ilçede ($\bar{x}=2,933$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=2,412$) geçmiş olanlardır. Başka bir ifadeyle yaşamının büyük çoğunluğunu kasaba ve ilçelerde geçiren gençler, UFO'ların dünyamızı ziyaret ettiğine ve başka gezegenlerde yaşamın var olduğuna, metropolde yaşayan gençlere göre daha fazla inanmaktadır. Bu durumun sebepleri arasında kasaba ve ilçelerin genellikle daha küçük toplulukları içeriyor olması gösterilebilir. Öyle ki bu küçük topluluklar, insanlar arasında hızlı bir şekilde bilgi paylaşımına ve UFO gözlemleri gibi olayların daha hızlı yayılmasına olanak tanımaktadır. Bu durum, topluluk içinde UFO inancının daha fazla yayılmasına katkıda bulunabilmektedir. Bununla birlikte medya etkisinden de söz etmek mümkündür. Örneğin medyanın UFO konusundaki haberleri, kasaba ve ilçelerde yaşayan insanlar arasında daha fazla ilgi çekebilir. Bu haberler, insanların gökyüzündeki olaylara daha fazla dikkat etmelerine ve UFO inancını artırmalarına neden olabilmektedir.

Yaşamın çoğunluğunun geçirildiği yere göre batıl inanç alt boyut puan ortalaması en yüksek olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=3,755$) geçmiş olanlarken, en düşük olanlar hayatının çoğu kasaba-ilçede ($\bar{x}=3,433$) geçmiş olanlardır. Başka bir ifadeyle çoğunlukla metropolde yaşayanlar, kasaba ve ilçede yaşayanlara göre batıl inançlara daha eğilimlidirler. Yaşamının büyük çoğunluğunu metropolde geçirenlerin batıl inanç oranlarının, kasaba ve ilçede yaşayanlara göre daha fazla olması çeşitli karmaşık etmenlere dayanabilmektedir. Bu etmenler kültürel, sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörleri içerebilir. Çeşitlilik ve kültürel etkileşim bu duruma örnek gösterilebilir. Nitekim metropoller genellikle farklı kültürlerin ve yaşam tarzlarının bir araya geldiği yerlerdir. Bu çeşitlilik, farklı batıl inançlar ve geleneklerin bir araya gelmesine neden olabilir. Bu durum, insanların farklı inanç sistemleriyle karşılaşmasına ve kendi batıl inançlarını oluşturmalarına yol açabilmektedir. Bununla birlikte metropollerdeki yaşam tarzı genellikle daha yoğun ve izole edici olabilmektedir. İnsanlar, bu tür stresli koşullarla başa çıkmak için batıl inançlara daha fazla yönelebilirler. Batıl inançlar, kişinin kontrol duygusunu artırabilir ve belirsizlikle başa çıkma mekanizması olarak kullanılabilir. Bu bağlamda hayatının büyük bir çoğunluğunu metropolde geçiren gençler, kasabada ve ilçede geçiren gençlere göre batıl inançlara daha fazla eğilim gösterebilmektedir. Bunlara ek olarak, dinamik toplumsal ve kültürel yapı etkisinden de söz edilebilir. Metropoller

genellikle daha dinamik sosyal ve kültürel yapılar içerir. Bu yapılar, bireylerin farklı inançlara daha açık olmalarına ve batıl inançların daha hızlı yayılmasına neden olabilir. Buradan hareketle yaşamlarının büyük çoğunluğunu metropollerde geçiren gençlerin, kasaba ve ilçede geçirenlere nazaran, batıl inançlara daha fazla eğilim gösterdiğini söylemek mümkündür.

Son olarak ölçek toplam puan ortalamasına bakıldığında, en yüksek ortalamaya sahip olanlar hayatının çoğu kasaba-ilçede ($\bar{x}=2,585$) geçmiş olanlarken, en düşük ortalamaya sahip olanlar hayatının çoğu metropolde ($\bar{x}=2,389$) geçmiş olanlardır. Ulaştığımız bu sonuç araştırmamızın ‘’ Hayatının çoğunluğunu metropol ve büyük şehirde geçirenlere oranla, kasaba-ilçede geçirenlerin paranormal inanç düzeyleri daha yüksektir.’’ şeklindeki dördüncü hipotezimizi doğrulamaktadır. Paranormal inançlara olan eğilimin düzeyi, alt boyutları açısından kasaba-ilçe, köy, metropol gibi yaşam alanlarında farklılık göstermekle birlikte, elde edilen verilere göre hayatının çoğunluğu kasaba- ilçede geçenler, metropolde geçenlere oranla paranormal inançlara daha fazla eğilimlidir. Küçük yerleşim birimlerinde gelenek ve kültür genellikle daha güçlüdür. Bu gelenekler içinde mitler, efsaneler ve paranormal hikâyeler bulunabilir. Bu hikâyeler genç nesillere aile büyükleri veya topluluktaki diğer kişiler tarafından aktarılabilir ve bu durum hayatının büyük çoğunluğunu kasaba-ilçe gibi yerlerde geçiren gençlerin paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermesine sebep olabilir.

3.3.4. Sosyal Tabakaya Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Sosyal tabakalaşma, bireylerin toplum içindeki konumlarına göre düzenlenmiş bir yapıdır. Bu yapı içerisinde sosyal, ekonomik ve kültürel faktörler, bireylerin inanç sistemlerini etkilediği gibi paranormal inançlara olan eğilimlerini de etkileyebilmektedir. Bu sebeple çalışmamızda sosyal tabaka değişkeni açısından paranormal inanç eğilimlerindeki farklılaşmaya yer verilmiştir.

Sosyal tabaka değişkenine göre gençlerin paranormal inanç düzeylerine bakmak için araştırma verilerine F testi ve tabakalaşmalar arası fark yaratan grubu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Alınan sonuçlar tablo 10’da toplu olarak gösterilmiştir.

Tablo 10. Gençlerin Aile Tabakasına Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	F	p	Anlamlı Fark
Geleneksel dini paranormal inanç	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,431	0,524	13,900	0,000	5>1,2
	Orta tabakanın üstünde ²	90	2,236	0,667			
	Orta tabakada ³	83	2,772	0,280			
	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,100	0,447			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	3,000	0,392			
Büyük	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,762	0,647	3,038	0,018	5>3
	Orta tabakanın üstünde ²	90	2,403	0,893			
	Orta tabakada ³	83	2,720	0,605			
	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,625	0,866			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	2,875	0,479			
Geleceği Bilme	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,054	0,764	2,727	0,030	4>2
	Orta tabakanın üstünde ²	90	2,250	0,881			
	Orta tabakada ³	83	1,892	0,589			
	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,313	0,904			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	1,813	0,591			
Psşik Güçlere İnanç	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,446	0,934	9,540	0,000	3>2
	Orta tabakanın üstünde ²	90	1,804	0,738			
	Orta tabakada ³	83	2,454	0,700			
	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,250	0,751			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	2,167	0,839			
Ruhçuluk	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,085	0,860	3,762	0,005	4>2,5
	Orta tabakanın üstünde ²	90	1,856	0,846			
	Orta tabakada ³	83	1,952	0,727			

	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,875	1,094			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	1,375	0,479			
Olağandışı Yaşam Formları	Üst tabaka (Zengin)	65	2,515	0,857	1,934	0,105	
	Orta tabakanın üstünde	90	2,406	0,874			
	Orta tabaka	83	2,759	0,860			
	Orta tabakanın altında	8	2,438	1,084			
	Alt tabaka (Fakir)	4	2,750	0,500			
Batıl İnanç	Üst tabaka (Zengin)	65	3,585	0,542	1,139	0,339	
	Orta tabakanın üstünde	90	3,550	0,509			
	Orta tabakada	83	3,482	0,515			
	Orta tabakanın altında	8	3,750	0,378			
	Alt tabaka (Fakir)	4	3,875	0,250			
Ölçek Toplamı	Üst tabaka (Zengin) ¹	65	2,492	0,287	11,126	0,000	5>2
	Orta tabakanın üstünde ²	90	2,296	0,343			
	Orta tabakadayız ³	83	2,590	0,235			
	Orta tabakanın altında ⁴	8	2,431	0,478			
	Alt tabaka (Fakir) ⁵	4	2,639	0,190			

Tablo 10'a göre gençlerin ailesinin tabakası ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından geleneksel dini paranormal inanç boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Geleneksel paranormal inanç alt boyutunda fark yaratan gurubu belirlemek amacıyla yapılan analizde ailesi alt tabakada (fakir) ($3,000\pm0,392$) olan gençlerin puan ortalamaları ailesi üst tabakada (zengin) ($2,431\pm0,534$) ve ailesi orta tabakanın üstünde ($2,236\pm0,667$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Başka bir ifadeyle kendisini alt tabakaya ait hissedenden gençler, geleneksel dini paranormal inançlara, ailesi zengin ve orta tabakanın üstünde olanlara oranla daha fazla eğilim

göstermektedir. Elde ettiğimiz bu sonuç araştırmamızın “Alt sosyal tabakada bulunan gençler, diğer tabakalarda bulunanlara göre geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilimlidir.” hipotezini doğrulamaktadır. Bu durumun sebepleri arasında fakir ve zengin bireylerin genellikle farklı toplumsal deneyimlere sahip olması sayılabilir. Nitekim alt tabakada olanlar, ekonomik zorluklarla karşılaşabilir ve bu durum onları belirsizlik, çaresizlik ve kontrolsüzlük duygularına itebilir. Bu tür zorluklarla başa çıkma ve anlam bulma ihtiyacı, bu bireylerin geleneksel dini inançlara yönelmelerine neden olabilir. Bunun yanı sıra alt tabakada olanların geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermesinin sebepleri arasında toplumsal adaletsizlik algısından söz etmek de mümkündür. Örneğin alt tabakada olanlar, toplumsal adaletsizlikleri daha fazla deneyimleyebilir ve bu durum paranormal inançları güçlendirebilir. Çünkü özellikle geleneksel dini paranormal inançlar, toplumsal adaletsizliklere bir anlam atfetme ve gelecekteki bir adalete inanma ihtiyacından kaynaklanabilir. Geleneksel dini paranormal inançlar arasındaki cennet, cehennem ve ölümden sonra bir yaşamın var olduğuna inanma eğilimi bu duruma örnek gösterilebilir. Öyle ki bu dünyada adaleti göremeyen birey, içinde bulunduğu zorlu ruh halini, ölümden sonra bir yaşamın olduğuna ve orada adaletin tecelli edeceğine inanarak tolere edebilir.

Gençlerin sosyal tabakasına göre büyü boyutundan aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında, puan ortalaması en yüksek olanlar ailesi alt tabakada ($\bar{x}=2,875$) olanlarken, en düşük olanlar ailesi orta tabakanın üstünde ($\bar{x}=2,403$) olanlardır. Başka bir ifadeyle gelir düzeyi açısından alt tabakada bulunan gençler, diğer tabakalardaki gençlere oranla paranormal inançların büyü boyutuna daha eğilimlidirler. Alt sosyoekonomik tabakada bulunan gençlerin büyüye daha çok inanmalarının altında yatan faktörlere ekonomik belirsizlik örnek verilebilir. Çünkü ekonomik belirsizlik durumu, güçsüzlük ve kontrol eksikliği duygularını artırabilir. Bu tür duygusal durumlar, gençleri belirsizlikle başa çıkma ve kontrolü ele alma arayışına yönlendirebilir. Bu da doğaüstü veya geleneksel inançlara daha fazla eğilim göstermelerine yol açabilir. Alt sosyal tabakadaki gençlerin büyüye daha fazla inanmalarının sosyolojik sebebi ise toplumsal bağlar ve kültürel kimlik kavramlarıyla ifade edilebilir. Öyle ki alt sosyoekonomik tabakada, gençler üst tabakada olan bireylere nazaran genellikle daha güçlü toplumsal bağlara sahiptir. Bu bağlamda, yerel mitler, büyüsel içerikler, efsaneler ve geleneksel inançlar kültürel kimliğin bir

parçası haline gelebilir. Bu gençler, toplumlarının geleneksel inançlarını benimsemeye daha yatkın olabilirler.

Gençlerin sosyal tabakasına göre geleceği bilme alt boyutundan aldıkları puan ortalamalarına bakıldığında tabakalaşmaya göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Geleceği bilme alt boyutunda fark yaratan gurubu belirlemek amacıyla yapılan analizde ailesi orta tabakanın altında ($2,313\pm0,904$) olan gençlerin puan ortalamaları, ailesi orta tabakanın üstünde ($2,250\pm0,881$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Daha açık ifade edecek olursak, sosyo-ekonomik olarak kendisini orta tabakanın altında hisseden gençler, orta tabakanın üstünde olanlara oranla fal, medyum, astroloji gibi konulara daha fazla eğilim göstermektedir. Bu durumun sebepleri arasında orta tabakanın altında yani düşük ekonomik düzeyde yaşayan bireylerin genellikle ekonomik stres ve zorluklarla, diğer tabakalarda bulunanlara göre daha çok başa çıkmak zorunda olmaları sayılabilir. Bu durum, psikolojik olarak zorlu bir hale gelebilir ve bireyleri destek aramaya yönlendirebilir. Sonuç itibariyle düşük ekonomik düzeyde bulunan gençler için fal, astroloji, medyumlardan gelecek hakkında bilgi isteme gibi girişimler, stresle başa çıkmak ve hayatlarına anlam katmak için bir araç olarak kullanılabilir.

Gençlerin ailesinin tabakası ile psişik güçlere inanma alt boyutuna bakıldığında, psişik güçlere inanma alt boyutunda fark yaratan grubu belirlemek amacıyla yapılan analizde ailesi orta tabakada ($2,454\pm0,700$) olan gençlerin puan ortalamalarının, ailesi orta tabakanın üstünde ($1,804\pm0,738$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat söz konusu bu tarz inanışlar olduğunda, bu farklılaşmayı belirleyen faktörler karmaşık olmakla birlikte genellemeler yapmak da zordur. Sosyolojik bakış açısıyla bir yorum yapacak olursak, popüler kültür ve medya etkisinden söz edilebilir. Nitekim günümüzde psişik konular, popüler kültürde ve medyada sıklıkla yer almaktadır. Orta tabakada bulunan gençlerin, orta tabakanın üstündeki gençlere oranla medya ve popüler kültür etkisi altında daha fazla kalabilme ihtimali düşünüldüğünde bu durum psişik güçlere olan ilgilerini artırabilir. Ancak bu nedenler genel eğilimleri ifade eder ve her bireyin inançları kişisel deneyimlere ve kültürel bağlama bağlı olarak da şekillenebilir. Bu sebeple psişik güçlere olan inançlar, gençler arasında büyük çeşitlilik gösterebilir ve genelleme yapmak oldukça zordur.

Gençlerin bulunduğu sosyal tabaka ile paranormal inanç alt boyutlarından olağan dışı yaşam formları ve batıl inanç boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir ifadeyle gençlerin sosyo-ekonomik durumlarının, batıl inanç ve olağandışı yaşam inançları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir. Son olarak ölçek genel toplamına bakıldığında, fark yaratan grubu belirlemek amacıyla yapılan analizde, ailesi orta tabakada ($2,639 \pm 0,190$) olan gençlerin puan ortalamaları, ailesi orta tabakanın üstünde ($2,296 \pm 0,343$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Yani orta tabakada bulunan gençler genel anlamda orta tabakanın üzerinde olan gençlere göre paranormal inançlara daha fazla eğilimlidirler.

Gençlerin paranormal inançlara olan eğilimi konusunda, sosyo-ekonomik durumları söz konusu olduğunda bu hususta çok az araştırma yapılmış olmakla birlikte, Amerikalı sosyolog Robert John Wuthnow (1976), sosyo-ekonomik durumu yetersiz olanların özellikle geleceği bilme alt boyutundan astrolojiye olan inançlarının daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmanın üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına ve değişen dünya algısına karşın, bizim çalışmamızda da alt tabakada bulunanların paranormal inanç eğilimlerinin diğer tabakalardaki bireylere oranla daha fazla olması, ekonomik durumun paranormal inanç eğilimleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

3.3.5. Anne Öğrenim Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Paranormal inançlar, kişinin dünya görüşü, kültürel bağlamı, eğitimi ve sosyal çevresi gibi birçok faktörden etkilenebilmektedir. Bu bağlamda gençlerin anne öğretim durumu, karakter gelişimi üzerinde etkili olduğu gibi inanç sistemleri üzerinde de etkiye sahiptir. Örneğin daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan anneler, genellikle çocuklarına eleştirel düşünce becerilerini daha iyi kazandırabilirler. Eleştirel düşünce, bilimsel açıklamalara daha fazla eğilimli olmayı ve rasyonel düşüncüyü teşvik etmeyi içerebilir. Bu durum, daha yüksek eğitilmiş annelerin çocuklarının, paranormal inançlara daha az yatkın olmalarına sebep olabilir. Buradan hareketle çalışmamızda anne öğrenim durumunun, gençlerin paranormal inançları üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiş ve elde edilen sonuçlara Tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11. Gençlerin Anne Öğrenim Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	F	p	Anlam lı Fark
Geleneksel dini paranormal inanç	Okuryazar	7	2,242	0,643	2,084	0,068	
	İlkokul	37	2,243	0,466			
	Ortaokul	38	2,455	0,471			
	Lise ve dengi	97	2,567	0,527			
	Üniversite	60	2,482	0,703			
	Lisansüstü	11	2,564	0,524			
Büyük	Okuryazar	7	2,464	0,529	0,695	0,627	
	İlkokul	37	2,601	0,605			
	Ortaokul	38	2,605	0,667			
	Lise ve dengi	97	2,683	0,739			
	Üniversite	60	2,500	0,948			
	Lisansüstü	11	2,841	0,407			
Geleceği Bilme	Okuryazar	7	1,821	0,976	0,963	0,441	
	İlkokul	37	2,041	0,625			
	Ortaokul	38	2,151	0,528			
	Lise ve dengi	97	1,979	0,750			
	Üniversite	60	2,213	0,983			
	Lisansüstü	11	2,182	0,633			
Psişik Güçlere İnanç	Okuryazar¹	7	2,048	0,870	2,813	0,017	6>5
	İlkokul²	37	2,225	0,707			
	Ortaokul³	38	2,404	0,780			
	Lise ve dengi⁴	97	2,309	0,767			
	Üniversite⁵	60	1,883	0,978			
	Lisansüstü⁶	11	2,424	0,804			
Ruhçuluk	Okuryazar¹	7	1,643	0,802	5,373	0,000	2>4,5
	İlkokul²	37	2,527	0,736			
	Ortaokul³	38	2,132	0,794			
	Lise ve dengi⁴	97	1,876	0,736			
	Üniversite⁵	60	1,758	0,946			
	Lisansüstü⁶	11	1,773	0,684			
Olağandışı Yaşam Formları	Okuryazar	7	2,214	0,859	1,179	0,320	
	İlkokul	37	2,635	0,620			
	Ortaokul	38	2,605	0,790			
	Lise ve dengi	97	2,624	0,907			
	Üniversite	60	2,367	0,969			
	Lisansüstü	11	2,818	1,007			
Batıl İnanç	Okuryazar	7	3,643	0,476	0,651	0,661	
	İlkokul	37	3,514	0,507			
	Ortaokul	38	3,540	0,512			
	Lise ve dengi	97	3,531	0,529			

	Üniversite	60	3,625	0,501		
	Lisansüstü	11	3,363	0,552		
Ölçek	Okuryazar	7	2,249	0,418	1,665	0,144
Toplamı	İlkokul	37	2,408	0,204		
	Ortaokul	38	2,494	0,282		
	Lise ve dengi	97	2,493	0,304		
	Üniversite	60	2,401	0,404		
	Lisansüstü	11	2,552	0,340		

Tablo 11'e göre gençlerin anne eğitim durumu ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından psişik güçlere inanç ve ruhçuluk puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken ($p<0,05$), geleneksel dini paranormal inanç, büyü, geleceği bilme, olağan dışı yaşam formları, batıl inanç ve ölçek toplam puanı arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Gençlerin anne eğitim durumu ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından psişik güçlere inanma alt boyutu arasındaki ilişkiye bakıldığında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. ($p<0,05$). Psişik güçlere inanma alt boyutunda fark yaratan grubu belirlemek amacıyla yapılan analizde, annesi lisansüstü eğitim almış ($2,424\pm0,824$) olan gençlerin puan ortalamaları, annesi üniversite mezunu ($1,883\pm0,978$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Gençlerin anne eğitim durumu ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından ruhçuluk alt boyutunda ise annesi ilkokul mezunu ($2,527\pm0,736$) olan gençlerin puan ortalamaları, annesi lise ve dengi okul mezunu ($1,876\pm0,736$) ve annesi üniversite mezunu ($1,758\pm0,946$) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir.

Anne eğitim durumunun gençlerin paranormal inançları üzerindeki etkisi karmaşık bir konudur ve birçok faktöre bağlıdır. Örneğin daha yüksek eğitilmiş anneler, genellikle çocuklarına bilgi aktarımı konusunda daha yetkin olabilirler. Bilgi seviyesi arttıkça, çocuklar bilimsel açıklamalara daha fazla maruz kalabilir ve bu da paranormal inançlara karşı daha eleştirel bir tutum geliştirmelerine katkıda bulunabilir. Fakat çalışmamızdan elde edilen sonuca göre psişik inancı lisansüstü anne öğrenim durumunda fazlayken ruhçuluk inancı annesi ilkokul mezunu olanlarda daha fazladır. Çünkü bir kişinin psişik inançları, sadece eğitim düzeyi veya anne eğitim düzeyi değil, aynı zamanda kültürel, sosyal, dini ve kişisel deneyimlere de bağlıdır. Bununla birlikte daha düşük eğitilmiş bir anne de çocuğuna eleştirel düşünce becerilerini kazandırabilirken, daha yüksek eğitilmiş bir anne de çocuğuna paranormal inançlara yönelik bir ilgi aşılayabilir. Bu nedenle,

gençlerin paranormal inançları üzerindeki etkileri anlamak için geniş bir perspektifte bakmak daha doğru olacaktır.

3.3.6. Aile Üyelerine Yakınlık Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Anne ve babaya duyulan yakınlık, gençlerin çeşitli alanlarda gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal ilişkiler, duygusal sağlık, kimlik gelişimi, akademik başarı ve iletişim becerileri bu alanlara örnek teşkil etmektedir. Bununla birlikte aile, genellikle bir bireyin toplum ve kültürle etkileşimde bulunduğu ilk yerdir. Paranormal inançlar, genellikle kültürel normlara ve toplumsal kabullere dayanır. Ebeveynlerin bu normlara uygun davranışları, çocukların bu tür inançlara yönelik eğilimlerini etkileyebilir. Buradan hareketle çalışmamızda gençlerin anne ve babaları ile yakınlık düzeylerinin paranormal inançlarına bir etkisi olup olmadığı incelenmiş ve elde edilen sonuçlara Tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12. Gençlerin Aile Üyelerine Yakınlık Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	t	p
Geleneksel dini paranormal inanç	Anneyle	177	2,489	0,525	0,731	0,466
	Babayla	73	2,432	0,663		
Büyük	Anneye	177	2,651	0,679	1,153	0,250
	Babaya	73	2,531	0,901		
Geleceği Bilme	Anneye	177	2,058	0,743	-0,545	0,586
	Babaya	73	2,116	0,839		
Psişik Güçlere İnanç	Anneye	177	2,237	0,801	0,902	0,368
	Babaya	73	2,132	0,916		
Ruhçuluk	Anneye	177	2,059	0,831	2,607	0,010
	Babaya	73	1,760	0,808		
Olağandışı Yaşam Formları	Anneye	177	2,588	0,834	0,832	0,406
	Babaya	73	2,486	0,968		
Batıl İnanç	Anneye	177	3,562	0,502	0,676	0,500
	Babaya	73	3,514	0,546		
Ölçek Toplamı	Anneye	177	2,476	0,291	1,685	0,093
	Babaya	73	2,401	0,388		

Tablo 12’ye göre araştırmaya katılan gençlerin aile üyelerine yakınlık durumu ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından ruhçuluk alt boyutu arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık bulunurken ($p<0,05$), diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Ölçekten alınan puanların aritmetik ortalamalarına göre, anneye yakın olanların geleneksel dini inanç, büyü, psişik güçlere inanç, ruhçuluk, olağan dışı yaşam formları ve ölçek genel puanı aritmetik ortalamalarının, babaya yakın olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Daha açık ifade edecek olursak, anneye yakın olan gençler, paranormal inançlara, babaya yakın olanlardan daha fazla eğilimlidirler. Elde ettiğimiz bu sonuç araştırmamızın “Anne ile ilişkileri daha yakın olan gençler, baba ile ilişkileri daha yakın olanlara nazaran paranormal inançlara daha eğilimlidir.” şeklindeki hipotezini doğrulamaktadır.

Anneyle yakın olanlar ile babayla yakın olanlar arasındaki paranormal inanç farklılıklarının genel nedenleri kesin olarak belirlenmiş değildir. Ancak, bu farklılıkları anlamaya yönelik bazı olası açıklamalar yapmak mümkündür. Örneğin eğer bir birey, anneyle daha güçlü bir duygusal bağa sahipse, bu bağlanma şekli kişinin inanç sistemlerini ve dünya görüşünü etkileyebilir. Anneyle yakın olanlar, duygusal bağlanmanın etkisi altında paranormal konulara daha açık olabilirler. Araştırmamızdan elde edilen bulgulara göre cinsiyet değişkeni açısından kızların paranormal inançlara daha fazla eğilim gösterdiği görülmüştür. Bu sebeple dolaylı olarak annelerin, babalara oranla paranormal inançlara daha fazla ilgili olduğu söylenebilir. Haliyle anne ile ilişkisi daha yakın olan gençlerin, paranormal inançlara daha fazla eğilim gösteriyor olmaları olası bir sonuçtur.

Cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar da anneyle yakın olan gençlerin paranormal inançlarına dolaylı yoldan etki edebilmektedir. Nitekim her toplumda genellikle cinsiyetlere özgü rol ve normlar vardır. Örneğin annelerle olan yakınlık genellikle duygusal ve manevi konularla ilişkilendirilebilirken, babalar daha çok pratik ve maddi konularda etkili olmaktadır. Bu cinsiyet rolleri ve normları, anneyle daha yakın ilişkide olan bireyin paranormal inançları üzerinde etkili olabilmektedir.

3.3.7. Aile Üyelerinin Yakınlık Durumuna Göre Gençlerin Paranormal İnanç Düzeyleri

Aile içi dinamikler, ebeveynlerin tutumları ve birbirleriyle olan ilişkileri, gençlerin dünya görüşünü ve inanç sistemini şekillendiren en önemli etkenlerden biridir. Örneğin anne ve baba arasında benzer değerleri paylaşma eğilimi varsa bu durum gençlerin bu

değerlere daha yakın hissetmelerine ve benimsemelerine yol açabilmektedir. Eğer aile içinde belirli bir inanç sistemi veya değerler kümesi varsa, gençler bu değerlere daha olumlu bir tutum geliştirmektedir. Buradan hareketle çalışmamızda gençlerin anne ve babalarının yakınlık düzeyi ile paranormal inançları arasında nasıl bir ilişki olduğunu anlamak için elde edilen veriler analiz edilmiş ve sonuçlara Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13. Gençlerin Aile Üyelerinin Birbirine Yakınlık Durumuna Göre Paranormal İnanç Düzeylerinin Analizi

		N	$\bar{x}$	Ss.	F	p
Geleneksel dini paranormal inanç	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,475	0,532	0,095	0,924
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	2,467	0,662		
Büyü	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,711	0,648	3,396	0,001
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	2,352	0,940		
Geleceği Bilme	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,072	0,710	-0,102	0,919
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	2,083	0,927		
Psişik Güçlere İnanç	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,321	0,806	3,691	0,000
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	1,889	0,842		
Ruhçuluk	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,063	0,845	2,906	0,004
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	1,720	0,755		
Olağandışı Yaşam Formları	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,598	0,863	1,203	0,230
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	2,447	0,904		
Batıl İnanç	Anne ve baba birbirine yakın	184	3,503	0,527	-2,344	0,020
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	3,674	0,460		
Ölçek Toplamı	Anne ve baba birbirine yakın	184	2,488	0,299	2,757	0,006
	Anne ve baba birbirine yakın değil	66	2,361	0,370		

Tablo 13'e göre araştırmaya katılan gençlerin aile üyelerine birbirlerine olan yakınlık durumu ile Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından büyü, psişik güçlere inanç, ruhçuluk, batıl inanç alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunurken ($p<0,05$), diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Ölçekten alınan puanların aritmetik ortalamalarına göre anne ve babası birbirine yakın olanların geleneksel dini inanç, büyü, psişik güçlere inanç, ruhçuluk, olağan dışı yaşam formları ve ölçek genel puanı aritmetik ortalamalarının anne ve babası birbirine yakın olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Anne ve babanın birbirine yakın olması, gençlerin paranormal inançlara eğilimli olmalarına etki edebilir. Ancak, bu durumun karmaşık bir şekilde etkileşen bir dizi faktöre bağlı olduğunu ve gençlerin bireysel deneyimlerine, kişisel özelliklerine ve aile dinamiklerine göre değişebileceğini dile getirmek gerekir. Örneğin anne ve babanın birbirine yakın olduğu aile ikliminde ortak değerlerden söz etmek mümkündür. Öyle ki anne ve babanın birbirine yakın olması genellikle aile içinde sağlıklı bir iletişim ve dayanışmayı gösterir. Ortak değerlere sahip bir aile, bu değerlerin çocuklar tarafından paylaşılmasına ve benimsenmesine katkıda bulunabilir. Eğer aile, paranormal konulara ilgi gösteriyor ve bu konularda ortak değerlere sahipse, gençler bu konularda daha eğilimli olabilirler.

Anne ve babanın birbirine yakın olduğu sağlıklı bir ortamda aile içi iletişim de bir o kadar sağlıklıdır. Ve aile içi iletişim, gençlerin dünya görüşlerini, inanç sistemlerini şekillendiren en önemli faktörlerden biridir. Buradan hareketle eğer aile içinde paranormal konular hakkında açık bir iletişim varsa veya aile üyeleri bu konulardaki deneyimlerini paylaşıyorsa, gençler bu konulara daha fazla ilgi gösterebilirler. Aile içi sohbetler, gençlerin bu konulara yönelik merakını ve ilgisini artırabilir.

Çalışmamızdan elde edilen bir diğer sonuca göre anne ve babası birbirine yakın olmayan gençler, geleceği bilme ve batıl inançlara daha fazla eğilim göstermektedir. Bu durumun sebebi anne ve babası birbirine yakın olmayan gençlerin duygusal boşluk ve güvende hissetmeme durumları olarak gösterilebilir. Çünkü ebeveynler arasındaki uzaklık, gençlerde duygusal bir boşluk yaratabilmektedir. Bu duygusal boşluk, gençlerin güvenli ve destekleyici bir ortamda olmadıkları hissini tetikleyebilir. Bu noktada ise batıl inançlar, gençlerin belirsizlikle başa çıkma çabalarının bir yansıması olabilmektedir.

Bununla birlikte anne ve babanın uzak olması, gençlerin duygusal ve bilişsel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmalarına neden olabilir. Bu ihtiyaçları ebeveynlerinden karşılayamayan gençler, çevrelerindeki diğer etkileşimlere daha fazla açık olabilmektedir. Örneğin paranormal içeriklerin fazlaca yer aldığı sosyal medya, buna ek olarak arkadaş grupları ve diğer dış etkenler, gençlerin inanç sistemlerini etkileyebilir ve batıl inançlara duyarlılık geliştirebilir.

3.4. Gençlerin Paranormal Deneyimleri ile İlgili Bulgular

Paranormal inançlar, genellikle kişilerin doğal olarak açıklanamayan, sıra dışı veya metafiziksel olaylara inanma eğilimini ifade eder. Bu inançlar genellikle bilimsel açıklamalara dayanmaz ve bireyin deneyimlediği olayları, doğaüstü veya paranormal olarak yorumlamasına neden olabilir. Bundan dolayı paranormal inanç fenomenlerinin, deneyimlerle sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Buradan hareketle bu başlık altında gençlerin çeşitli paranormal deneyimler hakkında sorulan sorulara verdikleri yanıtlar ele alınmış ve sonuçlar Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14. Gençlerin Paranormal İnançlar Açısından Kişisel Deneyimlerine İlişkin Soruların Dağılımı

Sorular	Evet		Hayır		Emin Değilim	
	f	%	f	%	f	%
Şuana kadar bir hastalıktan dua aracılığıyla iyileştığınız oldu mu?	26	10,4	148	49,2	76	30,4
Dejavu gibi bir hisse daha önce kapıldınız mı?	189	75,6	39	15,6	22	8,8
Vücudunuzun her hangi bir yerini akıl gücüyle iyileştirdiğiniz oldu mu?	77	30,8	139	55,6	34	13,6
Şimdiye kadar rüyada gördüklerinizin aynen çıktığı hiç oldu mu?	152	60,8	53	21,2	45	18,0

Tablo 14’te araştırmaya katılan gençlerin paranormal inançlar açısından kişisel deneyimlerine ilişkin sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Tabloya göre;

“Şuana kadar bir hastalıktan dua aracılığıyla iyileştdiğiniz oldu mu?” sorusuna gençlerden %49,2’i hayır, %30,4’ü emin değilim, %10,4’ü evet cevabını vermişlerdir.

“Dejavu gibi bir hisse daha önce kapıldınız mı?” Sorusuna gençlerden %75,6’sı evet, %15,6’sı hayır, %8,8’i emin değilim cevabını vermişlerdir.

“*Vücudunuzun her hangi bir yerini akıl gücüyle iyileştirdiğiniz oldu mu?*” sorusuna gençlerden %55,6’sı hayır, %30,8’i evet, %13,6’sı ise emin değilim cevabını vermişlerdir.

“*Şimdiye kadar rüyada gördüklerinizin aynen çıktığı hiç oldu mu?*” Sorusuna gençlerden %60,8’i evet, %21,2’si hayır, %18’i ise emin değilim cevabını vermişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre gençlerin sorular arasında en çok ilgi gösterdikleri ve büyük çoğunluğunun deneyimlediğini ifade ettiği fenomenin dejavu olduğu görülmektedir. Bazı insanlarda, aynı durumu sanki daha önce de yaşamış veya aynı yerde daha önce de bulunmuş gibi bir hisse kapılma duygusu dejavu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulaştığımız verilere göre dejavu hissi, gençler arasında en çok karşılaşılan paranormal deneyimdir. Nitekim gençlere yöneltilen “Dejavu gibi bir hisse daha önce kapıldınız mı?” sorusuna “evet” cevabını verenlerin oranı %75,6 olarak bulunmuştur ve bu oran oldukça yüksektir.

3.5. Gençlerin Analitik Bilgiye Olan Yönelimleri

Paranormal inançlar ve bilim arasında temelde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bilim, gözlem, deney ve mantık temelli bir yöntem kullanarak evreni anlamaya çalışan bir disiplindir. Paranormal inançlar ise genellikle doğaüstü, normal bilimsel açıklamalarla açıklanamayan olaylar ve fenomenlere dayanır. Bilim, teorilerini ve sonuçlarını deney ve gözleme dayanarak test eder. Bilimsel yöntem, hipotezler kurma, deneyler yapma, sonuçları gözlemleme ve teorileri doğrulama aşamalarını içermekle sistematik bir yaklaşım benimser. Paranormal inançlar ise genellikle duygusal, dini veya mistik bir temele dayanmaktadır. Bu inançlar genellikle doğaüstü güçlere, ruhlarla iletişime, telepatiye veya geleceği tahmin etmeye yöneliktir. Ve bu tür inançlar genellikle bilimsel yöntemin talep ettiği şekilde kanıtlarla desteklenmez ve test edilemez. Bu farklılıklar, bilim ve paranormal inançlar arasında karşıtlık oluşturmaktadır. Nitekim bilim, sistematik ve kanıta dayalı bir yaklaşım benimserken, paranormal inançlar genellikle duygusal ve kişisel deneyimlere dayanan daha subjektif bir yaklaşımı içermektedir. Bilim ve paranormal inançlar arasındaki bu karşıtlığa rağmen bazı insanlar, bilim ve paranormal inançları bir arada tutmaya çalışabilir ve bu iki alan arasında bir denge bulmaya çalışabilirler

Bu başlık altında gençlere aklı ve bilimi kullanma, planlama, araştırma ve analiz etme gibi durumları ifade eden sorular yöneltilmiş ve ulaşılan sonuçlar Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Gençlerin Verilmiş İfadelere İlişkin Düşüncelerinin Dağılımı

	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Katılmıyor		Hiç Katılmıyor	
	f	%	f	%	f	%	f	%
İnsanlar akıl yerine duygularını kullansalardı dünya daha iyi bir yer olurdu	41	16,4	42	16,8	115	46,0	52	20,8
Hayatını planlamaya çalışma bunun yerine hislerine güven	21	8,4	36	14,4	121	48,4	72	28,8
Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir	84	33,6	132	52,8	21	8,4	13	5,2
Kitaplardan ziyade kişisel deneyimlerden daha çok şey öğrenirsin	6	2,4	52	20,8	118	47,2	74	29,6
Uzmanların söylediklerinden daha çok gözleriyle gördüğün şeye inanmalısın	104	41,6	42	16,8	22	8,8	82	32,8
Bilim, materyalizm ve endüstri toplumu yüzünden insanlık anlama ve kavrama yeteneğini kaybetti	11	4,4	64	25,6	109	43,6	66	26,4
Çok fazla bilgi verimli çalışmanın önünde engeldir	26	10,4	45	18,0	124	49,6	55	22,0
Doğu irfanı (bilgeliliği) batı bilim ve teknolojisinden daha öndedir	6	2,4	9	3,6	111	44,4	124	49,6
Çocuklar ve medeniyetin etkisinden uzak insanlar hayatta neyin önemli olduğunu daha iyi anlarlar	49	19,6	79	31,6	87	34,8	35	14,0
Bilimsel olarak ileri medeniyetler binlerce yıl önce yeryüzünde yaşamış olabilirler	57	22,8	25	10,0	64	25,6	104	41,6

Tablo 15’e göre gençlerin analitik bilime mesafeli olmayı ifade eden maddelere verdikleri cevapların dağılımı şu şekildedir:

“İnsanlar akıl yerine duygularını kullansalardı dünya daha iyi bir yer olurdu” ifadesine gençlerden %46’sı katılmadığını, %20,8’i hiç katılmadığını, %16,8’i katıldığını, %16,4’ü kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

“Hayatını planlamaya çalışma bunun yerine hislerine güven” ifadesine gençlerden %48,4’ü katılmadığını, %20,8’i hiç katılmadığını, %14,4’ü katıldığını, %8,4’ü ise kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

“Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir” ifadesine gençlerden %52,8’i katıldığını, %33,6’sı kesinlikle katıldığını, %8,4’ü katılmadığını, %5,2’si hiç katılmadığını belirtmişlerdir.

“Kitaplardan ziyade kişisel deneyimlerden daha çok şey öğrenirsin” ifadesine gençlerden %47,2’si katılmadığını, %29,6’sı hiç katılmadığını, %20,8’i katıldığını, %2,4’ü kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

“Uzmanların söylediklerinden daha çok gözlerinle gördüğün şeye inanmalısın” ifadesine gençlerden %41,6’sı kesinlikle katıldığını, %32,8’i hiç katılmadığını, %16,8’i katıldığını, %8,8’i katılmadığını belirtmişlerdir.

“Bilim, materyalizm ve endüstri toplumu yüzünden insanlık anlama ve kavrama yeteneğini kaybetti” ifadesine gençlerden %43,6’sı katılmadığını, %26,4’ü hiç katılmadığını, %25,6’sı katıldığını, %4,4’ü kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

“Çok fazla bilgi verimli çalışmanın önünde engeldir” ifadesine gençlerden %49,6’sı katılmadığını, %22’si hiç katılmadığını, %18’i katıldığını, %10,4’ü kesinlikle katıldığını belirtmişlerdir.

“Doğu irfanı (bilgeliği) batı bilim ve teknolojisinden daha öndedir” ifadesine gençlerden %49,6’sı hiç katılmadığını, %44,4’ü katılmadığını, %3,6’sı katıldığını, %2,4’ü ise kesinlikle katıldığını belirtmiştir.

“Çocuklar ve medeniyetin etkisinden uzak insanlar hayatta neyin önemli olduğunu daha iyi anlarlar” ifadesine gençlerden %34,8’i katılmadığını, %31,4’ü katıldığını, %19,6’sı kesinlikle katıldığını, %14’ü ise hiç katılmadığını belirtmişleri.

“Bilimsel olarak ileri medeniyetler binlerce yıl önce yeryüzünde yaşamış olabilirler” ifadesine gençlerden %41,6’sı hiç katılmadığını, %25,6’sı katılmadığını, %22,8’i kesinlikle katıldığını, %10’u ise katıldığını belirtmişlerdir.

Elde edilen sonuçlara göre gençlerin büyük çoğunluğu bilimsel mantığa daha yakındır. Fakat burada asıl dikkat çeken konu, gençlerin hem bilimsel mantığa hem de paranormal inançlara birlikte sahip olmasıdır. Nitekim bilim ve paranormal inançlar genellikle farklı temellere sahip dünya görüşlerini temsil ederler ve bu nedenle ortak bir temelde bulunmazlar. Bilim, sistematik gözleme dayalı olarak test edilebilen, ölçülebilen

ve tekrarlanabilir sonuçlara dayanan bir yöntemi benimserken paranormal inançlar genellikle doğaüstü olaylara, doğaüstü güçlere veya bilimsel açıklamaların ötesindeki fenomenlere inanmayı içermektedir. Ancak belirli ve sınırlı bağlamlarda bilim ve paranormal inançlar arasında bazı ortak noktalardan söz etmek de mümkündür. Örneğin bilim ve paranormal inançlar, bilgi boşlukları veya belirsizlikle karşılaşıldığında ortaya çıkabilir. Bilim, bilinmeyene açıklamalar getirmeye ve yeni bilgi üretmeye çalışırken, paranormal inançlar genellikle bilimsel açıklamaların olmadığı veya eksik olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır. Mesela yüksek eğitilmiş bir birey, bilimsel yöntemi ve bilgiye dayalı düşünceyi benimsemiş olabilir. Ancak, bu kişi aynı zamanda belirli bir konuda bilimsel açıklamaların eksik veya yetersiz olduğuna inanıyorsa, paranormal inançlara da yönelebilmektedir.

Konuya kültürel ve sosyal bağlamdan yaklaşıp olursak, kültürel ve sosyal etkileşimlerin, gençlerin inanç sistemini şekillendirdiği bilinmektedir. Belirli bir kültürde, paranormal inançlar daha yaygın veya kabul edilebilir olabilir. Bu durumda, birey hem bilimsel düşünceye hem de kültürel normlara uygun paranormal inançlara sahip olabilmektedir. Bunlara ek olarak, bireyin kendi yaşadığı veya tanık olduğu bazı deneyimlerin, onu hem bilime hem de paranormal inançlara yönlendirebilmesi de mümkündür. Örneğin bilimsel açıklamaların yetersiz olduğunu düşündüğü bir konuda kişisel bir deneyime sahip olması, bireyin paranormal inançlara daha açık olmasına neden olabilir. Fakat unutulmamalıdır ki bireyin paranormal inançlarını etkileyen faktörler karmaşık bir şekilde birbirine bağlıdır. Bu sebeple gençlerin hem bilimsel hem de paranormal inançlara sahip olmalarının ardında yatan nedenleri anlamak, genellikle onların benzersiz deneyimlerine ve içsel dünyasına dair derinlemesine bir değerlendirme gerektirir.

3.6. Gençlerin Kendileri ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Bu bölümde gençlere korku, güven, anlamsızlık ve kaygı ile ilgili sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 16. “Geleceğinizi düşündüğünüzde genel olarak nasıl hissediyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Çok ümitli	34	13,6
Bazen ümitli	147	58,8
Çok ümitsiz	69	27,6
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %58,8'i geleceğini düşündüğünde genel olarak ümitli olduğunu belirtirken, %27,6'sı çok ümitsiz, %13,6'sı ise çok ümitli olduğunu belirtmiştir.

Tablo 17. “Geleceğinizi düşündüğünüzde gelecekle ilgili korkular yaşıyor musunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sürekli korkularım var	84	33,6
Bazen oluyor	158	63,2
Hiçbir zaman taşımam	8	3,2
Toplam	250	100,0

Gençlerden %6,2'si gelecekle ilgili korkuları bazen yaşadığını belirtirken, %33,6'sı bu korkuyu sürekli yaşadığını, %3,2'si de hiçbir zaman böyle bir korku yaşamadığını belirtmiştir.

Tablo 18. “Her şeyi anlamsız bulduğunuz olur mu?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sürekli her şeyi anlamsız bulurum	68	27,2
Bazen bulurum	164	65,6
Hiçbir zaman bulmam	18	7,2
Toplam	250	100,0

Gençlerden %65,6'sı bazen her şeyi anlamsız bulduğunu belirtirken, %27,2'si sürekli olarak her şeyi anlamsız bulduğunu, %7,2'si ise böyle bir düşüncesinin hiçbir zaman olmadığını belirtmiştir.

Tablo 19. “Hiçbir konuda kendinize güvenmediğiniz anlar olur mu?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sürekli	59	23,6
Bazen	170	68,0
Hiçbir zaman	21	8,4
Toplam	250	100,0

Gençlerden %68’si hiçbir konuda kendisine güvenmediği anların bazen olduğunu belirtirken, %26,’sı bu anların sürekli, %8,4’ü ise hiçbir zaman olmadığını belirtmiştir.

3.6.1. Kaygı ve Paranormal İnanç İlişkisi

İnsanların paranormal inançları, doğuştan gelen kişisel özelliklere, kültürel etkilere, eğitim seviyesine, deneyimlere ve yaşadıkları çevreye bağlı olarak farklılık gösterebilir. Aynı şekilde, gençlerin kaygı düzeylerinin de paranormal inançlara olan eğilimleri üzerinde etkili olup olmadığını anlamak için çalışmamızda, nedeni tanımlanamayan kaygı hissi ile paranormal inanç arasındaki korelasyona bakılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 20 ve 21’de gösterilmiştir.

Tablo 20. “Zaman zaman nedenini tanımlayamadığınız bir kaygı hissine kapılır mısınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sürekli kaygılanırım	76	30,4
Bazen kaygı duyarım	164	65,6
Hiçbir zaman kaygılı değilimdir	10	4,0
Toplam	250	100,0

Gençlerden %65,6’sı zaman zaman nedenini tanımlayamadığı kaygı yaşadığını belirtirken, %30,4’sü bu şekildeki bir kaygıyı sürekli yaşadığını, %4’ü ise hiçbir zaman kaygılı olmadığını belirtmiştir.

Tablo 21. Nedeni Tanımlanamayan Kaygı Hissi ile Paranormal inanç Arasındaki Korelasyon Analizi

		Geleneksel dini paranormal inanç	Klasik paranormal inanç	Ölçek Toplamı
Zaman zaman nedenini tanımlayamadığınız bir kaygı hissine kapılır mısınız?	r	,134*	,109	,164
	p	,034	,086	0,10

Nedeni tanımlanamayan kaygı hissine kapılma ile geleneksel dini paranormal inanç arasında düşük düzeyde fakat istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0,05$; $r = 0,134$). Bir başka ifadeyle gençlerin kaygı düzeyleri arttıkça geleneksel dini paranormal inançlara olan eğilimleri de artmaktadır. Elde ettiğimiz bu sonuç araştırmamızın “Gençlerin paranormal inançları ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki vardır.” hipotezini doğrulamaktadır. Bu durumun sebepleri arasında, her insanın fitratında olan güven ve destek arayışından bahsetmek mümkündür. Öyle ki artan kaygı düzeyi, insanları güven ve destek arayışına yönlendirebilir. Geleneksel dini inançlar, bir üst varlıkla bağlantı kurma, dua etme ve içsel bir huzur bulma gibi unsurları içerir. Bu tür dini uygulamalar, insanlara güven ve içsel bir destek kaynağı sağlama potansiyeline sahiptir.

Gençlerin geleneksel dini paranormal inançlarının kaygı düzeylerine paralel olarak artmasının diğer bir sebebi ise anlam ve amaç arayışıdır. Çünkü kaygı durumunda, insanlar yaşamın anlamını ve amaçlarını düşünmeye daha fazla eğilim gösterebilirler. Geleneksel dini inançlar, bireyin hayatının bir anlamı ve bir amacı olduğuna dair öğretileri içerir. Bu inanç sistemleri, kişilere yaşadıkları zorlukların bir anlamı olduğu ve bir üst gücün rehberliği altında oldukları hissini vermektedir. Bununla birlikte kaygılı durumlar, kişilerin yaşam üzerinde daha fazla kontrol sağlama ihtiyacını artırabilmektedir. Geleneksel dini inançlar, bir üst güce bağlanma ve yaşam olayları üzerinde kontrolü bir üst güce bırakma fikrini içermektedir. Geleneksel dini inançların bu işlevi, insanlara hissettikleri belirsizlikle başa çıkma ve kontrol ihtiyacını karşılama konusunda bir duygusal destek sağlayabilmektedir.

Kaygı ile geleneksel dini paranormal inanç arasındaki ilişkiye sosyolojik bir perspektiften baktığımızda, toplumsal bağlam kavramı değinilmesi gereken bir noktadır. Nitekim geleneksel dini inançlar, genellikle bir toplumun temelini oluşturur ve toplumun

değerleri, normları ve ritüelleriyle derinlemesine bağlantılıdır. Bu nedenle, toplumsal bir bağlamda yaşanan zorluklar veya belirsizlikler, bireyleri geleneksel dini inançlara yönlendirebilmektedir.

Nedeni tanımlanamayan kaygı hissine kapılma ile klasik paranormal inançlar arasında düşük düzeyde fakat anlamlı olmayan pozitif yönlü bir ilişki saptanmakla beraber, ölçek toplamında paranormal inanç ile kaygı arasında düşük düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır ($p>0,05$; $r=0,164$). Daha açık bir ifadeyle, gençlerin kaygı düzeyleri arttıkça genel anlamda paranormal inançlara olan eğilimleri de artmaktadır. Ölçek toplam puanına göre değerlendirecek olursak, ulaştığımız bu sonuç araştırmamızın altıncı hipotezini doğrulamaktadır.

Gençlerin kaygı düzeyleri arttıkça paranormal inançlara yönelmeleri, birkaç faktöre bağlıdır. Bu faktörler arasında psikolojik, sosyal ve kültürel etmenlerden söz etmek mümkündür. Örneğin belirsizlikle başa çıkma ihtiyacı, gençleri kaygı durumlarında paranormal inançlara yönlendirebilmektedir. Çünkü gençlerin yaşamları genellikle büyük belirsizliklerle doludur. Gelecekleri, kariyerleri, ilişkileri ve kişisel gelişimleri hakkında belirsizliklerle başa çıkmak zorunda kaldıklarında, paranormal inançlar bu belirsizliklere bir açıklama veya kontrol mekanizması olarak hizmet edebilmektedir. Bununla birlikte gençlerin, özellikle ergenlik döneminde, kendi yaşamları üzerinde daha fazla kontrol isteme eğiliminde olabilecekleri bilinmektedir. Paranormal inançlar, kişinin yaşam olaylarını bir üst güce atfetme ve bu şekilde kontrol sağlama ihtiyacını karşılamaya yönelik olabilmektedir. Bu tür inançlar, yaşamın doğal belirsizlikleriyle başa çıkmak için bir çıkış noktası sağlamaktadır.

Gençlerin kaygı düzeyleri ile paranormal inanç eğilimleri arasındaki ilişkiye popüler kültür bağlamında bakılacak olursa, paranormal temalı içeriklerin, gençlerin popüler kültürde sıkça karşılaştığı bir alanı oluşturduğu bilinmektedir. Televizyon dizileri, filmler ve sosyal medya üzerinden paranormal hikâyeler ve konular, gençlerin bu tür inançlara daha fazla maruz kalmasına neden olmaktadır. Bu etkileşim, kaygı düzeyi yüksek olan gençlerin, paranormal inançlara daha duyarlı hale gelmelerine yol açabilmektedir.

3.6.2. Din ve Paranormal İnanç İlişkisi

Din ve paranormal inançlar farklı kategorilerde olmakla birlikte bu inançlar arasında bir etkileşimden söz etmek mümkündür. Öyle ki insanlar, dini inançlar ve paranormal inançlar arasında çeşitli bağlantılar kurabilmektedir. Nitekim hem din hem de paranormal inançlar, belirsizlikle başa çıkma ve kontrol ihtiyacını karşılayabilecek potansiyel mekanizmalardır. Dini inançlar genellikle bir üst güce olan bağlılığı içerir ve bu, bireyin hayatındaki belirsizliklere anlam verme ve kontrol etme çabasını yansıtabilir. Paranormal inançlar da benzer bir şekilde, açıklanamayan olaylara veya güçlere başvurarak bireyin dünyayı daha anlamlı kılma ve kontrol sağlama çabasını yansıtabilir. Bununla birlikte bazı durumlarda, din ve paranormal inançlar birbirine yakınlaşmaktadır. Özellikle mistik veya esoterik geleneklere sahip dini gruplar, doğüstü güçlere ve enerjilere olan inançlarıyla bilinmektedir. Bu durumda, dini ritüeller ve uygulamalar, paranormal alanlara yönelik inançlarla iç içe geçmiş olmaktadır. Konuya getirilecek bir başka yorum ise hem dini inançların hem de paranormal inançların, doğüstü güçlere, varlıklara veya enerjilere olan inançları içeriyor olmasıdır. Dini bağlamda, bu ilahi varlıklar genellikle Tanrı, melekler veya azizler gibi kutsal varlıklardır. Paranormal inançlar ise hayaletler, UFO'lar, psişik güçler gibi daha mistik veya doğüstü varlıkları içerebilir. Bu tür inançlar, bireyin dünyayı anlama ve açıklama çabalarını yansıtabilir. Bu noktada ise din ve paranormal inançlar benzer işlevlere sahip olabilmektedir.

Konuya sosyolojik bakış açısıyla yaklaşacak olursak, toplumsal ve kültürel bağlamların bireylerin dini inançlarını şekillendirdiği bilinen bir gerçektir. Buna paralel olarak toplumsal ve kültürel bağlamlar bireylerin paranormal inançlarını da şekillendirebilme işlevine sahiptir. Örneğin bir toplumda paranormal inançlar yaygınsa, bireyler bu inançları benimsemeye daha eğilimli olabilirler. Aynı şekilde, kültürel normlar dini inançları etkilerken, bu normlar aynı zamanda paranormal inançları da etkileyebilmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan yola çıkarak çalışmamızda gençlerin dine verdikleri önem ile paranormal inanç eğilimleri arasındaki korelasyona bakılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 22 ve 23'te verilmiştir.

Tablo 22. “Din sizin için ne kadar önemlidir?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Hiç önemli değil	92	36,8
Biraz önemli	99	39,6
Önemli	38	15,2
Çok Önemli	21	8,4
Toplam	250	100,0

Gençlerden %39,6’sı dinin kendisi için biraz önemli olduğunu belirtirken, %36,8’i hiç önemli olmadığını, %15,2’si önemli olduğunu, %8,4’ü çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre gençlerin çoğunluğu dinin biraz önemli olduğunu ifade ederken buna yakın bir oranda dinin hiç önemli olmadığını ifade eden gençler vardır.

Tablo 23. Dine Verilen Önem ile Paranormal İnanç Arasındaki Korelasyon Analizi

		Geleneksel dini paranormal inanç	Klasik paranormal inanç	Ölçek Toplamı
Din sizin için ne kadar önemlidir?	r	-,634**	-,223	-,569
	p	,000	,000	,000

Tablo 23’e göre dine verilen önem ile ölçek toplamı arasında orta düzeyde, istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır ($p>0,05$; $r=0,109$). Daha açık ifade edecek olursak, gençlerin dine verdikleri önem azaldıkça paranormal inançlara olan eğilimleri artmaktadır. Yapılan analizler sonucunda elde ettiğimiz bu bulgu araştırmamızın “Gençlerin paranormal inançları ile dine verdikleri önem arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır.” hipotezini doğrulamaktadır.

Dine verilen önemle paranormal inanç arasında negatif yönlü bir ilişkinin olmasının altında yatan sebep, din ve paranormal inançlar arasındaki benzer işlevler olabilmektedir. Her iki olgu da gençlerin belirsizlik, kaygı, korku durumlarıyla başa çıkma durumlarında ve hayata anlam atfetme ihtiyacında benzer işlevlere sahiptir. Buradan hareketle dine önem vermeyen gençlerde, içinde bulundukları belirsizliğe yanıt arama, kontrol ihtiyacını giderme, mistik deneyimlerle anlam ve güven duygularını sağlama gibi konularda, dinin yerini paranormal inançların aldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte çalışmamızın teorik kısmında ele aldığımız vekâlet teorisi, ulaştığımız sonucu destekler

niteliktedir. Vekâlet teorisi, herhangi bir dini inanca sahip olmayan, bir dini inanca sahip olsa bile gereklerini yerine getirmeyen ve dini inancı zayıf olan insanların, içerisinde bulundukları anlam boşluğunu telafi edebilmek için paranormal inançlara eğilim gösterdiklerini savunmaktadır. Bu noktada paranormal eğilimler ile dini inanç arasında negatif yönlü bir korelasyon söz konusudur. Bir nevi paranormal inanç, dini inancın bir alternatifi gibi ona vekâlet etmiş olmaktadır (Arslan, 2011: 236).

3.7. Gençlerin Toplumsal Konularla İlgili Görüşlerine Yönelik Bulgular

Tablo 24. “Toplumumuzun modernleşmesi ancak sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda köklü bir değişimle olur” Görüşüne Katılma Durumlarının Dağılımı

	f	%
Katılıyorum	192	76,8
Katılmıyorum	44	17,6
Fikrim yok	14	5,6
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %76,8’i “*Toplumumuzun modernleşmesi ancak sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda köklü bir değişimle olur*” ifadesine katıldığını belirtirken, %17,6’sı katılmadığını, %5,6’sı ise bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 25. “Örf, adet, gelenek ve görenekler konusunda ne düşünüyorsunuz?” Sorusu Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

	f	%
Tamamen değişmeli	59	23,6
Bazıları değişmeli	188	75,2
Hiçbiri değişmemeli	3	1,2
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %75,2’si örf, adet, gelenek ve göreneklerden bazılarının değişmesi gerektiğini belirtirken, %23,6’sı tamamen değişmesi gerektiğini, %1,2’si ise hiçbirinin değişmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 26. “Genel olarak ülke sorunlarına üzölmektense herkes kendi mutluluğıyla ilgilenmelidir” Görüşüne Katılma Durumlarının Dağılımı

	f	%
Katılıyorum	66	26,4
Katılmıyorum	170	68,0
Fikrim yok	14	5,6
Toplam	250	100,0

Gençlerden %68’i ülke sorunlarına üzölmek yerine herkesin kendi mutluluğu ile ilgilenmesi gerektiğini düşöncesine katılmadığını belirtirken, %26,4’ü bu görüşe katıldıldığını, %5,6’sı ise bu konuda fikrinin olmadıldığını belirtmiştir.

Tablo 27. “Yeryüzünde insan yaşamının kökenini hangisinin daha iyi açıkladığını düşünöyorsunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Durumlarının Dağılımı

	f	%
Darwin’in evrim kuramı	100	40,0
Dini yaratılış izahı	101	40,4
Her ikisi	28	11,2
Hiçbiri	21	8,4
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %40,4’ü yeryüzünde insan yaşamının kökenini dini yaratılış izahıyla daha iyi açıklandıldığını belirtirken, %40’ı Darwin’in evrim kuramıyla daha iyi açıklandıldığını, %11,2’si ise her ikisinin insan yaşamının kökenini daha iyi açıkladııldığını belirtmiş, %8,4’ü ise bu soruya hiçbiri cevabını vermiştir.

Tablo 28. “Sizce 21. yüzyılda Türkiye, geleceğini en çok hangi bütünleşme perspektifinde aramalıdır?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Avrupa Birliği/Batı	134	53,6
İslam Dünyası	21	8,4
Türk Dünyası/Avrasya	46	18,4
Hiçbiri	49	19,6
Toplam	250	100,0

Gençlerden %53,6’sı Türkiye’nin 21. Yüzyılda geleceğini Avrupa Birliği/Batı ile bütünleşme perspektifinde araması gerektiğini belirtirken, %18,4’ü Türk

Dünyası/Avrasya’da, %8,4’ü İslam dünyasında araması gerektiğini belirtmiştir. Gençlerden %19,6’sı ise 21. Yüzyılda Türkiye’nin geleceğini bunlardan hiçbirinde aramaması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 29. “Genelde camiye ya da dini merasimlere ne sıklıkla gidersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sık sık giderim	7	2,8
Bazen giderim	22	8,8
Hiç gitmem	221	88,4
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %88,4’ü camiye ya da dini merasimlere hiç gitmediğini, %8,8’i bazen gittiğini, %2,8’i ise sık sık gittiğini belirtmişlerdir.

Tablo 30. “Kur'an'ı Kerim'i ne sıklıkla okursunuz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Bazen okurum	70	28,0
Hiç okumam	180	72,0
Toplam	250	100,0

Gençlerden %72’si Kur’an’ı Kerim’i hiç okumadığını, %28’i ise bazen okuduğunu belirtmişlerdir.

3.8. Gençlerin Kitle İletişim Araçlarına Olan İlgilerine Yönelik Bulgular

Tablo 31. “Sinema filmlerini sinemada ya da özel platformlarda ne sıklıkla izlersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sık sık izlerim	193	77,2
Bazen izlerim	57	22,8
Toplam	250	100,0

Gençlerden %77,2’si sinema filmlerini sinema ya da özel platformlarda sık sık izlediğini, %22,8’i bazen izlediğini belirtmiştir.

Tablo 32. “Fizikötesi ve olağanüstü konuların işlendiği sinema filmi ve dizileri izler misiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Genelde izlerim	170	68,0
Bazen izlerim	80	32,0
Toplam	250	100,0

Gençlerden %68’i fizikötesi ve olağanüstü konuların işlendiği sinema filmi ve dizileri genelde izlediğini, %32’si bazen izlediğini belirtmiştir.

Araştırmamızdan elde edilen sonuçlara göre gençlerin büyük çoğunluğunun sinemaya gitme ve fizikötesi konuların işlendiği filmleri izleme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Sinema, izleyicilere farklı dünyaları, olayları ve varlıkları görsel ve duygusal bir deneyimle sunması itibarıyla, gençlerin fikir oluşturma ve imgeleme yeteneklerini etkileme potansiyeline sahiptir. Sıkça sinemaya giden bireyler, bu görsel deneyimlerin etkisiyle farklı dünyalara ve doğaüstü olgulara daha fazla ilgi duyabilirler. Bu bağlamda görsel şölenler, izleyicinin düş gücünü harekete geçirerek paranormal konulara olan eğilimini artırabilir.

Bu konuda ele alınması gereken bir diğer faktör ise pazarlama ve medya etkisidir. Günümüzde paranormal temalar, genellikle popüler kültürde ve medyada önemli bir yer tutmaktadır. Bu konudaki filmler ve diziler, geniş bir izleyici kitlesine ulaşabilmektedir. Sonuç itibarıyla sinemaya sık giden gençler, bu medya etkisiyle paranormal konulara daha fazla maruz kalabilir ve paranormal konulara daha fazla ilgi geliştirebilirler.

Tablo 33. “İnterneti ve sosyal medyayı hangi sıklıkla kullanırsınız?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sık sık kullanırım	180	72,0
Ara sıra kullanırım	70	28,0
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %72’si internet ve sosyal medyayı sık sık kullandığını, %28’i ara sıra kullandığını belirtmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre gençlerin büyük çoğunluğu internet ve sosyal medyayı sık sık kullanmaktadır.

İnternet ve sosyal medya kullanımının paranormal inanç eğilimine çeşitli etkilerinden söz edecek olursak, internetin kullanıcılara hızlı ve geniş bir bilgi erişimi

sağladığı bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda internet, paranormal konulara olan ilgiyi artırabilir ve kullanıcıları bu konular hakkında daha fazla bilgi edinmeye teşvik edebilir. Ayrıca, sosyal medya aracılığıyla paranormal hikâyeler, videolar ve içerikler kolayca yayılmakta olup bu durum paranormal inançları güçlendirebilmektedir. Bununla birlikte sosyal medya, benzer ilgi alanlarına sahip bireylerin bir araya gelmesini sağlamaktadır. Sosyal medya sayesinde paranormal konulara ilgi duyan kişiler, çeşitli forumlar, gruplar veya sosyal medya sayfaları aracılığıyla bir araya gelerek deneyimlerini paylaşabilme, tartışabilme ve birbirlerinden destek alabilme imkânına sahiptir. Bütün bunların sonucunda bu topluluklar, sosyal medyayı sık kullanan gençlerin paranormal inançlarını güçlendirebilir bir konuma sahip olmaktadır.

Tablo 34. “Genelde ne sıklıkla TV izlersiniz?” Sorusuna Verilen Cevapların Dağılımı

	f	%
Sık sık izlerim	179	71,6
Bazen izlerim	71	28,4
Toplam	250	100,0

Araştırmaya katılan gençlerden %71,6’sı televizyonu sık sık izlediğini, %28,4’ü bazen izlediğini belirtmiştir.

Televizyon, tıpkı internet ve sosyal medya gibi kültürel normları ve popüler kültürü şekillendirebilen güçlü bir araçtır. Günümüzde paranormal temalara popüler kültürde sıkça rastlandığı düşünüldüğünde bu durum üzerinde televizyonun da diğer kitle iletişim araçları gibi bir etkiye sahip olabileceği bir gerçektir. Paranormal temaların işlendiği dizi ve filmler, günlük burç ve astroloji yorumlarının yapıldığı eğlence ve magazin programları sayesinde, televizyonu sık izleyen gençler paranormal inançlara daha fazla ilgi ve merak gösterme eğiliminde olabilir. Aynı zamanda sinemaya benzer olarak televizyon da gençlere görsel ve duygusal bir deneyim sunar. Bu bağlamda paranormal temalı içerikler, gençlerin hayal gücünü etkileyebilir ve duygusal tepkilerini tetikleyebilir. Ve bu tür içerikler, gençlerin paranormal olaylara olan ilgisini artırabilir. Ancak unutulmamalıdır ki bu faktörler gençler arasında büyük ölçüde değişiklik gösterebilir. Örneğin gençlerin sahip oldukları kişisel deneyimler, kültürel bağlam, aile etkisi ve genel dünya görüşleri, gençlerin televizyon izleme alışkanlıklarıyla paranormal

inançları arasındaki ilişkiyi etkileyebilen faktörlerdir. Bu nedenle, gençlerin bu konuda bireysel özelliklerini de dikkate almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmada, gençlerin paranormal inanç eğilimleri, demografik etkenler ve birtakım sosyo-kültürel faktörler açısından incelenmiştir. Gençlerin paranormal inançlarının değişken ve çok boyutlu bir nitelik taşıdığı, demografik değişkenlerden ve bazı sosyo-kültürel faktörlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Paranormal inançlar kendi içerisinde çok boyutlu bir yapı arz etmekle birlikte temelde iki boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar, geleneksel dini paranormal inanç ve klasik paranormal inançlardır. Geleneksel dini paranormal inançlar, bizim araştırmamızda İslam dininin inançlarına dayanmaktadır. Dolayısıyla bu boyut Allah, şeytan, melek, cin, cennet ve cehennem, ölümden sonra ruhun varlığını devam ettirmesi, nazar, hıızır, keramet, evliya gibi dini inanç konularını içermektedir. Klasik paranormal inançlar ise dini nitelik taşımayan altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar, psişik, geleceği bilme, ruhçuluk, olağanüstü yaşam formları büyü ve batıl inanç boyutlarıdır. Sonuç itibariyle paranormal inanç ölçeği toplamda yedi boyuttan oluşan bir yapıya sahiptir.

Araştırmada öncelikle paranormal inancın bütün boyutları ile gençlerin demografik özellikleri arasındaki ilişki incelenmiş ve gruplar arası karşılaştırmalar yapılmıştır. İstatistiksel analizlerin sonucuna göre, gençlerin yaş, cinsiyet, yaşamın büyük çoğunluğunun geçtiği yer ve sosyal tabakalaşmaya göre paranormal inançlarının farklılaştığı görülmüştür.

Cinsiyet değişkeni paranormal inançlarla anlamlı bir ilişki içerisinde olup genel olarak kızların paranormal inanç eğilimleri erkeklere oranla daha yüksektir. Paranormal inancın alt boyutlarında cinsiyet açısından nasıl bir farklılaşma olduğuna bakıldığında kızların özellikle geleneksel dini paranormal inanç, büyü, psişik, olağanüstü yaşam formları, ruhçuluk boyutlarında ve ölçek toplamında erkeklerden daha fazla paranormal inançlara sahip olduğu saptanmıştır. Konuyla ilgili ülkemizde ve Batıda yapılan çalışmalarda da kızlar lehine benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Yaş değişkeni ile paranormal inanç arasındaki ilişki ve farklılıklara bakıldığında ise Paranormal İnanç Ölçeği alt boyutlarından geleneksel dini paranormal inanç, büyü, geleceği bilme, psişik güçlere inanma, ruhçuluk, batıl inanç ve ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel dini paranormal inanç boyutunun puan ortalamalarına göre, puanı en yüksek olanlar 25

yaş ve üstü olanlarken, en düşük olanlar 20 yaş ve altında olanlardır. Başka bir ifadeyle öğrencilerin geleneksel din puanlarının yaş yükseldikçe arttığı görülmektedir. Sonuç olarak yaş değişkeni ile geleneksel dini paranormal inanç arasında doğru orantılı bir bağlantı vardır. Bununla birlikte gençlerin yaşı ile büyü, psişik ve geleceği bilme alt boyutları arasında ters yönlü bir ilişki söz konusudur. Bir başka ifadeyle gençlerin yaşı ilerledikçe bu paranormal fenomenlere olan inançları zayıflamaktadır. Paranormal inanç ölçeği genel toplamına göre ise paranormal inanç eğilimi en yüksek olanlar 25 yaş ve üstünde olanlarken, en düşük olanlar 20 yaş ve altında olanlardır. Bu bağlamda yaş değişkeni ile paranormal inanç eğilimi arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz etmek mümkündür. Yani gençlerin yaşı ilerledikçe paranormal inançlara olan eğilimleri de artmaktadır.

Çalışmanın devamında gençlerin yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre paranormal inanç eğilimlerinde nasıl bir farklılaşma olduğuna bakılmıştır. İstatistiksel analizlerden elde edilen verilere göre ölçek toplam puan ortalamasına bakıldığında, en yüksek ortalamaya sahip olanlar hayatının çoğu kasaba-ilçede geçmiş olanlarken, en düşük ortalamaya sahip olanların hayatının çoğunun metropolde geçtiği saptanmıştır. Paranormal inançlara olan eğilimin düzeyi, alt boyutları açısından kasaba-ilçe, köy, metropol gibi yaşam alanlarında farklılık göstermekle birlikte, elde edilen verilere göre hayatının çoğunluğu kasaba- ilçede geçenlerin, metropolde geçenlere oranla paranormal inançlara daha fazla eğilimli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durumun sebebi küçük yerleşim birimlerinde gelenek ve kültürün genellikle daha güçlü olmasıdır. Nitekim bu gelenekler içinde mitler, efsaneler ve paranormal hikâyeler bulunabilmektedir. Bu hikâyeler genç nesillere aile büyükleri veya topluluktaki diğer kişiler tarafından aktarılabilir ve bu durum hayatının büyük çoğunluğunu kasaba-ilçe gibi yerlerde geçiren gençlerin paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermesine sebep olmaktadır.

Sosyal tabaka faktörünün, gençlerin paranormal inançlarıyla nasıl bir ilişki içinde olduğunu anlamak için yapılan analizlerde özellikle geleneksel dini paranormal inanç açısından anlamlı fark yaratan grubun alt tabaka (fakir) olduğu saptanmıştır. İstatistiksel sonuçlara göre kendisini alt tabakada konumlandıran gençlerin geleneksel dini paranormal inançları, ailesi üst tabakada (zengin) olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Sonuç olarak kendisini alt tabakaya ait hisseden gençler, geleneksel dini

paranormal inançlara, ailesi zengin olanlara oranla daha fazla eğilim göstermektedir. Alt tabakada olan gençlerin, ekonomik zorluklarla daha fazla karşılaştığı ve bu durumun onları belirsizlik, çaresizlik ve kontrolsüzlük duygularına ittiği düşünüldüğünde, bu tür zorluklarla başa çıkma ve anlam bulma ihtiyacı, alt tabakadaki gençlerin geleneksel dini inançlara yönelmelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte alt tabakaya mensup olan gençlerin, geleneksel dini paranormal inançlara daha fazla eğilim göstermesinin sebepleri arasında toplumsal adaletsizlik algısı da önemli bir etkiye sahiptir. Öyle ki alt tabakada olan gençler, toplumsal adaletsizliklere daha fazla maruz paranormal inançları güçlendirmektedir. Çünkü özellikle geleneksel dini paranormal inançlar, toplumsal adaletsizliklere bir anlam atfetme ve gelecekteki bir adalete inanma ihtiyacından kaynaklanabilme potansiyeline sahiptir. Geleneksel dini paranormal inançlar arasındaki cennet, cehennem ve ölümden sonra bir yaşamın var olduğuna inanma eğilimi bu duruma örnek gösterilebilir. Bu dünyada adaleti göremeyen birey, içinde bulunduğu ruh halini, ölümden sonraki yaşamda adaletin tecelli edeceğine inanarak tolere edebilir.

Gençlerin aile üyelerine yakınlık konusundaki farklılıkları ile paranormal inançları arasındaki ilişkiye bakıldığında, genel anlamda anneye daha yakın olanların paranormal inançlarının daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu sonucun altında yatan sebepler, cinsiyet farklılıkları, cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırma, cinsiyet değişkeni açısından kızların paranormal inançlara daha fazla eğilim gösterdiğini göstermiştir. Bu nedenle, annelerin genellikle paranormal inançlara daha fazla ilgi gösterdiği düşünülerek, anneye daha yakın olan gençlerin paranormal inançlarında cinsiyet farklılıkları bir etken olmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet rolleri ve toplumsal normlar, anneyle yakın olan gençlerin paranormal inançlarına dolaylı yoldan etki etmektedir. Çünkü anneler genellikle duygusal ve manevi konularla ilişkilendirilirken, babalar daha çok pratik ve maddi konularda etkili olmaktadır. Bu cinsiyet rolleri ve normları, bireyin anneyle olan yakınlığının, paranormal inançları üzerinde dolaylı yoldan da olsa bir etkiye sahiptir.

Aile içi dinamikler ile gençlerin paranormal inanç düzeyleri arasındaki ilişkiyi anlayabilmek için yapılan analiz sonuçlarına göre anne ve babası birbirine yakın olanlarla olmayanlar arasında bazı farklılaşmalar söz konusudur. Araştırmanın sonuçlarına göre, anne ve babası birbirine yakın olan gençlerin geleneksel dini inanç, büyü, psişik güçlere inanç, ruhçuluk, olağan dışı yaşam formları ve ölçek genel puanlarının ortalamalarının,

anne ve babası birbirine yakın olmayan gençlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Anne ve babanın birbirine yakın olduğu aile atmosferinde gençler sağlıklı bir iletişim ve dayanışma ortamına sahiptir. Bu durum, ailenin ortak inanç değerlerine sahip olmasını ve bu değerlerin gençler tarafından benimsenmesini kolaylaştırmaktadır. Bununla birlikte elde edilen sonuçlara göre, anne ve babası birbirine yakın olmayan gençlerde, geleceği bilme ve batıl inançlara daha fazla eğilim görülmektedir. Anne ve babanın birbirine yakın olmaması aile içinde duygusal boşluk hissi yaratmaktadır ve gençlerin güvende hissetmemelerine sebep olabilmektedir. Bu duygusal boşluğu doldurma çabası, gençleri batıl inançlara daha duyarlı hale getirebilmektedir. Sonuç olarak, anne ve babanın birbirine yakınlık düzeyinin, gençlerin paranormal inançlara eğilimli olmalarında etkili olabileceği, ancak bu etkinin bir dizi faktöre bağlı olarak değişebileceği görülmektedir.

Paranormal inançlara olan eğilim, paranormal deneyimlerle sıkı bir ilişki içerisindedir. Nitekim paranormal bir deneyim yaşayan birey, bu deneyimi yaşadığına dair kendi inançlarını güçlendirebilmektedir. Deneyim, bireyin zaten sahip olduğu inanç sistemini onaylama işlevi görür ve bu şekilde paranormal olaylara inanma eğilimini artırabilme potansiyeline sahiptir. Buradan hareketle araştırmamızda gençlere paranormal deneyimleriyle ilgili birtakım sorular yöneltilmiş ve elde edilen sonuçlara göre gençler arasında büyük çoğunluğunun deneyimlediği paranormal fenomenin "dejavu" olduğu belirlenmiştir. Dejavu, bazı insanlarda daha önce yaşanmış gibi bir durumu tekrar yaşama hissine neden olan bir fenomendir. Bu deneyim, gençler arasında oldukça yaygın bir şekilde karşılaşılan bir paranormal deneyim olarak öne çıkmaktadır.

Araştırmamızın bir diğer konusu ise gençlerin bilimsel mantığa yaklaşımlarını içermektedir. Gençlere analitik bilime mesafeli olmayı ifade eden bir takım sorular sorulmuş ve ulaşılan sonuca göre gençlerin büyük çoğunluğunun bilimsel mantığa daha yakın olduğu saptanmıştır. Ancak dikkat çeken önemli bir nokta, gençlerin hem bilimsel mantığa hem de paranormal inançlara sahip olmalarıdır. Çünkü bilim ve paranormal inançlar sistematik olarak genellikle ortak bir temelde bulunmazlar. Bu iki sistemin birbirine zıt olmasına rağmen gençlerde birlikte bulunabilmesinin altında çeşitli sebeplerden bahsetmek mümkündür. Örneğin gençlerin, bilimsel açıklamaların yetersiz olduğunu düşündüğü bir konuda, paranormal anlamda kişisel bir deneyime sahip olmaları, paranormal inançlara daha açık olmasına neden olabilmektedir.

Çalışmanın devamında gençlerin paranormal inançları ile kaygı düzeyleri ve dine verdikleri önem arasındaki ilişkiye bakmak amacıyla korelasyon hesaplaması yapılmıştır. Gençlerin kaygı düzeyleri ve paranormal inançları arasındaki korelasyon sonucuna göre, gençlerin kaygı düzeyleri arttıkça geleneksel dini paranormal inançlara olan eğilimlerinin de arttığı saptanmıştır. Gençlerin geleneksel dini paranormal inançlarının kaygı düzeylerine paralel olarak artmasının bir sebebi, anlam ve amaç arayışıdır. Kaygı durumunda, insanlar yaşamın anlamını ve amaçlarını düşünmeye daha fazla eğilim göstermektedirler. Geleneksel dini inançların, bireyin hayatının bir anlamı ve bir amacı olduğuna dair öğretileri içerdiği düşünüldüğünde bu inanç sistemleri, gençlere yaşadıkları zorlukların bir anlamı olduğu ve bir üst gücün rehberliği altında oldukları hissini vermektedir. Bununla birlikte kaygı ile geleneksel dini paranormal inanç arasındaki ilişkiyi toplumsal bağlam üzerinden açıklamak da mümkündür. Öyle ki geleneksel dini inançlar, genellikle bir toplumun temelini oluşturur ve toplumun değerleri, normları ve ritüelleriyle derinlemesine bağlantılıdır. Bu nedenle, toplumsal bir bağlamda yaşanan zorluklar veya belirsizlikler, gençleri geleneksel dini inançlara yönlendirebilmektedir.

Gençlerin dine verdikleri önem ile paranormal inanç eğilimleri arasındaki korelasyon sonucuna göre, dine verdikleri önem azaldıkça paranormal inançlarının güçlendiği görülmektedir. Bu durumun sebebi paranormal inançlar ile dinin benzer işlevlere sahip olmasıdır. Dine önem vermediğini ifade eden gençlerde, belirsizliklerle başa çıkma, hayata dair kontrol ihtiyacını giderme, çeşitli mistik deneyimlerle anlam ve güven duygularını sağlama gibi konularda, dinin yerini paranormal inançların aldığını söylemek mümkündür. Bu durumu destekleyen teorik bir perspektif olan vekâlet teorisi, çalışmamızın sonuçlarına uygun bir açıklama sunmaktadır. Vekâlet teorisi, herhangi bir dini inanca sahip olmayan veya dini inancı zayıf olan insanların, içerisinde bulundukları anlam boşluğunu telafi etmek için paranormal inançlara eğilim gösterdiklerini savunmaktadır. Bu bağlamda, paranormal eğilimler ile dini inanç arasında negatif yönlü bir ilişki gözlemlenir. Sonuç itibarıyla paranormal inançlar, bir nevi dini inancın bir alternatifi gibi ona vekâlet etmiş olmaktadır.

Son olarak çalışmamızda gençlerin kitle iletişim araçlarından görsel medya, internet ve sosyal medya araçlarını kullanım sıklığı araştırılmış ve bu sıklığın paranormal inançlara olası etkilerine yönelik yorumlar yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, gençlerin büyük çoğunluğunun sinemaya gitme ve fizikötesi konuların işlendiği filmleri

izleme oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Sinemanın izleyicilere görsel ve duygusal bir deneyim sunma özelliğine sahip olduğu düşünüldüğünde, gençlerin imgeleme yeteneklerini etkilediği bir gerçektir. Ve bu deneyimler, gençlerin düş gücünü harekete geçirerek paranormal konulara olan eğilimlerini artırabilme potansiyeline sahiptir.

Ayrıca, popüler kültürde ve medyada paranormal temaların önemli bir yer tutması da göz önüne alındığında, sinemanın gençler üzerindeki etkisi daha da belirginleşir. Paranormal konuları işleyen filmler ve diziler geniş bir izleyici kitlesi tarafından takip edilmekte ve bu medya etkisiyle gençler, paranormal konulara daha fazla maruz kalmaktadır. Bu da sinemaya sık giden gençlerin, görsel şölenlerin ve medyanın etkisiyle paranormal konulara daha fazla ilgi duymalarına neden olmaktadır. Sonuç olarak, sinemanın izleyicilere sunduğu görsel deneyimler ve medya etkisi, gençlerin paranormal konulara olan ilgilerini artırabilme potansiyeline sahiptir. Bu durum, sıkça sinemaya giden gençlerin, farklı dünyalara ve doğaüstü olaylara karşı artan bir merak geliştirmelerine katkıda bulunabilmektedir.

Araştırmamızdan elde edilen bir diğer sonuca göre gençlerin büyük çoğunluğu sıklıkla televizyon izlemekte, internet ve sosyal medyayı sık sık kullanmaktadır. Günümüzde paranormal içeriklerin internette ve sosyal medyada gittikçe artan bir konuma sahip olduğu düşünüldüğünde, internet ve sosyal medya kullanımının gençlerin paranormal inançlara olan ilgi meraklarının artmasında etkili olması kaçınılmaz bir durumdur. Günümüzde popüler kültürü etkileyebilen bir diğer önemli iletişim aracı ise televizyondur. Özellikle paranormal temalara sıkça rastlanan diziler, filmler ve eğlence programları, televizyon aracılığıyla gençlerin paranormal inançlara ilgi duymasına neden olabilme potansiyeline sahiptir. Fakat yukarıda sayılan bütün etkileşimler gençler arasında farklılık gösterebilmektedir. Çünkü kişisel deneyimler, kültürel bağlam, aile etkisi ve genel dünya görüşleri gibi bireysel faktörler, gençlerin televizyon izleme alışkanlıklarıyla paranormal inançları arasındaki ilişkiyi etkilemektedir. Bu bağlamda her genç bireyin farklı özelliklere sahip olması, genellemelerden kaçınılmasını gerektirmektedir.

Sonuç olarak özü itibarıyla çok boyutlu bir yapıya sahip olan paranormal inanç sistemi, çeşitli demografik değişkenlerden, sosyo-kültürel ve toplumsal faktörlerden etkilenmektedir. Aynı zamanda gençlerin paranormal inanç eğilimleri de bu kompleks ilişkiler ağının içerisinde şekil almaktadır. Aile iklimi, dini inançlar, kaygı düzeyi, sosyal

medya ve internet kullanımı, eğitim düzeyi, kültürel ve toplumsal normlar ve daha pek çok faktör gençlerin paranormal inançlarını bir bütün olarak etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- Adanır, O., (2012), Sinemada Anlam ve Anlatım, (1. baskı), Say Yayınları, İstanbul.
- Arslan, M. (2004b) ‘‘Kişilerin Batıl İnanç Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi’’. Değerler Eğitimi Dergisi. 2 (6): 7-34
- Arslan, M., ‘‘Seküler Toplumlarda Kutsal Arayışları: Geç Modern Dönemde Büyü-Din İlişkisinin Sosyolojik Analizi’’, *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bahar 2010, (1), ss.195-210.
- Arslan, M., (2011), Paranormalizm ve Din, (1. baskı), Bilsam Yayınları, Malatya.
- Arslan, M. ‘‘Kitle İletişim Araçları, Medya ve Din İlişkisi Üzerine’’, *Birey ve Toplum*, Bahar 2016, Cilt 6, Sayı 11, ss. 5-25.
- Arslan, M., (2017), Din Sosyolojisi, (1. baskı), Protech Matbaa ve Reklam, Malatya.
- Bauman, Z., (2011), Postmodern Etik, çev. Alev Türker, (2. baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bayat, F., (2017), Mitolojiye Giriş, (6. baskı), Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Bell, D., (2006), Kutsalın Dönüşü, ‘‘Laik ama Kutsal’’, çev. Ali Köse, (1. baskı), Etkileşim Yayınları, İstanbul.
- Berger, P. (1993). Dinin Sosyal Gerçekliği. (Çev. A. Coşkun). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Berger, P ve Luckman, T. (1988) ‘‘Din Sosyolojisi ve Bilgi Sosyolojisi’’. İlim ve Sanat. ss. 22: 54-59.
- Berger, J.,(2017), Görme Biçimleri, çev. Yurdanur Salman, (24. baskı), Metis Yayınları, İstanbul.
- Bergson, H., (2017), Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı, çev. M. Mukadder Yakupoğlu, (3. baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Bird, Frederick, ‘‘The Pursuit of Innocence: New Religious Movements and Moral Accountability’’, *Sociological Analysis*, XL/4 (1979), ss. 335-346.
- Ceran, Z., Cahit, A., ‘‘Paranormal İnanışlar, Davranışlar ve Eğitim’’, *Muhafazakar Düşünce Dergisi*, 2016, (1), ss. 118-141.
- Clarke, P. B., (2012), Din Sosyolojisi Kuram ve Yöntem, çev. İhsan Çapcıoğlu, (1. baskı), İmge Kitabevi, Ankara.
- Dag, I. (1999) "The Relationships among Paranormal Beliefs. Locus of Control and Psychopathology in a Turkish College Sample". *Personality and Individual Differences*. 26: 723-737.

- Durkheim E., (2011), Dini Hayatın İlkel Biçimleri, çev. Fuat Aydın, (2. baskı), Eskiye- ni Yayınları, Ankara.
- Eliade, M., (2016), Okültizm, Büyücülük ve Kültürel Modalar, çev. Cem Soydemir, (1. baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Eliade, M., (2017), Mitler, Rüya- lar ve Gizemler, çev. Cem Soydemir, (1. baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Eliade, M., (2017), Mitlerin Özellikleri, çev. Sema Rifat, (2. baskı), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Emmons, C. F. ve Sobal, J. (1981) "Paranormal Beliefs: Functional Alternati- ves to Mainstream Religion?". Review of Religious Research. 22 (4): 301- 312.
- Erdem, R., Kevser, K., Eroymak, S., ‘‘Sağlık Çalışanlarının Paranormal İnançları ile İş Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki’’, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 2019/14 (20), ss. 1649-1679.
- Frazer, J. G., (2004), Altın Dal, çev. Mehmet H. Doğan, (1. baskı), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Freud, S., (2012), Dinin Kökenleri, çev. Ayşen Tekşen, (2. baskı), Payel Yayınevi, İstanbul.
- Giddens, A., (2018), Modernliğin Sonuçları, çev. Ersin Kuşdil, (8. baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Irwin, H. J. (1993) "Belief in the Paranormal: A Review of the Empirical Lite- rature". The Journal of the American Society for Psychical Research 87 (1): 1-39.
- Kale, G. Ö., ‘‘Sosyal Ağlarda Eğlence Faktörü Kullanımının Marka Kişiliğine Etkisi: Starbucks Türkiye Örneği’’, *TRT Akademi Dergisi*, cilt 1, sayı 1, 2016, ss. 154- 169.
- Luckman, T. (2003) Görünmeyen Din Modern Toplumda Din Problemi. (Çev. A. Coşkun F. Aydın). Rağbet Yayınları. İstanbul.
- Malinowski, B., (2000), Büyü, Bilim ve Din, çev. Saadet Özkal, (2. baskı), Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Marshall, G., (2005), Sosyoloji Sözlüğü, çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, (2. baskı), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mauss M. (2013), Sosyoloji ve Antropoloji, çev. Özcan Doğan, (4. baskı), Doğu Batı Yayınları, Ankara.

- M. Ali Kirman, “Yeni Dini Hareketler: Tanım ve Kapsam”, Yeni Dini Hareketler: Tarihsel, Teorik ve Pratik Boyutlarıyla, ed. Süleyman Turan & Faruk Sancar, İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 17.
- Melton, J. Gordon, “Emerging Religious Movements in North America: Some Missiological Reflections”, *Missiology: An Internal Review*. XXVIII/1 (2000), 85-98.
- Parladır, H.S. ve Özkan, D. (2015). “Sosyal Bilimlerde Paranormal İnançlara Dair Çalışmalar: Sekülerleşme ve İnanç İkileminde Modern Birey ve Toplum” , Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1),172-202.
- Randall, T. M. (1990). Belief in the paranormal declines: 1977-1987. *Psychological Reports*, 66, 1347-1351.
- Seçkin, R., (2010), *Paranormal Fenomen*, (1. baskı), Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul.
- Şener, N. K., “Eğlencenin Gözetleme Hâli ya da Eğlence Endüstrisinde “Görünen” ve “Gören” Olmak”, *TRT Akademi Dergisi*, cilt 1, sayı 1, 2016, ss. 51-70.
- Şimşek Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks.
- Tabachnick, B. G. And Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson.
- Tanyu, H., “Büyü”, *DİA*, TDV, İstanbul, 1992, ss. 501-506.
- Tecimer, Ö., (2006), *Sinema Modern Mitoloji*, (2. baskı), Plan B Yayıncılık, İstanbul.
- Tekin, H. (2002). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı
- Tobacyk, J. ve Milford, G. (1983) "Belief in Paranormal Phenomena: Assessment Instrument Development and Implications for Personality Functioning". *Journal of Personality and Social Psychology*. 44: 1029-1037.
- Tobacyk, J., Nagot, E. ve Miller, M. (1988) "Paranormal Beliefs and Locus Control: A Multidimensional Examination". *Journal of Personality Assessment*. 52: 241-6.
- Tobacyk, J. (1995) "What is the Correct Dimensionality of Paranormal Beliefs? A Reply to Lawrence's Critique of the Paranormal Belief Scale". *The Journal of Parapsychology*. 59: 27-46.
- Topçuoğlu, N. N., (1996), *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*, (1. baskı), Vadi Yayınları, Ankara.

- Topuz, İ., ‘‘Gençlerde Normatif, Popüler ve Paranormal İnançlar Üzerine Bir Araştırma: SDÜ Örneği’’, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2012/2 (29), ss. 13-36.
- Tosun, N., Cesur, D., ‘‘Tüketimin Paranormali: Gösterişçi Tüketim ve Paranormal İnanç ilişkisi’’, *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 2018/13 (49), ss. 167-186.
- Wuthnow, R., (1976) Astrology and marginality. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 15, 157-168.
- Yayla, A., ‘‘Din , Medya ve Medya Din İlişkisi’’, *İstanbul Ticaret Üniversitesi, Medya ve Din Tartışmaları Sempozyum Bildirileri*, 2015, (1), ss. 135-137.

EKLER

EK 1

ANKET FORMU

I. AÇIKLAMA

Değerli Arkadaşlar

Bu anket formu “*Gençlerin Paranormal İnançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Bu sorularla tek tek kişilerin değil genelde gençlerimizin ne düşündüğünü araştırıyoruz. Bu sebeple kimliğinizi belirleyecek sorular olmayacaktır. İsminizi yazmanıza gerek yoktur.

Vereceğiniz SAMİMİ ve GERÇEĞE UYGUN cevaplar araştırmamızın doğruluğu açısından çok önemlidir. Lütfen atlamadan her maddeyi okuyup size EN UYGUN ya da EN YAKIN gelen seçeneği (X) ile işaretleyiniz. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ARSLAN

Uygulama Öğrencisi

Kübra Nur GÜNGÖR

1- Cinsiyetiniz:

1 () Kız

2 () Erkek

2- Yaşınız:

1 () 20 yaş ve altı

2 () 20-24 arası

3 () 25 yaş üstü

3- Hayatınız çoğunlukla nerede geçti?

1 () Köy

2 () Kasaba-ilçe

3 () Şehir

4 () Metropol

4- Size göre aileniz, yaşama tarzınız, geliriniz bakımından şu tabakalardan hangisine girer?

- 1() Üst tabakaya gireriz(zengin)
2() Orta tabakanın üstündeyiz
3() Orta tabakadayız
4() Orta tabakanın altındayız
5() Alt tabakaya gireriz(fakir)

5- Anne babanızın öğrenim durumu?

ANNE BABA

- 1 () () Okuma yazması yok
2 () () Okuryazar
3 () () İlkokul
4 () () Ortaokul
5 () () Lise ve dengi
6 () () Üniversite
7 () () Lisansüstü

6- Geriye dönüp baktığınızda aile üyelerinizle olan yakınlık durumunuz nasıldı?

- 1 () Annemle daha yakındım
2 () Babamla daha yakındım

7- Aile üyelerinizin birbirlerine karşı hassasiyeti, şefkat ve yakınlığı nasıldı?

- 1 () Annem ve babam birbirine yakındı
2 () Annem ve babam birbirine yakın değildi

II. Bu bölümde araştırma konumuzla ilgili olarak bir dizi ifade sıralanmıştır. Lütfen hiç birisi üzerinde fazla zaman harcamadan, genel olarak her bir ifadeye katılıp katılmadığınızı gösteren bölümün altındaki ilgili kutucuğu ‘X’ ile işaretleyiniz.

1. Beden ölse de ruh var olmaya devam eder.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

2. Bazı insanlar zihin güçleriyle nesneleri havaya kaldırabilirler.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

3. İnsana zarar verici (kara) büyü gerçekten vardır.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

4. Kara kedi kötü şans (uğursuzluk) getirir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

5. Zihnin ve ruhun, bedenini terk edebilir ve seyahat edebilir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

6. Zaman zaman başka gezegenlerden dünyamızı ziyarete gelen yabancı varlıklar (UFO) vardır.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

7. Astroloji (yıldızların hareketlerinden hüküm çıkarma bilimi), gelecek hakkında doğru bir tahmin yoludur.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

8. Şeytan diye bir varlık vardır.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

9. Manevi (ruhsal) güçlerle nesneleri hareket ettirmek söz konusu olmaktadır.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

10. Büyücüler hala varlıklarını devam ettirmektedir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

11. Merdiven altından geçmek uğursuzluk getirir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

12. Uyku ya da trans gibi değişik durumlarda, ruh bedeni terk edebilir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

13. Hızır uğrayan eve bereket yağar.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

14. Burçlar (kişinin doğum zamanındaki yıldızların konumunu bilme, yıldız falı) bize kişinin geleceği hakkında doğru bilgi verir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

15. Allah'a inanıyorum.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

16. Çıplak gözle göremesek de cin gibi varlıklar mevcuttur.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

17. Bir takım büyümlü formüller ve sözler kullanarak bir kişiye büyü yapmak mümkündür.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

18. Kem gözlü insanların nazarının dokunduğu bir gerçektir.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

19. reenkarnasyon (bir insanın ruhunun başka bir canlıya geçmesi) vuku bulmaktadır.

- () Kesinlikle Katılıyorum () Katılmıyorum
() Katılıyorum () Hiç Katılmıyorum

20. Başka gezegenlerde yaşam vardır.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

21. Bazı medyumlar geleceği tahmin edebilir.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

22. Cennet ve Cehennem vardır.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

23. Karşıdaki kişinin aklını okumak imkânsızdır.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

24. Büyücülüğe ait güncel örnekler mevcuttur.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

25. Ölülerle iletişim kurmak mümkündür.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

26. Bazı insanlar, geleceği tahmin etmede açıklanamayan bir yeteneğe sahiptir.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

27. Mübarek (veli) insanlar, lütuf ve hayır dualarını vererek insanlara yardımcı olabilirler.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

28. Melekler nurdan varlıklardır.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

29. Evliyanın kerameti (mucizevi haller göstermesi) gerçektir.

- ☐ Kesinlikle Katılıyorum ☐ Katılmıyorum
☐ Katılıyorum ☐ Hiç Katılmıyorum

III. Aşağıdaki olaylarla ilgili kişisel deneyiminizi belirtiniz

30. Şuana kadar bir hastalıktan dua aracılığıyla iyileştiğiniz oldu mu?

- ☐ Evet
☐ Hayır
☐ Emin değilim

31. Dejavu gibi bir hisse daha önce kapıldınız mı?

- ☐ Evet
☐ Hayır
☐ Emin değilim

32. Vücudunuzun her hangi bir yerini akıl gücü ile iyileştirdiğiniz oldu mu?
☐ Evet
☐ Hayır
☐ Emin değilim

33. Şimdiye kadar rüyada gördüklerinizin aynen çıktığı hiç oldu mu?
☐ Evet
☐ Hayır
☐ Emin değilim

IV. Aşağıdaki ifadelere katılıp katılmadığınızı gösteren seçeneği işaretleyiniz.

34. İnsanlar akıl yerine duygularını kullansalardı dünya daha iyi bir yer olurdu
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

35. Hayatını planlamaya çalışma, bunun yerine hislerine güven.
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

36. Hayatta en gerçek yol gösterici bilimdir.
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

37. Kitaplardan ziyade kişisel deneyimlerden daha çok şey öğrenirsin
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

38. Uzmanların söylediklerinden daha çok gözlerinle gördüğün şeye inanmalısın
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

39. Bilim, materyalizm ve endüstri toplumu yüzünden insanlık anlama ve kavrama yeteneğini kaybetti
☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

40. Çok fazla bilgi verimli çalışmanın önünde engeldir.

- ☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

41. Doğu irfanı (bilgeliği) batı bilim ve teknolojisinden daha öndedir

- ☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

42. Çocuklar ve medeniyetin etkisinden uzak insanlar, hayatta neyin önemli olduğunu daha iyi anlarlar

- ☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

43. Bilimsel olarak ileri medeniyetler binlerce yıl önce yeryüzünde yaşamış olabilirler.

- ☐ Kesinlikle katılıyorum
☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Hiç katılmıyorum

V. Kendinizi düşündüğünüzde aşağıdakilerden hangisi durumunuzu en iyi yansıtmaktadır?

44. Geleceğinizi düşündüğünüzde genel olarak nasıl hissediyorsunuz?

- ☐ Çok Ümitli
☐ Bazen ümitli
☐ Çok ümitsiz

45. Geleceğinizi düşündüğünüzde gelecekle ilgili korkular taşıyor musunuz?

- ☐ Sürekli korkularım var
☐ Bazen oluyor
☐ Hiçbir zaman taşımam

46. Zaman zaman nedenini tanımlayamadığınız bir kaygı hissine kapılır mısınız?

- ☐ Sürekli kaygılanırım
☐ Bazen kaygı duyarım
☐ Hiçbir zaman kaygılı değilimdir

47. Her şeyi anlamsız bulduğunuz olur mu?

- ☐ Sürekli her şeyi anlamsız bulurum
☐ Bazen bulurum
☐ Hiçbir zaman bulmam

48. Hiçbir konuda kendinize güvenmediğiniz anlar olur mu?

- ☐ Sürekli
☐ Bazen
☐ Hiçbir zaman

49. Din sizin için ne kadar önemlidir?

- ☐ Hiç önemli değil
☐ Biraz önemli
☐ Önemli
☐ Çok önemli

VI. Bu bölümde lütfen fikrinize en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

50. “Toplumumuzun modernleşmesi ancak sosyal yapımızda, düşüncelerimizde ve yaşayış tarzımızda köklü bir değişimle olur” görüşüne;

- ☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Fikrim yok

51. Örf, adet, gelenek ve görenekler konusunda ne düşünüyorsunuz?

- ☐ Tümü değişmeli
☐ Bazıları değişmeli
☐ Hiçbiri değişmemeli

52. “Genel olarak ülke sorunlarına üzülme-kense herkes kendi mutluluğuyla ilgilenmelidir” görüşüne;

- ☐ Katılıyorum
☐ Katılmıyorum
☐ Fikrim yok

53. Yeryüzünde insan yaşamının kökenini hangisinin daha iyi açıkladığını düşünüyorsunuz?

- ☐ Darwin’in evrim kuramı
☐ Dini yaratılış izahı
☐ Her ikisi
☐ Hiçbiri

54. Sizce 21. Yüzyılda türkiye geleceğini en çok hangi bütünleşme perspektifinde aramalıdır?

- ☐ Avrupa Birliği/Batı
☐ İslam Dünyası
☐ Türk Dünyası/Avrasya
☐ Hiçbiri

55. Fizikötesi ve olağanüstü konuların işlendiği sinema ve dizileri izler misiniz?

- ☐ Genelde izlerim
☐ Bazen izlerim
☐ Hiç izlemem

56. İnterneti ve sosyal medyayı hangi sıklıkta kullanırsınız?

- ☐ Sık sık kullanırım
☐ Ara sıra kullanırım
☐ Hiç kullanmam

57. Sinema filmlerini sinemada ya da özel platformlarda ne sıklıkla izlersiniz?

- ☐ Sık sık izlerim
☐ Bazen izlerim
☐ Hiç izlemem

58. Genelde camiye ya da dini merasimlere ne sıklıkla gidersiniz?

() Sık sık giderim

() Bazen giderim

() Hiç gitmem

59. Kur'an'ı Kerimi ne sıklıkla okursunuz?

() Sık sık okurum

() Bazen okurum

() Hiç okumam

60. Genelde ne sıklıkla TV izlersiniz?

() Sık sık izlerim

() Bazen izlerim

() Hiç izlemem